

TOTO VYDÁNÍ SPONZORUJE LÉK WOBENZYM



SANQUIS®

ZDRAVÝ ŽIVOT JE UMĚNÍ

ČÍSLO 99 / DUBEN 2012



Marc Chagall a jeho andělé
Jana Počtová • Jan Merta
• Bestiář Isabely Fárové



DESIGN: HELENA FEJKOVÁ, MARTINSKÁ 4, PRAHA 1, WWW.HELENAFEJKOVA.CZ
FOTO: PAVEL HEJNÝ, MODELING: ZUZANA ŠIMÁKOVÁ, MAKE-UP A VLASY: MONIKA ŠTĚTKOVÁ

HELENA
FEJKOVÁ
PRAHA



Na titulní stránce
Marc Chagall: *Sen jedné letní noci*,
olej na plátně, 1939



„Kumštýř nepotřebuje moc prostoru. Stačí místnost dvakrát dva metry. Důležitější je nápaditost,“ říká sochařka Isabela Fárová. (s. 14)

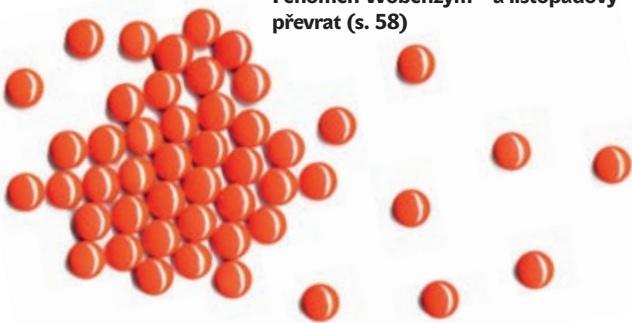


Poslední
Ježíšova cesta
je pro křesťany
důležitá stejně
jako strom
probuzení pro
buddhisty
(s. 34)



Herta Müllerová: *Rozhoupaný dech* (s. 90)

Fenomén Wobenzym – a listopadový
převrat (s. 58)



SETKÁNÍ

04 Někde v hlavě má anděla. Marc Chagall chtěl být zpěvákem, houslistou, tanečníkem i básníkem. Naštěstí se tak nestalo. Jeho obrazy teď vystavují v Madridu.

14 Sochařka Isabela Fárová žije a tvoří v půvabném domě ve Slavonicích – pozvala nás na návštěvu.

22 Ach, ti muži. Zranitelní, křehcí, silní i pochybující. Jak je vidí režisérka a choreografka Adéla Laštovková Stodolová ve svém novém tanečním představení.

26 Umanutá holka Jana Počtová si ve svých filmech kladie řadu ožehavých otázek: Proč chceme žít sami? A proč se tak snadno opouštíme?

POZNÁNÍ

34 Za Ježíšem na Golgotu. Lidová pobožnost křížové cesty přetvořila kopce a návrší v symbolickou kalvárii.

41 Stalinův syn. Jakov Džugašvili se nikdy nezbavil stínu svého otce, provázal ho do německého zajetí a stál mu po boku, když se rozhodl zemřít.

44 Plejády, nekrásnější hvězdokupa oblohy. Zabírají na obloze sice malou plochu, ale o to hezčí je na ně pohled.

66 Brusel v ohrožení. V Havířově chtějí zbourat unikátní nádraží, které projektoval architekt Josef Hrejsemnou v tzv. bruselském stylu.

70 V ráji mimo sezonu. Na Lofotech a Vesterálech můžeme být zcela sami, ale rozhodně se nebudeme cítit osamoceni. Tak by se dal definovat ráj.

UMĚNÍ

78 Brnem zní jazz. Zahraniční hvězdy i domácí jazzová špička míří do moravské metropole.

80 Dětská výstava. Děti z dětských domovů si samy připravily výstavu a samy v ní budou také za kustody.

82 Mým Pražanům. Přední český výtvarník Jan Merta vystavuje ve Špálově galerii a slaví šedesáté narozeniny.

90 Herta Müllerová, nositelka Nobelovy ceny, přijela do Prahy pokřtít svou novou knihu. Citát.

ZAOSTŘENO NA ZDRAVÍ

Porod mě stále dojíhá. MUDr. Petr Velebil nedokáže být profesionálně chladným. A nechce děti přivádět na svět v domácím prostředí.

Život z cizího těla. Před 50 lety lékaři poprvé přenesli orgán mezi nepřibuznými lidmi.

Nanotechnologie, které využívají skořápky krevet, chrání kůži před mikroby a stárnutím.



*„Snad
mě Evropa
bude
milovat...“*

Někde v hlavě má anděla

Chtěl být zpěvákem, houslistou, tanečníkem i básníkem. Nakonec se Marc Chagall stal malířem. Jeho barevné obrazy jsou však plné poezie, postavy na nich tančí v oblacích či hrají na housle. Madridské muzeum Thyssen-Bornemizsa představuje do 20. května jeho obsáhlé dílo.



**Nahore: Vesničan, váza z bílé hlíny, 1952–53, sbírka Marc a Ida Chagall
Na protější straně: Panna z vesnice, olej na plátně, 1938–42, Museo Thyssen-Bornemizsa, Madrid**

„Těch pět let mi vše v duši. Zhubl jsem. Dokonce hladovím. Rád bych vás znovu viděl, B..., C..., P... Jsem unaven. Vrátním se se ženou, s dítětem. Položím se vedle vás. A snad mě Evropa bude milovat a s ní i moje Rusko.“ Těmito slovy končí Chagalova kniha *Můj život*, dopsal ji roku 1922, bylo mu pouhých pětatřicet let. Před sebou má ještě více jak šedesát let tvůrčího života. Přesto je ta kniha jeho životním příběhem. Chagall v ní sám sobě skládá účty, s jemnou ironií i nadsázkou. Je také klíčem k jeho tvorbě. Když ji dopíše, odjíždí nadobro z Ruska, ze země, která navždy zůstane nejen v jeho srdci, ale i v každém jeho obraze, kresbě. Je to Chagalovo dětství, mládí, rodné Vitebsko.

Paříži, jsi mým druhým Vitebskem!

Nedá se říct, že by Paříž byla jeho snem. Spíš někde v hloubi duše cítí, že odjet musí. Ale když do Paříže dorazí, neví najednou kudy kam. „Jedině velká vzdálenost dělicí Paříž od mého rodného města mi zabránila, abych se tam nevrátil hned nebo aspoň po týdnu nebo měsíci.“ Jednoho dne však Chagall vstoupí do Louvru, ocitne se před obrazy Maneta, Delacroix... Ten tam je stesk po domově, teprve tady si uvědomuje, proč pro něj bylo tak těžké navázat kontakt s ruským uměním. Chagall v Paříži nenavštěvuje žádné školy, učitelem je mu samotné město, jeho zákoutí, lidé. Prochází ulicí Laffite, poznává obrazy Renoira, Pissara, s obličejem přilepeným na vitrínu zahlédne v obchodě Vollarda Cézannovy obrazy, neodvází se však vstoupit. Na náměstí Madeleine, u obchodníka s uměním Bernheima, už vezme za kliku. Objevuje Van Gogha, Gauguina, Matisse... Nejlépe mu je v Louvru, před obrazy starých mistrů.

Svůj ateliér má v La Ruche, v blízkosti jatek. Tráví tu sám celé dny u petrolejové lampy, slanečka jí dva dny. Hlavu první den, ocas druhý. Když ráno začíná

svítat, stojí ještě u malířského stojanu, v dále slyší bučení krav, které jdou na porážku. A on je maluje. Odsud veze na starém dvoukoláku své barevné obrazy do Salonu. Když si postěžuje ženě jednoho lékaře, že jej Paříž nechápe, dostane se mu příkré odpovědi: „... Zasluhujete si to. Nemalujte tedy takové obrazy.“ Má však i své obdivovatele, mezi pařížskými básníky. Jako by poezii jeho obrazů více chápali. Prvním, kdo za ním přišel, byl Blaise Cendrars. „Četl mi básně, dívaje se otevřeným oknem, a mně se zdálo, že se usmívá na má plátna, a oba jsme se báječně bavili.“ Či Guillaume Apollinaire, přítel i rádce. Chvilí trvá, než se odváží ukázat mu svá plátna. „Sedá si. Je brunátný, nadouvá se, usmívá se a šeptá: Nadpřirozené!“ Na druhý den mu Apollinaire posílá báseň. Paříž se mu najednou stává druhým domovem. Objevuje tam jiné barvy, radost ze života. „Tady jsem mohl vyjádřit svou radost ze svých vzpomínek na dětství ve Vitebsku,“ řekl později v jednom z rozhovorů.

Proč je kráva zelená a proč letí kůň do nebe?

Apollinaire přesvědčí německého obchodníka s uměním Herwartha Waldena, aby Chagallovi uspořádal výstavu v Berlíně. První samostatná výstava! Jenže se píše rok 1914. „Moje obrazy se nadýmaly v Postupimské ulici, zatímco o kousek dál nabíjeli vojáci děla.“ Schyluje se k válce. K válce, která promění svět. Přesto chce odjet do Ruska. Jeho sestra se vdává a pak, Marc především touží vidět Bellu Rosenfeldovou. V poslední době na ni stále myslí. Z plánovaných několika týdnů je osm let. Vitebsko – „město podivné, město nešťastné, město nudné. Jsou tu desítky, stovky synagog, řada řeznictví, chodci.“ Chagall sedí za oknem a maluje jej. Maluje všechno, co mu padne do očí. Svou milovanou Bellu si bere za ženu, odjíždějí spolu na venkov. Kolem však jezdí vlaky přeplněné vojáky, i Chagall čeká na svůj povolávací rozkaz. On různolící, tak moc vzdálený představě vojáka. Osud je k němu však milostivý, je povolán do vojen-

Apollinaire,
přítel i rádce,
si sedá. Je
brunátný,
nadouvá se,
usmívá se,
a šeptá:
Nadpřirozené!



Vlevo:
Zamilovaní u šibenice,
olej na plátně,
asi 1951,
sbírka Cathy Odermatt-Vedovi

Na protější straně:
Houslista,
olej na plátně,
1912–13,
Stedelijk Museum,
Amsterdam





ské kanceláře v Peterburgu. Tady jej zastihne revoluce. V Michajlovském divadle se shromáždí umělci, padají tu návrhy na ministerská křesla. Chagall zaslechne i své jméno. Raději se sebere a odjíždí. Kam? Do Vítebska. Rozhodne se tu založit školu výtvarného umění. V předvečer prvního výročí revoluce se vrací z Kremle a v kapse má potvrzení od Lunačarského. Stává se oficiálně ředitelem školy. Na druhý den propukne velkolepá oslava. „Po celém městě se vznášela má pestrobarevná zvířata, vzedmutá revolucí.“ Lidem na ulici se to líbilo, ale těm nahoře ne. „Proč je kráva zelená a proč letí kůň do nebe? Co má společného s Marxem a Leninem?“ ptali se, a hned objednali u mladých sochařů busty Lenina a Marxe.

Svět chápat a vypovídat o něm

Nikdy nechtěl malovat jako ostatní. Snil o novém, jiném umění. Proč by nemohla být kráva zelená? Všechny ty postavy, milenci, svatebčané, často ve stavu beztlíže, jindy letící vzhůru na kohoutu. Vznášející se domy, kostely či pařížská Eiffelovka. Houslista hrající na střeše domu. Nadpřirozené! Jak to ten Apollinaire přesně vystihl...

Václav Zykmond v úvodu autobiografické malířovy knihy napsal: „Chagall zůstává stále u jistot svého mythotvorného dětství. A celý další život a tvoření je jen uměním vidět a chápat ten skutečný a přitom i neskutečný svět kolem nás a uměním smysluplně, krásně a se vší poezií obyčejnosti o tom světě a o sobě vypovídat.“

Chagall právě dokončuje svůj rukopis a nic jej už nedrží ve státě, který se jmenuje Sovětský svaz. Odjíždí, ještě více jak šedesát let bude malovat, vystavovat, jako Žid bude pronásledován a nucen před fašistickou hrozbou utéct do Ameriky. Tam ke konci 2. světové války umírá Bella. Malíř nakonec dojde klidu v jihofrancouzské vesničce Saint-Paul de Vence, po boku své druhé ženy Vavy. Dožívá se úctyhodných devadesáti osmi let.

„Když Chagall maluje, nikdo neví, zda spí nebo bdí. Určitě má někde v hlavě anděla,“ řekl Pablo Picasso. ■ Literatura: M. Chagall, Můj život, Odeon 1969,

MUSEO THYSSEN-BORNEMIZSA, MADRID, DO 20. 5., WWW. MUSEOTHYSSEN.ORG



MARC CHAGALL

(1887–1985)

- Jeden z neoriginálnějších umělců
- 20. století, vlastním jménem
- Mosche Segal, se narodil v židovské rodině v běloruském městečku
- Vítebsk. Dětství i mládí ovlivnilo celé jeho dílo. „Všechny věci, které jsem miloval, o kterých jsem snil, všechno to, co jsem nemohl slovně vyjádřit – moje milované Rusko, rodný
- Vítebsk, židovskou čtvrt, ve které jsem vyrůstal, vše jsem maloval tak, jak jsem to viděl jako dítě.“ Nejen jeho obrazy jej proslavily. Ilustroval i knihy, například Gogolovy Mrtvé duše (1923-27), proslavil se i malovanými okny s biblickými výjevy a nástěnnou malbou
- v Metropolitní opeře v New Yorku.

Vlevo: Samota,
olej na plátně, 1933,
Tel Aviv Museum of Art

Na protější straně:
Modrý cirkus,
olej na plátně, 1950–52,
Centre Pompidou, Paříž

Moje město

Série obrázků, které budou ilustrovat jedno z dalších čísel časopisu SANQUIS JUNIOR, vzniká doslova za pochodu. Touláme se s dětmi, členy redakce Junior, po městě, ve kterém žijeme, a fotografujeme kostelní i mostecké věže, domovní znamení i chrlice na katedrále, pátráme po ulicích, v nichž se kdysi kluci z Rychlých šípů schovávali před Vonty, hledáme stopy svaté Anežky nebo architektonické detaily, kterými se zapsal do „tváře“ Pražského hradu Josip Plečnik... Je to zajímavé objevování, při němž děti samozřejmě také píší a kreslí. Praha jejich očima je trochu jiná, než jak ji známe my, dospělí. Každopádně se zdá být veselejší, co myslíte? **KRESBY: ANNA POLENOVÁ, JULIE ZOCHEROVÁ, KRISTÝNA ŠIMŮNKOVÁ, VÍCE NA WWW.SANQUIS.CZ/JUNIOR.**



Vydavatel
Audabiac, o. s.
Španělská 10,
120 00 Praha 2
DIČ CZ26524163

Šéfredaktorka Irena Jirků / jirkou@sanquis.cz

Redakce Jana Nekolová / nekolova@sanquis.cz, Günter Bartoš / gunter@seznam.cz, Lenka Klimtová / klimtova@sanquis.cz

Artdirector Luděk Bárta Webové stránky www.sanquis.cz Filip a Blanka Peškovi / info@address.cz

Stálí spolupracovníci Eva Bobůrková, Boris Dočkal, Martin Frouz, Jan Gregor, Tereza Herz, Miloslav Hirsch (Řím), František Houdek, Vladimír Hulec, Josef Chuchma, Jarmila Jelínková, Cecílie Jílková, Klára Klempířová, Jana Klusáková, Jiří Kocourek, Libuše Koubská, Josef Mlejnek, Jiří Machalický, Milan Nakonečný, Milan Odehnal, Karel Pacner, Eva Pivodová, Michael W. Pospíšil, Jitka de Préal (Paříž), Lenka Procházková, Maria Procházková, Bela Schenková, Zuzana Sobotková, Ondřej Šeřců, Jana Vlková, Zdeněk Zahradník, Hana Zallmannová

Odborná rada prof. MUDr. Michal Anděl, CSc., prof. MUDr. Vladimír Beneš, DrSc., prof. MUDr. Pavel Gregor, DrSc., prof. MUDr. Jiří Mazánek, DrSc., prof. MUDr. Pavel Pařko, DrSc., prof. MUDr. Jan Pirk, DrSc., prof. MUDr. Richard Rokyta, DrSc., prof. MUDr. Antonín Sosna, DrSc., doc. MUDr. Bohuslav Svoboda, CSc.

Předplatné 221 180 229, 221 180 194 / předplatne@sanquis.cz / www.sanquis.cz

Adresa redakce Španělská 10, 120 00 Praha 2, tel. 221 180 194, fax 221 180 280

Za obsah inzerce ručí zadavatel. Za původnost a obsahovou správnost ručí autoři. Právní režim autorských děl nabídnutých redakci se řídí zejména autorským zákonem č. 121/2000 Sb. a dalšími českými právními normami. Přijetím díla k uveřejnění nabývá vydavatel práva k šíření přijatého díla časopiseckou formou včetně možnosti zveřejnění na www stránkách časopisu, vydání na CD-ROM nebo jiným způsobem v elektronické podobě. Všechna práva k uveřejněným dílům jsou vyhrazena. Autorské právo časopisu a navazujícím elektronickým publikacím vykonává vydavatel.

Registrace SANQUIS – MK ČR E 8319, Registrace SANQUIS – EDICE PROFESIONÁL – MK ČR E 18887, ISSN 1212-6535

Cena za předplatné on-line (12 čísel) 300 Kč. Cena jednoho čísla on-line 33 Kč

DÍTĚ V DLOUHÉ 2012

11.–16. května 2012 v Divadle v Dlouhé

14. ročník divadelního festivalu
pro děti a jejich dospělé

Všední podvečery pro děti, mládež i dospělé (začátky v 18 h.)

Po 14. 5. Divadlo Radost, Brno

Jiří Brdečka

Limonádový Joe

„Rány, šoky, kuří oka, vše vyléčí Kolaloka!“

Út 15. 5. Divadlo Šumperk

Astrid Lindgrenová, Karel Hoffmann

Pipi Dlouhá punčocha

Pohádka o legendární zrzce s přišerným chováním a nadlidskou silou.

Víkend pro rodiče s dětmi

(začátky představení v 15 h., od 14 hodin divadelní jarmark)

So 12. 5. Divadlo Tramtarie, Olomouc

Vladislav Kracík

Pohádky o mašinkách

Pohádky pro kluky a holky, co se nebojí jezdit tunelem.

Ne 13. 5. Divadlo Lampion, Kladno

František Hrubín, Bela Schenková

O Nosáčovi

*I pyšný princ pochopí, že nezáleží na tom,
jak velký má člověk nos, ale jaké má srdce.*



Původní kresby
Lucie Lomové
pro letošní
Dítě v Dlouhé
najdete
i ve festivalovém
katalogu.

DIVADLO
V DLOUHÉ

PRA HA
PRA GUE
PRA GA
PRA G

více na www.divadlovdlouhe.cz

Platí jako poukázka na dvě vstupenky
za cenu jedné
na uvedení představení

Text **Irena Jirků**

šéfredaktorka

Aby oko mělo na čem spočinout

V Maříži, vesničce ležící těsně u česko–rakouských hranic na Slavonicku, stojí u rybníka půvabný dům. Když k němu Günter Bartoš přijel, na okolních loukách ještě jiskřil sníh, ale to stavení vzdorovalo mrazivé, jen pozvolna se loučící zimě jasnými barvami. „Český venkov byl vždy plný nádherných barev. Rozsvěcovaly šedou zimní ponurost, oko mělo na čem spočinout," říká majitelka domu Isabela Fárová. Ze zanedbaného stavení vytvořila originální oázu, v níž přebývá s rodinou, párem andaluzských bílých koní a řadou dalších zvířat. Většinu z nich tesá do kamene, modeluje.

Prohlížím si fotografie a zastesklo se mi. Po paní Anně Fárové. Když mě před lety provázela renesančním domem na slavonickém náměstí, který s architektem Kouckým vzkřísila z ruin a proměnila na unikátní moderní stavbu, až se mi tajil dech. Nad tou odvahou, vkusem, elegancí, smyslem pro souvislosti. Takovými vlastnostmi vládne i její dcera. Pracuje, tvoří a jakoby mimochodem přetváří své okolí. Moc hezky. Díky paní Fárová, díky paní Isabelo...

Lucy M

Mařížský dům Isabely Fárové a Jindřicha Přibíka



A sculpture of a horse, possibly a foal, is the central focus. The horse's body is constructed from a light-colored, textured material, possibly stone or plaster, with some darker spots. Its legs are made of dark metal wire, forming a simple, stylized structure. The horse is mounted on a large, rectangular block of weathered, light-brown wood. The background is a bright, snowy landscape under a clear blue sky. The overall composition is simple and rustic.

Bestiář
*Isabely
Fárové*

NÁVŠTĚVA V ATELIÉRU

*Ku*mš

*t*ýř
nepotřebuje
moc prostoru.
Důležitější je
nápaditost...



Bestiář

Isabely Fárové

Hlavy slonů, koně a cválající žirafa. Ve skromném ateliéru v Maříži u Slavonic si sochařka vytvořila umělecký zvěřinec. Z kovu a kamene.

V přechodné době mezi zimou a jarem zůstává Slavonicko chladným místem, kterému se pro jeho klimatické podmínky říká Česká Kanada. Slunce už trochu hřeje, ale na polích a v příkopech se stále drží zbytky sněhu. V Maříži u Slavonic, v poslední obci před hranicí s Rakouskem, stojí u rybníka hezký dům, který zimě vzdoruje jasnými barvami. Stylizovaný komín a různé staré věci, rafinovaně rozmístěné na dvoře a pro svou jednoduchou krásu až působivé, ještě umocňují jeho půvab. Což teprve, když pár andaluzských bílých koní vystrčí ušlechtilé hlavy nad červená vrata.

„Český venkov byl vždy plný nádherných barev. Rozsvěcovaly šedou zimní ponurost, oko mělo na čem spočinout. Kazili to chalupáři, když všechno natírali palisandrem,“ říká sochařka Isabela Fárová. V usedlosti žije od roku 1997 s manželem Jindřichem Přibíkem, známým fotografem. V hospodářské části si vybudovala malý, nevytápěný ateliér, zcela zaplněný artefakty na stolech a polících. V létě pracuje i pod přístřeškem u rybníka, kde ji u toho pozorují labutě. Vedle sochařiny také maluje. „Můj otec mě naučil, že kumštýř nepotřebuje moc prostoru. Dva metry na dva metry úplně stačí. Důležitější je nápaditost, schopnost udržet myšlenku a dotáhnout ji do konce.“

Pryč od rodiny i bolševiků

Isabela Fárová pochází ze známé umělecké rodiny malíře Libora a teoretičky Anny Fárových, sestra Gabriela fotografuje. V takovém prostředí a s takovými geny jsou životní volby předurčeny, leccos se urychluje a usnadňuje. Na druhou stranu se ze stínu rodičů a jejich vlivu těžko vymaňuje. Slavné jméno se v určitém momentě stává přítěží, člověk je podle něj neustále posuzován, srovnáván. Aby se Isabela Fárová emancipovala od rodiny i komunistického režimu, odešla v roce 1985 do Belgie, kde ji nikdo neznal. „Ani Paříž nebyla kvůli vlivu matky bezpečná.“



Žirafa na podstavci z vrtule německého válečného letadla (1992)



Nahore Dialog, na protější straně série soch slonů z 80. a 90. let

V Bruselu začala studovat kresbu, po roce přestoupila na malbu, pro obojí měla silný technický základ z Česka. „Uměla jsem renesanční malbu, uměla jsem figuru, ale pořád se mi do toho cpala zvířata. Začalo to slony, kterými jsem se zabývala celkem sedmnáct let.“ Profesorům se takové zaměření nezdálo a poslali Isabelu na stáž do sochařského ateliéru, kde už během prvního dne vytvořila svou první sochu. „Najednou jsem měla ve svém směřování úplně jasno. Ještě jsem si telefonovala s otcem: Tati, já dělám sochy! Měl radost. Bylo to jen jeden měsíc před jeho smrtí.“

Fascinace zvířaty provází sochařku od dětství. Snila, že bude krasojezdkyň v cirkuse, trávila dlouhé hodiny skicováním zvířat v pražské zoo. Vzpomíná na oblíbeného nosorožce Momo a jak pro ni byli sloni v malém betonovém výběhu metaforou života v komunistické zemi. „Přesně jako ti chudáci z paneláků. Žili svůj uzavřený život, neměli možnost se nikam rozlétnout.“ Do její tvorby vstoupila většinou exotická zvířata – hroši, nosorožci, žirafy, různí ptáci a brouci. A nakonec koně. „Odkakživa jsem šíleně empatická k přírodě a živočišným druhům a ta empatie prochází skrz umění.“

Police v ateliéru Isabely Fárové tak zaplňují téměř výhradně fragmenty a sošky zvířat. Takový 3D bestiář, vrcholně stylizovaný, který divákovi zprostředkovává určité pocity a ideje, jež by si bez umělecké exprese neuvědomil. Sochařka mi ukazuje kamennou hlavu koně, do níž „sochala“ i sama příroda – ukryla v ní perfektní siluetu kočkovité šelmy. Něco na způsob Růžového pantera. Jejím prostorově největším dílem je portrét dvojnásobné vítězky Velké pardubické, Registany, pro majitele klisny. „Ani jsem to nebrala jako zakázku, nýbrž jako dar. Hozenou rukavicí celoživotnímu činění.“

Diagnóza kurátor

Po studiích na Academie des beaux-arts hledala Isabela Fárová galeristu. Nechala si doporučit pět nejlepších adres v Bruselu a hned v první galerii Michael

Odkakživa
jsem
empatická
k přírodě
a živočišným
druhům.
Ta empatie
prochází
skrz umění.



Jsem citlivější *na boží architekturu...*



Vokaer se domluvila na výstavě a zastupování. „Vždycky je dobré začít nahoře.“ Ještě v Belgii byla sochařka konfrontována s konceptuálním uměním, které tam tehdy podle jejích slov kulminovalo. „V muzeu moderního umění v Gentu třeba vystavili hromadu natřeného margarínu. Byla jsem úplně zmatená, co si s tím počít.“ I když občas udělala nějakou věc, která s konceptem trochu koketovala, například stádo slonů, kterým vymodelovala jen nohy a těla naznačila drátem, ke konceptuálnímu umění se nikdy zcela nepřiklonila. „Připadá mi jako načatá, ale nedokončená věta.“

Dobré slovo nemá ani pro současný umělecký provoz, v němž výstavy připravují kurátoři. „Kurátor je diagnóza, člověk většinou bez talentu, který pomocí snobského intelektualismu propaguje pochybné věci. Nastává úplný zmatek v hodnotách, co je dobré a co nikoliv.“ Má však smysl dál kráčet po vyšlapaných cestách klasického umění, které už všechno objevilo? Podle Isabely Fárové bylo sice vrcholu v umělecké technice či formě již dosaženo, lze však posouvat sdělení, obsah, reagovat na obraz doby. „A pokud je obraz doby strašný, může jít umění proti tomu, ukázat něco povznášejícího a krásného...“ Fárovou především irituje civilizační netečnost vůči všemu živému, proto se přírodou ve své tvorbě tolik zabývá.

Osudovka u železné opony

Za minulého režimu byla kolem Slavonic železná opona. Proto to tady vypadalo jako v Zóně ve filmu Stalker. „Jezdili jsme kilometry podél plotů z ostnatého drátu, každých dvě stě metrů byla budka s ostrahou. Třikrát nás kontrolovali,“ vzpomíná sochařka. V nedalekém Klášteře měla rodina Fárových chaloupku bez vody a elektřiny, srdeční záležitost. V půlce devadesátých let se rozhodli přistěhovat s rodinou z Belgie natrvalo. Po něčem se porozhlíželi, až přijeli do Maříže a narazili na úplně rozpadlý, zruinovatělý, zarostlý barák, z něhož rostl kaštan. „Dcery si na něj vylezly, že to bude naše chaloupka, že si nás vybrala. Úplná osudovka.“

Isabela Fárová se nechtěla vracet do postkomunistického marasmu v Praze. Už nebyla městem jejího mládí, hodně se změnila. Po životě v evropských metropolích jí připadala poněkud provinční. „Vlastně mi Slavonice nepřijdou o nic méně provinční než Praha.“ Frankofonní rodina (Isabela měla francouzskou babičku) tak paradoxně žije 300 metrů od státní hranice, která je hranicí mezi českým a německým jazykem. V éře internetu a satelitních televizí je to však jedno.

S Jindřichem Příbíkem se rozhodli, že když už nemohou mít vliv „na všechno“, budou se starat alespoň o své nejbližší okolí v Maříži – zámecký park a alej, biotopy, dokonce koupili malý mokřad, aby zůstal zachován. „Na boží architekturu jsem citlivější než na tu lidskou.“ V klidném odloučení „mimo systém“ má sochařka čas na podstatné otázky a myšlenky, a samozřejmě i na tvorbu. Proto se police v jejím ateliéru stále plní. „Máma mi vždy říkala, jak to můžu vydržet, že mám plný ateliér nádherných věcí a tolik nevystavuji a nejsem slavná... Nikdy však nebudu čekat někde v řadě a prosit. A také si myslím, že to jednou přijde a najdu si svoje diváky.“ ■

Nebudu čekat v řadě a prosit



Isabela Fárová (*1961)

- Studovala na Střední
- uměleckoprůmyslové škole v Praze,
- na La Cambre–École nationale
- supérieure des arts visuel v Bruselu
- a Academie des beaux-arts
- v Bruselu.
- V roce 1995 se stala laureátkou
- belgické Prix Louis Schmidt
- za monumentální sochu.
- Vystavovala na čtrnácti
- samostatných a deseti skupinových
- výstavách a je zastoupena
- ve sbírkách v západní Evropě, USA
- a Kanadě.

Na protější straně Bartabas (1993),
inspirováno koňským mágem
a světově proslulým zakladatelem
jezdeckého divadla v Paříži

www.sanquis.cz/klub



Klub SANQUIS

Také v dubnu vám přinášíme zajímavé výhody a slevy!

Když svou klubovou kartu SANQUIS předložíte ve vybraných muzeích, galeriích, výstavních sáních, divadlech, knihkupectvích a v dalších obchodech, s nimiž spolupracujeme a jejichž adresy najdete na této stránce a také na www.sanquis.cz/klub, máte zaručeny nejrůznějších slevy a výhody.

Při nákupu přes internet stačí uvést heslo SANQUIS a číslo vaší karty.

V rámci klubu Sanquis můžete teď využít i tuto nabídku:

Monografie Heleny Konstantinové Obrazy-kresby-grafika-ilustrace z nakladatelství Vyšehrad: **sleva 50% – místo 498 Kč jen 249 Kč**, knížku lze objednat na 271 961 380, na distribuce@ivysehrad.cz či přes www.ivysehrad.cz.

GALERIE A VÝSTAVNÍ SÍŇ

Dům umění města Brna: sleva 50% na vstup pro dospělého. Více na www.dum-umeni.cz.

Moravská galerie v Brně: sleva 50% na vstupném po předložení karty Sanquis. Více o aktuálních výstavách na www.moravska-galerie.cz.

Galerie kritiků, Praha 1: volné vstupné a sleva 20% na všechny publikace vydané Galerií kritiků, www.galeriekritiku.cz, Facebook – Galerie kritiků.

Topičův Salon, Praha 1: sleva 50% na vstup do výstavní síně.

Galerie výtvarného umění v Ostravě: sleva 30% na publikace a 3x do roka vstup zdarma.

Galerie Havelka, Praha 1: sleva 30% na katalog ke každé aktuální výstavě, www.galeriehavelka.cz.

Národní galerie v Praze: sleva 20% na vstupném do všech výstavních prostor. Více na www.ngprague.cz.

Muzeum Montanelli, Praha 1: sleva 20% na vstup – více na www.muzeum-montanelli.com.

Uměleckopřůmyslové museum v Praze: sleva 20% na publikace vydávané UPM, kontakt pro uplatnění slevy – marketing@upm.cz.

Museum Kampa, Praha 1: 2x za rok volný vstup pro 2 osoby (majitel karty + doprovod) a sleva 15% na katalogy. www.museumkampa.cz

S Galerie, Praha 6: sleva 10% z prodejní ceny autorských šperků a grafiky. Kontakty: tel.: 605 149 838, www.sgalerie.cz.

KNIHY, DIVADLO, HUDBA...

Nakladatelství trnka: sleva 35% na veškeré zboží zakoupené přes www.studio-trnka.cz. Osobní odběr možný po předchozí telefonické dohodě na adrese V Podbábě 18, Praha 6, 603 535 135.

WALD Press, s. r. o.: sleva 30% na veškerou produkci – knihy, CD, DVD. Objednávky na e-mail: produkce@sanquis.cz nebo na telefonním čísle 221 180 229.

Nakladatelství Listen: sleva 30% na knížky (při objednání nejméně tři publikací). Objednávky na e-mailu listen.docekal@tiscali.cz nebo telefonicky na čísle 777 620 143.

Nakladatelství Práh s. r. o.: sleva 30% na knihy objednané přes internet na www.prah.cz nebo e-mailem na prah@prah.cz.

Nakladatelství TITANIC, spol. s r. o.: sleva 30% na všechny knihy. Objednávky: www.titanic.n.cz, titanic.n@gmail.com, tel.: 257 211 257.

Pražská komorní filharmonie: sleva 20% na všechny koncerty do konce sezony 2011–2012, www.pkf.cz.

Nakladatelství Meander: sleva 20% na knihy objednané přes internet na www.meander.cz. Tel.: 773 902 100.

Nakladatelství LIBRI, spol. s r. o.: sleva 20% na všechny knihy objednané přes www.libri.cz.

Labyrint, nakladatelství a kulturní revue: sleva 20% na publikace objednané přes internet na www.labyrint.net/labshop.

Nakladatelství Galén: sleva 20% z prodejní ceny veškeré produkce objednané přes webové stránky www.galen.cz.

Nakladatelství HOST: sleva 20% na veškerou knižní produkci při objednání přes internet na www.hostbrno.cz.

Nakladatelství Brio: sleva 20% na všechny knihy nakladatelství objednané přes internetové stránky www.briopublishing.cz.

Orchestr Berg: sleva 20% na vstupenky na koncerty abonentní sezony BERGIN2011 (slevy nelze kombinovat). www.berg.cz

Nakladatelství GRADA Publishing, a. s.: sleva 15% na veškerou knižní produkci. Objednávky přes www.grada.cz, obchod@grada.cz.

Divadlo v Dlouhé, Praha 1: sleva 60 Kč z ceny jedné vstupenky na představení ve velkém sále (mimo všechna dětská představení).

Nakladatelství Academia: sleva 10% na nákup v knihkupectvích Academia v Praze a v Brně a sleva 25% na knihu Zdeňka Ježka Ve znamení neštovic. www.academia.cz

OSTATNÍ

Zábavné herní plány: sleva 25% na lepoporelo úspěšných herních plánů 4 VESELÉ HRY autorky Lucie Ernestové. www.herniplany.cz

Módní ordinace: sleva 25% na odborné poradenství známé módní stylistky Kláry Klempířové, www.modniordinace.cz.

Kr studio & nehtová pohotovost, Praha: sleva 21 % na veškeré služby, www.krstudio.cz, info@krstudio.cz, tel.: 241 431 513.

Kadeřnický salon La Vida: sleva 20 % na dámské kadeřnické služby. Objednávky: 222 233 297, 24 005 520, lavida@lavida.cz.

Veva.cz: sleva 20 % na semináře.

Objednávky: veva@veva.cz, 271 752 098, www.veva.cz.

Lavera: sleva 20 % na značky alva, BEMA bio, HennaPlus, lavera, LAVÉRÉ, nature friends, PURITY VISION, Tautropfen, Florascent, Star-glide, AlmaWin, Klar, Sonett, ImmiFlex a Sa-natur. Kontakty: www.organictime.cz, objednavky@organictime.cz

Studio Visage, Jafra Cosmetics,

Praha: sleva 20 % na kosmetickou péči a vybrané sady kosmetiky. Telefon 604 605 350, více informací na www.jafracosmetics.cz.

Alia Optic, Praha 1: sleva 15 % na brýle, měření zraku, aplikaci kontaktních čoček. www.aliaoptic.cz, optika@aliaoptic.cz, tel.: 731 417 173

Parkhotel Průhonice: sleva 10 % na hotelové služby. Kontakty: www.parkhotel-pruhonice.cz, info@parkhotel-pruhonice.cz, 267 750 405.

AMWA: sleva 10 % na biotextil barvený bylinami (kromě položek již v akci), www.amwa.cz

Galerie módy Heleny Fejkové: sleva 10 % na oděvní tvorbu Heleny Fejkové v kategorii vycházka, byznys, společnost i svatba, www.helenafejkova.cz

Klub Měsíček, přirozená podpora zdraví: sleva 10 % na služby a zboží v prodejně i přes www.klubmesicek.cz. info@klubmesicek.cz, 603 303 146

Cestovní kancelář Juklík, spol. s r. o.: sleva 10 % na služby, www.ckjuklik.cz, tel.: 777 719 966.

China Tours, spol. s r. o., specialista na poznávací cesty do Číny a Asie: sleva 7 % z ceny zájezdu.

Více na www.chinatours.cz, tel. 222 958 203-4.

Předplatte si Sanquis ON-LINE

Sanquis vychází každý měsíc v elektronické podobě.

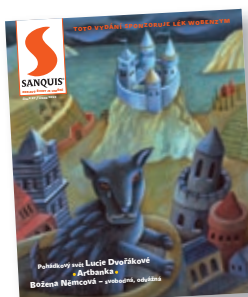
V časopise si můžete **listovat na www.sanquis.cz/online**, stáhnout si ho do svého počítače nebo iPadu.

K předplatnému **získáte klubovou kartu Sanquis**, která nabízí slevy a další výhody v galeriích, knihkupectvích či nakladatelstvích, v kosmetických a wellness centrech, v prodejnách zdravé výživy a v řadě obchodů.

Každý předplatitel má také zaručený **přístup zdarma k celému archivu Sanquisu** a klubovým bonusům.

Předplatné SANQUIS ON-LINE:

12 čísel (roční předplatné) + klubová karta – 300 Kč
Sleva pro studenty: ISIC, ITIC, ALIVE – 20%
Ostatní studenti: 15%



Jak si objednat Sanquis ON-LINE:



telefonicky

volejte: 221 180 229 ve všední dny od 9 do 16 hodin



přes internet

vyplňte a odešlete formulář na webové stránce www.sanquis.cz/predplatne



e-mailem

pošlete zprávu na adresu predplatne@sanquis.cz, uveďte své jméno, adresu, e-mail a vyberte si roční nebo půlroční předplatné

Zálohovou fakturu dostanete obratem, po zaplacení Vám pošleme klubovou kartu a kód pro vstup k elektronické verzi časopisu a dalším předplatitelským bonusům.

Květnové číslo vychází 2. 5. 2012



Ach, ti muži

Muži křehcí i zranitelní, silní i pochybující, zkoumající své vnitřní pocity, vztahy s matkou, nepřítomným otcem, s ženami i milenkami. Muži ve vlčí smečce. Tak je vidí režisérka a choreografka Adéla Laštovková Stodolová.

Nedůvěra v muže, snaha pochopit, kdo vlastně muž je. V neposlední řadě i přání intenzivně zažít mužskou společnost, jejich energii. To vše bylo na počátku. „Zdálo se mi, že se ženy dostávají čím dál více do popředí, oproti mužům využívají více možností se o sobě něco dozvědět. Do všeho se mi promítalo i soukromí. Mám sestru, žily jsme pouze s matkou, na muže jsem se dívala s předsudky. Potřebovala jsem si zažít a poznat, že jsou také křehcí a zranitelní.“ Adéla Laštovková Stodolová se začala zajímat a hledat. Pozнала Ligu otevřených mužů, kteří pořádají setkání otců, začetla se do knihy *Soumrak otců* zabývající se dějinami muže od pravěku.

Mužské konstelace

Oslovila pět herců a jednoho tanečníka, představení začalo dostávat konkrétní podobu. „Hodně nám v průběhu zkoušení pomohl Jan Bílý, který vede mužské konstelace.“ Psychologická metoda konstelací je terapeutická metoda sebepoznání, která člověku pomáhá ukázat i pocítit souvislosti. Jak se však takové mužské konstelace dají vyjádřit pohybem? „Slova někdy zahlcují, plynou, ale uvnitř se děje ještě něco jiného. U pohybu je vidět všechno. Na scéně se ale nebráníme ani slovu, zvuku a hlasu. Tato syntéza je pro mě komplexnější výpovědí než pouhé slovo.“



Vlčí smečka mužů

Jednoduchá scéna, dřevo, divočina. Adéla Laštovková Stodolová muže odvedla do lesa. Tam muži patří? „Četla jsem knížku, ve které autor píše, že žena byla stvořena v Edenu. Adam přišel z divočiny, aby znovu našel své divoké já, musí se tam vrátit.“ Proč ale muži na scéně žijí ve vlčí smečce? „Smečka vlků má svou hierarchii, v něčem mají vlci podobné rysy jako lidé. Zvířecí poloha byla pro nás důležitá například v situaci, jako je přijetí mláděte otcem. V tu chvíli animálnost byla najednou nepatetická, více uvěřitelná. Takové vlčí zavytí je přece úžasné! Je v něm touha, vášně. Když kluci zavytí, vběhnou do lesa, jsou svobodní.“ Důležitým symbolem na scéně je i dřevo. Pětice mužů si během představení pohazuje s poleny, hobluje je... Dřevo je tvrdé, ale zároveň tvárné. Takoví jsou muži? „Miluju u mužů schopnost práce se dřevem. Proto se tam objevují i hobliny. Když jsem se potkala s tátou, vyprávěl mi o setkání s jedním Řekem. Zrovna dělal mísu z olivovníku, a řekl mu, ať si přičichne k pilinám. Táta řekl, že cítí krásné dřevo, jenže Řek odpověděl, kdepak, to je vůně ženy.“ I proto se v představení v jednu chvíli ocitne žena v pilinách, muž si k pilinám přičichne a rozehraje se příběh plný touhy.

K noze a pocem!

A propos žena. V příběhu o mužích nemůže chybět. Je neoddelitelnou součástí mužského světa. „Podle mě za vším stojí žena. Pro ni tady muži jsou, pro ni válčí, pro ni se stávají kohouty, i když si to nechtějí připustit.“ Je tu ztvárněna v mnoha polohách. Jako fena, matka, milenka. Někdy se zjevuje pouze v představách, někdy je součástí smečky. Na scéně zazní i strohé povely pocem! a k noze! „Vyplynulo to zcela samozřejmě z improvizace. Mně se také na zkoušce nechtělo k té noze jít, ale

**Divadelní představení
Muži na pomezí mnoha
žánrů je inspirováno
skutečnými příběhy
dnešních mužů**

**Takové
vlčí zavytí
je úžasné.
Je v něm touha
i vášně.**

Muži jsou tady *pro ženu,* *pro ni válčí,* pro ni se stávají kohouty



pak jsem pochopila důvod.“ Co může být důvodem k uposlechnutí tak strohého příkazu? „Jsem si jistá, že jakmile žena ucítí z muže jeho sílu, ráda přijde. Pro mne je příjemné slyšet ‚pocem‘, necítím to jako příkaz, ale jako rozhodné ‚ano, ty jsi moje.‘ Divačky jsou často pobouřené, říkají, že by nikdy neuposlechlly. Je to tím, že si neváží svých partnerů, nejsou pro ně dostatečnými partnery? Nebo čím to je? Tím, že nevidíme dnes své muže tvrdě pracovat, bojovat, chránit nás? Proč je vlastně stále potřebujeme vidět jako hrdiny? I tyto otázky jsme si kladly.“

Podářilo se jí zbavit svých předsudků vůči mužům? „Konstelace stále dobíhají, cítím se ještě fyzicky oslabená. Ale například se svým mužem jsme si teď bližší. Co se týče mých synů, tam jsem o hodně citlivější. Když mě starší syn přestává potřebovat, jsem klidná, už tomu rozumím. Ale tak intenzivně zkoušet divadlo je vyčerpávající. Čtrnáct dní před premiérou se nám najednou zdálo, že příliš zdůrazňujeme náš vnitřní význam, ale lidé zvenčí nerozumějí. V tu chvíli do zkoušek vstoupili kluci ze SKUTRU, kteří spolupracovali jako dramaturgové, a začali čistit.“ Dnes už mají Muži za sebou několik odehraných úspěšných repríz, do inscenace se jim postupně dostává i humor a nadhled. „S představením se stále něco děje, a to diváci oceňují,“ dodává Adéla Laštovková Stodolová. ■

Adéla Stodolová (*1978)

Absolvovala Konzervatoř Duncan centre a katedru nonverbálního a komediálního divadla HAMU. Kromě herectví se věnuje choreografii a vlastním autorským projektům, spolupracuje s režijním tandemem SKUTR. Její autorské představení Muži je na programu letošní České taneční platformy.

DIVADLO PONEC, PRAHA, 13. 4., DALŠÍ PROGRAM NA WWW.TANECNIPLATFORMA.CZ



Foto: Tomáš Vodiňanský, Matěj Procházka



ČESKÉ CENTRUM

CZECH CENTRE

KOLO

DU

VÝSTAVA SOUČASNÉHO
RUSKÉHO UMĚNÍ
MIMO ŠKOLY / ZA ŠKOLOU
6 / 4 / - 28 / 04 / 2012

ZA ŠKOLY

ŠKOLY

WWW.CZECHCENTRES.CZ/PRAQUE

ČESKÉ CENTRUM PRAHA
RYTÍŘSKÁ 31, PRAHA 1
OTEVŘENO

ÚT / PÁ 10:00—18:00, SO 12:00—18:00

CZECH CENTRE PRAGUE
RYTÍŘSKÁ 31, PRAGUE 1
OPEN

TUE / FRI 10AM—6PM, SAT 12PM—6PM



Umanutá holka

Proč dnes žije tolik lidí bez vztahu, proč se tak snadno opouštíme? Kde začíná a končí svoboda člověka? Dokumentaristka **Jana Počtová si ve svých autorských filmech klade spoustu otázek.**

Při našem setkání nezaprěla svou profesi. Často odpovídala otázkami a já jsem pak měla o čem přemýšlet. Jana Počtová ale také ráda cestuje po světě. Když jsem jí poprvé volala a chtěla si domluvit rozhovor, odpověděla: „Jasně, ale teď to nejde. Jsem v Kambodži.“

Jak bylo v Kambodži?

A Laosu a Vietnamu. Pro mě je dobře skoro kdekoliv, protože ráda cestuju. Kambodža byla nádherná, lidi byli skvělí. V Laosu to samé, navíc výborné jídlo. Jen Vietnam mě trochu zklamal, lidi tam nebyli tak milí, vlastně nebyli vůbec milí. Mám pocit, že všichni příjemní Vietnamci jsou tady u nás.

Svůj bakalářský film Eshq jste jela natáčet do Afghánistánu...

Ve škole zrovna nadšení nebyli. Mysleli si, že jsem blázen, dali mi nejhorší kamery, báli se, že o ně přijdou. Nám se pak kamery rozbíjely, byly už totiž opravdu staré. Před odjezdem mě všichni vystresovali. Dodneška si pamatuji, jak jsem přistála na letišti v Kábulu, vyšla ven a všechno ze mě spadlo.

Co znamená Eshq?

Láska, v jazyce dárí. Film je portrétem čtyř afghánských žen, potažmo i mým, a je především o lásce. Dostala jsem kopačky od kluka a byla zhrzená. Ve svých dvaceti čtyřech letech jsem měla pocit, že se tu lidé opouštějí moc snadno. Tak jsem se rozhodla odjet

a natočit film někde, kde rozchod není možný. Kde někoho opustit je sebevraždou. Zvlášť pro ženu.

Byly k vám afghánské ženy otevřené?

Doufám, že ano a že je to na filmu vidět. Ale málokdo, i tady v Evropě, se otevře. Je však velkým předsudkem si myslet, že islám je nepřístupné náboženství. Jeho prapodstatou je postarat se o člověka, být k němu vstřícný, uvítat ho, dávat mu dary. V koránu je vše uzákoněné, jenže pak mnoho tisíc lidí vše zdiskredituje svým fanatismem. V těchto zemích, pokud nemáte smůlu na nějakého fanatika, se cestuje skvěle. Obyčejní lidé jsou velmi vstřícní.

Pomohl vám film s odpovědí, proč se lidé tak snadno opouštějí?

Nepoznala jsem vůbec nic. A pozná vůbec někdo něco? V tomto světě? Já mám pocit, že pořád točím filmy o vztazích a jsem úplně stejný nýmand jako na začátku.

Zdá se, že svými filmy hledáte odpovědi na otázky, které vás trápí. Film Generace Singles jste natočila, když jste žila sama.

Zajímají mě lidé a lidské příběhy. Generaci Singles jsem opravdu natočila v době, kdy jsem byla sama. Přišlo mi absurdní, že já a spousta mých kamarádek a kamarádů si nejsou schopní najít nějakého partnera, i když na první pohled neexistuje nějaká zjevná příčina.

Všechny hezké, milé, úspěšné, inteligentní ženské, chlapi zaopatření, sympatičtí. Ptala jsem se, proč to není jako dřív, proč se to nesepe. Samozřejmě, dříve se člověk nemohl moc realizovat, společnost vás do vztahu tlačila...

Dnes netlačí?

Babičky možná stále říkají, ať už je holka hlavně pod čepcem. Ale vy už netrpíte následky, pokud tou cestou nejedete a nerespektujete ji. Možná se na vás rodina dívá divně, ale to se dá přežít. Po ekonomické a sociální stránce jste ale naprosto svobodná. Nesnažila jsem se filmem hledat řešení, jenom jsem se chtěla zamyslet. Svět se kolem nás prostě mění. Rodina, která byla kdysi základem všeho, je stále výhodná. Ale jedinec už do ní není, díky všem ekonomicko-sociálním podmínkám, nucen. Nejsem schopná posoudit, jestli je to dobře, nebo špatně, otázka tak nestojí. Rodina však přestává být striktně daná a jasná a člověk si musí uvědomit, že svět stojí na jedincích.

Takže bude normální žít sám?

Co je normální? Generace se proměňují, naši vnuci a pravnuci na tom budou jinak. Za sto let děti budou třeba vyrůstat s tím, že rodina je absolutní blbost. Zdá se, že k tomu směřujeme. Nebo se stane pravý opak, uzavře se kruh, vše začne od začátku. A zase nebudeme moct jít na rande bez dozoru.



Babičky možná stále říkají, ať už je holka pod čepcem...

Že bychom se vrátili zpátky?

Jeden psycholog mi řekl svou teorii. Rozmnožují se vlastně ti, kteří v rodinu věří, ti uzavírají manželství, mají děti. Svobodomyšlnější se nerozmnožují, nepředávají geny. Tím pádem by přirozenou selekcí měli zbyť lidé, pro které je rodina středobodem všeho a kteří jsou ve svém přesvědčení pevnější. Na první pohled to vypadá logicky.

Tak, uvidíme... Nad čím se zamýšlíte ve svém novém filmu?

Právě se ve střížně snažíme přestříhat film „Sněhová pole Ivana Hartla“. Je to takový začarovaný projekt. Snad se nám jej letos podaří odpremiérovat.

Kdo je Ivan Hartl?

Ivan Hartl je jaderný fyzik, na konci šedesátých let odsud utekl a už se nikdy nevrátil. Žije v Londýně, nemá občanství, české mu tady sebrali, o britské nikdy nezažádal. Chce být prostě absolutně svobodným člověkem. Ale zdá se, že jej svoboda už hodně omezuje.

Jak může svoboda omezovat?

Člověk se nemůže cítit absolutně svobodně, pokud žije v jakémkoli systému. Jenže žít mimo systém znamená se vyčlenit ze společnosti, kterou člověk ze své podstaty potřebuje. Ten, kdo má absolutní potřebu svobody, musí být zákonitě nešťastný. To je moje teorie, možná takhle přemýšlím, protože



Nahoře: Čtyři z šesti hlavních aktérů dokumentárního filmu o nezadaných lidech Generace Singles
Dole: Jana Počtová se svým filmovým štábem a Ivanem Hartlem (druhý zleva)



Hloupě jsem se snažila jej vrátit zpátky do společnosti

Já sama nejsem schopná té svobody dosáhnout. On teď musí vyplňovat spoustu ležster, žádat o rodné listy, přidělení rodného čísla. Člověk, který pro republiku udělal mnohé, pomáhal disidentům, sháněl peníze pro lidi, kteří tu byli zavření, najednou musí žadonit o to, aby se stal občanem své vlasti.

Chce to vůbec?

To je hlavní téma filmu. Podle mě se bojí. Je to opravdu zvláštní a tajemný člověk. Má i svůj umělecký projekt. Prohlásil svůj byt za galerii. Studoval jadernou fyziku a vytvořil si teorii sedajícího prachu. Ve své podstatě byt zanesl tunami věcí. Má tam ostrůvky, kterých se dvacet let nedotkl, sedá na ně prach, on vše pozoruje a točí. Když k němu jdete, otevřete dveře a před vámi je dvoumetrová předsíň zanesená věcmi, lezete tam u stropu.

Není ale ve svém světě šťastný?

Kdo z nás je šťastný. Jste šťastná?

Mám chvílky, kdy štěstí pociťuji. Jsou vzácné, ale jsou.

On má asi taky chvílky, kdy je šťastný. Například, když mu z okna dopadá pruh světla na jeho výstavku z prachu a on vidí nějaké geniální propojení. Pak je šťastný. Chtěla jsem mu pomoci byt vyklidit. Hloupě jsem se snažila ho znormálnit, zasadit zpátky do společnosti, získat pro něj české občanství. Umanutá holka přijede do Anglie změnit život někomu, komu se staly všechny myslitelné i nemyslitelné hrůzy v životě. Najednou chce jeho problémy vyřešit. Ten film je hodně ambivalentní, najde si své diváky, ale i své nepřátele.

Proč nepřátele?

Někomu se nebude líbit moje snaha až urputnost mu pomoci.

Je už Ivan Hartl občanem?

To je tajemství, ale od poloviny filmu je jasné, jak to dopadne.

Kdesi jste zmínila, že chcete točit film o mateřství. Stále to platí?

Mám napsaný námět, ale teď nemám sílu pouštět se do velkého projektu. Mateřství je zajímavé téma. Jedno z těch, které za poslední dobu prošlo velkou proměnou. Chtěla jsem

Jana Počtová (*1980)

• Začala studovat na Katedře teorie a dějin dramatických umění Filozofické fakulty, poté přešla na FAMU na Katedru dokumentární tvorby. Roku 2004 natočila dokument Eshq, který byl uveden na MMF Jihlava. Spolupracovala s Českou televizí, například na cyklech Příběhy slavných či Cestománie. Minulý rok byl s velkým úspěchem uveden do kin film o nezadaných lidech Generace Singles, nyní dokončuje film Sněhová pole Ivana Hartla. Pro festival Jeden svět připravuje filmy s ekologickou tematikou. Česká televize přijala její scénář o Pavlu Kouteckém.



najít několik prototypů žen s různým přístupem k mateřství. I ženy, které děti nechťejí. Dnes už spousta lidí přiznává, že chce žít single, ale málokterá žena řekne: Já nechci děti. Je to stále společensky nepřijatelné. Možná proto s tímto filmem otálím, obtížně bych hledala ženy, ochotné mluvit před kamerou.

Co vy a mateřství?

Je mi skoro třicet dva, takže přemýšlím. Vždycky jsem chtěla velkou rodinu, ale teď zjišťuju, že zatím děti nechci. Strašně mě mate ta zodpovědnost. Nikdy se vám nepodaří vychovat dítě, aniž byste do něj nezaseřli nějaká trauma. Je těžké vychovat dobrého člověka, nechci přivést na svět dítě, pak se rozvést, najít mu jiného otce. Nechce to nikdo, já vím, ale mě to straší. Mateřství je pro mě stále fatálním rozhodnutím, i kvůli práci. Jasně, spousta matek práci zvládá, ale pro mě by to zatím byl konec světa.

Jenže pak může být pozdě.

To je risk a tak to má být. Teď to říkám hodně frajersky. Určitě by mě to zasáhlo. Nechci si ale pořizovat děti jenom proto, abych předcházela nějakým budoucím negativům. Není to fér vůči partnerovi, se kterým jste, ani vůči dětem. Váš život je přece stejně cenný.

Někdo asi namítne, že to zní sobecky...

Možná, ale je to tak. Málokdo to však přiznává. V jednom rozhovoru jsem řekla, že nechci mít děti. Pak jsem četla reakce čtenářů. Ani jsem je nedočetla. Co lidi puď všechny soudit a vymezovat se vůči nějakému názoru? Nejenom vůči nezadaným lidem, vůči ženě, která nechce děti, ale i třeba vůči homosexuálům. V tom podle mě tkví nesvoboda. Lidi nejsou schopní akceptovat jiný přístup k životu. Vždyť nejde o to, jestli je dobrý, nebo špatný. Prostě je jiný. A tak to má být. ■



Jules a Jim

Dva muži a jedna žena, kterou oba milují. Milostný příběh H.-P. Roché proslavil francouzský režisér François Truffaut. Na brněnská divadelní prkna jej převedla dramaturgyně Dora Viceníková. Hrají Jiří Kniha, Michal Dalecký a Petra Bučková.

NDB, REDUTA, BRNO, 25. 4., WWW.NDBRNO.CZ

Gloriana od Benjamin Brittena se odehrává v Anglii 2. pol. 16. století. Opera o anglické královně Alžbětě I., pod taktovkou Zbyňka Müllera a v režii Jiřího Heřmana, u nás zazní poprvé. NÁRODNÍ DIVADLO, PRAHA, 23. 4., WWW.NARODNI-DIVADLO.CZ



Dny evropského filmu

Na 40 snímků z více než 25 evropských států nabízí přehlídka filmů starého kontinentu. Bohatý program zahájí historický snímek Královská aféra. PRAHA, 12.-19. 4., BRNO, 20.-26. 4., WWW.EUROFILMFEST.CZ



Svatební košile na Hradě

Pražská komorní filharmonie pořádá 25. dubna svůj závěrečný projekt Cyklu mimořádných koncertů jako poctu skladateli Antonínu Dvořákovi. Kantátu Svatební košile op. 69. zkomponoval Dvořák na baladu Karla Jaromíra Erbena v roce 1884 na podnět anglického nakladatele Alfreda Littletona. Pod vedením Tomáše Netopila vystoupí slovenská sopranistka Mária Porubčinová, mladý tenorista Ladislav Elgr a barytonista Ivan Kusnjer. WWW.PKF.CZ

Gloriana, AghaRTA Prague Jazz Festival

Antique

Jarní veletrh starožitností představí 19. století, tedy například empir, biedermeier, romantismus či počátky secese. NOVOMĚSTSKÁ RADNICE, PRAHA, 26.-29. 4., WWW.ASOCIACE.COM



Magnus Öström

Švédský bubeník slavného Esbjörn Svensson Tria, Magnus Öström, založil svou kapelu, vydal album Thread of Life a vyrazil na turné. AGHARTA JAZZ CENTRUM, PRAHA, 14. A 15. 4., WWW.AGHARTA.CZ

Biostyl

Již posedmé se koná veletrh zdravé výživy a zdravého životního stylu. Nabízí biopotraviny, zdravou výživu, potravinové doplňky a přírodní kosmetiku. VÝSTAVIŠTĚ, PRAHA, 20.- 22. 4., HTTP://VELETRHY.FELICIUS-MEDIA.CZ/





PONEC • TANEC PRAHA

ČESKÁ TANEČNÍ PLATFORMA

TANEC VÁS OSLNÍ!

13—16/4/2012

PONEC
ALFRED VE DVOŘE
STUDIO ALTA
TEATRO NOO

www.tanecniplatforma.cz



Zákoutí v ateliéru Isabely Fárové



POZNÁNÍ

Hvězdné Plejády
• Stylové nádraží
v ohrožení •
Lofoty a Vesterály

Genius loci, rozhovor, výročí

Za Ježíšem na Golgotu

Lidová pobožnost křížové cesty přetvořila
kopce a návrší v symbolickou Kalvárii





Barokní jezuitská kalvárie na kopci Scharffenberg je vzdálenou dominantou Banské Štiavnice



Vyvrcholením velkého vyprávění o Ježíši Nazaretském je jeho útrpná cesta za hradby Jeruzaléma na vrch Golgotu a následné ukřižování. Největší obětí na kříži transformuje Ježíše ve Spasitele („Dokonáno jest“) a vede k zásadnímu náboženskému a civilizačnímu obratu. Proto má pro křesťany poslední Ježíšova cesta obdobný význam jako třeba strom probuzení v Bodhgaja pro buddhisty. Mohou kráčet místy, které boží syn zkopřil svou krví, citově se ztotožnit s jeho prožíváním, utrpením.

Podle starého apokryfu O smrti Mariině se traduje, že cestou na Golgotu chodívala ke konci svého života i samotná Panna Marie a vlastně tak zbožnost křížové cesty pro křesťany založila. Jenže po ovládnutí Jeruzaléma Turky byla pouť do Svaté země problematická a jen málokdo si ji mohl dovolit. Proto řád svatého Františka vymyslel náhradní řešení. Když už poutníci nemohou kráčet přímo v Ježíšových stopách, mohou tak činit alespoň symbolicky. V kostelech se začaly objevovat obrazy a sochy s hlavními motivy z Ježíšovy cesty na Kalvárii (latinská transkripce názvu Golgota), časem se zřizovaly i venku.

A nezůstalo jen u toho, od pouhého zobrazování se postoupilo k imitaci. Na kopcích v Piemontu a Lombardii v severní Itálii začaly vznikat v pozdním středověku a rané renesanci jakési parafráze jeruzalémské Golgoty, Sacri Monti, které vedle nádherné umělecké výzdoby také využívaly estetické kvality krajiny, její genius loci. V rovinatých krajích dokonce lidé vytvářeli umělé pahorky, aby se alespoň trochu přiblížili jeruzalémskému vzoru, nebo jednotlivá zastavení umístili v zajímavém krajinném reliéfu, jak u nás můžeme vidět v Římově u Českých Budějovic.

Krucifixem proti trpaslíkům

V zaalpské části Evropy se první krajinné kalvárské cykly začaly vyvíjet v období pozdního středověku, zejména v Německu a na pomezí tehdejšího Nizozemí. Větši-

*Poslední
Ježíšova
cesta*

*je pro křesťany
důležitá stejně
jako strom
probuzení
pro buddhisty*

Biblické symbolično se prolíná městem

Vambeřice: vlevo Brána Gihon se sv. Floriánem a bazilikou v pozadí, vpravo hlavní schodiště vede poutníka terasovitě uspořádanou kalvárií k Bráně soudu



nou měly redukováný počet sedmi zastavení. Za jakýsi zárodek budoucích křížových cest v střední Evropě můžeme považovat kalvářský cyklus okolo kaple Božího hrobu v německém Zhořelci z přelomu 15. a 16. století. „Potom ale přišla reformace, která ve střední a severozápadní Evropě do značné míry přerušila vývoj, vysvětluje historik Vít Honys z univerzity v Ústí nad Labem. Další kalvárie se budovaly až za protireformace. První vznikaly na území Polska po roce 1600 (Kalwaria Zebrzydowska), v českých zemích až za rekatolizace po třicetileté válce.

Podle Víta Honyse nešlo v některých lokalitách jen o ideologický boj proti protestantům: „Ač si myslíme, že v 17. století už byli všichni přesvědčenými křesťany, úplně to tak nebylo. Zřejmě stále dožívaly pohanské archetypy a lidé se ještě obávali divoké krajiny, včetně mýtických sil v ní přebývajících. Vztyčení křesťanského kříže na návrší pro ně bylo symbolem záštity a ochrany. Když například zřídili poutní místo na návrší zvaném Gottesberg u severočeských Verneřic, vedlo to podle lidových pověstí k odchodu trpaslíků, v této hoře přebývajících.”

Kapličky u Úštěku

Posvěcení krajiny je i jejím polidštěním, zkulturněním. To se nám předvádí v plné kráse na vrchu Ostré nedaleko Úštěku. I když je příroda Českého středohoří působivá sama o sobě, silueta dvou kaplí, rafinovaně umístěných na příhodném kopci, obohacuje její přirozenou krásu ještě o architektonickou dominantu. Až na místě zjistíme, že mezi dvěma kaplemi stojí v pozadí ještě třetí, menší kaple Božího Hrobu, která se už při pohledech z dálky tolik neuplatňuje, protože časem přišla o věžičku. Působivý barokní koncept areálu doplňuje dominantně umístěné osově schodiště s podestami a sochařskou výzdobou, která je dnes torzem. Nedávno se zjistilo, že dolní podesta je

Umění *situování děl* do krajiny



lehce mimo hlavní osu, což je zřejmé i z fotografie výše. Její osa směřuje ke kříži na vrchu Sedlo, na který kdysi putoval jezuita Bohuslav Balbín. „Umění situování děl do krajiny bylo velmi promyšlené, uvažovalo se tady o širších pohledových liniích a vazbách. Kalvárie na Ostrém svou velkorysou koncepcí a působivostí zřejmě otevřela novou etapu budování kalvárijských areálů a křížových cest ve zdejších kraji, hlavně v jeho nejsevernějších částech,” říká historik Honys.

Na rozdíl od Polska či Piemontu, kde zřizování kalvárií souviselo s františkány, stáli u zrodu kalvárie na Ostrém jezuité z rezidence v nedalekých Liběšicích, podobně jako v jihočeském Římově. Autorství poutního areálu, založeného v letech 1704–1707, se připisuje italskému baroknímu architektovi Octaviánovi Broggiovi z Litoměřic. Vedle pomyslné vazby na Bohuslava Balbína se jezuitský vliv projevil i netypickým zasvěcením symetrické dvojice dominantních protějškových kaplí (Nalezení a Povýšení svatého Křížce), před nimiž stával krucifix, završující schodiště. „Kaple měly zdůraznit úctu ke kříži jako nástroji Kristova umučení, jehož kult je pro jezuitské prostředí typický. Na psychologické spoluprožívání Ježíšova utrpení se jezuité velmi zaměřovali. Psychický prožitek symbolického putování s Ježíšem na místo jeho umučení umocňoval namáhavý výstup po schodišti, provázený expresivními sochami. Zřejmě symbolizují tajemství Bolestného růžence a vrcholů dnes již zaniklou Kalvárií a kaplí Božského hrobu. Na to navazovaly další pobožnosti, které doplňovaly bohatou duchovní symboliku genia loci,” dodává Vít Honys.

Slezský Jeruzalém

Vlivem františkánské tradice se počet zastavení křížové cesty ustálil ke konci 17. století na čtrnácti, což začátkem 18. století doporučily také papežské výnosy. V ital-

Ostré: vlevo spektakulární výhled do krajiny Českého středohoří a na vrch Sedlo, vpravo barokní kompozice dominantního osového schodiště s podestami, torzy soch a třemi kaplemi na vrcholu





ském prostředí však vznikaly v období renesance a manýrismu rozsáhlé kalvárské cykly, které mívaly až desítky zastavení, jako například Sacro Monte di Varallo. Příklad širokého italského konceptu najdeme nedaleko Broumova, jen pár kilometrů za hranicemi v polských Vambeřicích. Slezský Jeruzalém, jak mu původní německé a české obyvatelstvo říkalo, začal budovat v roce 1683 Daniel von Osterberg z Opavy, kterému tehdejší Albertsdorf patřil. Dostavby a úpravy probíhaly v několika vlnách i v dalších stoletích, se svými 79 kaplemi je vambeřická kalvárie největší v Evropě. V roce 1710 postavili tady také nový kostel, ale špatně, musel se záhy přestavět. V roce 1936 byl povýšen na baziliku.

Podobně jako na vrchu Ostré je dominantním prvkem vambeřické kalvárie osově schodiště, které je protilehlé vůči impozantním schodům k bazilice. V údolí mezi nimi vyrostl blok městských domů, který poněkud narušuje pohledovou linii. Dnes mají Vambeřice městský charakter a domy v centru jsou docela velké, několikapatrové. Prostorem soudobého reálného města s obchody, hospodami, reklamními cedulemi a automobily se prolíná, pro mě až fascinujícím způsobem, biblické symbolično. Návrší kolem Vambeřic i potok v údolí dostaly jména po biblických předobrazech (Sion, Horeb, Cedron), ve městě postavili 14 bran jako v Jeruzalémě, mýtické výjevy ze Starého a Nového zákona tu koexistují v těsném doteku s běžným, každodenním životem. Část kaplí totiž sousedí s obytnými budovami a svými proporcemi se jim podobají. Proto třeba jen pár metrů od sochy Krista v životní velikosti najdeme dveře do chléva, Pilát Pontský má zase přes ulici autoservis Flig. A co taková sv. Wilgefortis, která ze svého kříže na nároží pozoruje maminky s kočárky... ■

*Posvěcení
krajiny
je jejím
polidštěním,
zkulturněním.*



DIVADLO NA JEZERCE



Divadelní společnost Jana Hrušínského

Jiří HUBAČ / Ondřej BRZOBOHATÝ / Pavel VRBA



Já, Francois Villon

MUZIKÁL

Režie: Radek BALAŠ

*Věnováno památce
Jiřího Hubače a Pavla Vrby*

www.divadlonajezerce.cz



XANTYPA



Mountfield DNES
Generální partner

SANQUIS®

ABELSON Agency



SENNHEISER

Nadporučíka za polního maršála *nevyměním!*

Když si nadporučík **Jakov Džugašvili** uvědomil, že se jeho baterie houfnic z obklíčení poblíž Vitebska neprobije, sehnal si civilní oblek a své doklady zničil. Baterie byla zajata 16. července 1941, Jakov doufal, že se mezi zajatci ztratí. Pak ho ale jeden z krajanů udal: „Je to důstojník. A syn Stalina!“

Němci převezli Jakova Džugašviliho do štábu polního maršála Günthera Klugeho k výslechům. Avšak nadporučík nechtěl o ničem mluvit. Nakonec jim řekl, že kdyby nevěřil, že se mu podaří ze zajetí uprchnout, zastřelil by se.

Nacistická propaganda se snažila syna sovětského vůdce využít. Ministerstvo propagandy nechalo nadporučíka vyfotografovat mezi německými důstojníky. Letadla potom shazovala za sovětskými liniemi letáky s jeho snímkem a textem: „Němečtí důstojníci besedují s Jakovem Džugašvilim.“ K tomu připojili výzvu, aby se vzdali jako on. Na druhé straně listu byla fotokopie údajného dopisu Jakova Stalinovi: „Drahý otcí! Jsem v zajetí, zdrav, brzy mě převezou do Německa do jednoho z táborů pro důstojníky. Zacházení dobré. Přeju zdraví. Zdravím všechny. Jakov.“

Kreml mlčel. Zpráva ale Stalinem otřásla: „Jakov ze zajetí živý nevyvázne. Nacisté ho zastřelí. Drží ho v izolaci od ostatních zajatců a přesvědčují, aby zradil vlast. Ne, Jakov raději zemře, než aby ji zradil,“ řekl před nejbližšími spolupracovníky.

Hrdě a nezávisle

Jakov se narodil první Stalinově manželce Jekaterině Džugašviliově 23. března 1905 v Baku. Revolucionář Stalin, kterému přezdívali Koba, se však rodině nevěnoval, neměl čas. Byli velmi chudí. Třebaže Koba spolu s několika dalšími bolševiky loupil v gruzínských bankách peníze pro stranu, což Lenin oceňoval, domů nic nedával. „Když Jekaterina onemocněla, Kobovi chyběly peníze na lékaře,“ napsala Martha Schadová v knize Stalinova dcera. „Choval se k manželce bezcitně, podváděl ji s poukazem na to, že ‚pro pohlavní styk – zvláště vzhledem k jeho nepříteli nežným praktikám – je příliš slabý‘. Jekaterina zemřela po tříletém manželství 10. dubna 1907 na plicní chorobu.“ Jakova nechal Stalin u manželčiny sestry. A až když bolševici získali v zemi moc, poslal chlapce v roce 1921 strýc do Moskvy. Byd-



Pomlouvačné letáky měly otrást důvěrou otce v syna. Jakov nakonec v zajetí spáchal sebevraždu.



Jakov Džugašvili v zajetí (uprostřed)

Němci navrhli,
že vymění Jašu
za *jednoho*
z jejich...
Mám přistoupit
na takový
handl? Ne,
válka je válka!

lel u otce v Kremlu. Avšak vztahy mezi otcem a synem byly chladné. Chlapec se s námahou učil rusky, musel chodit do školy pro děti prominentů, ale se spolužáky se nekamarádil. Pamětníci tvrdili, že Stalinovi vadila synova snaha po nezávislosti a samostatnosti – vždyť nepřijal jeho nové příjmení, zůstal Džugašvilim.

Studoval na elektrotechnické fakultě Baumanovy vysoké školy technické v moskevských Sokolnikách. Po jejím skončení se v roce 1925 oženil se spolužačkou Zojou Guninovou. Jeho otec zuřil, se sňatkem nesouhlasil. Mladík se nakonec pokusil o sebevraždu. Střelil se pistolí do srdce tak nešťastně, že přežil. Stalinova bezcitnost neznala mezí: „Je tak neschopný! Ani zastřelit se neumí!“ Po čtvrt roce ho z nemocnice propustili a novomanželé se přestěhovali do Leningradu. Jakov pracoval v teplárně, potom dostal místo v Zakavkazsku a nakonec vedl traktorovou stanici na Kubáni. Zoja vystudovala vysokou školu báňskou. V roce 1929 se jim narodila dcera. Brzy zemřela a manželé se rozešli.

Mladý Džugašvili se vrátil do Moskvy. Našel si místo v elektrárně. Po dvou letech zahájil na otcovo přání večerní studium na Dělostřelecké akademii Rudé armády. Těsně před válkou ho vyřadili v hodnosti poručíka. Znovu se oženil, vzal si bývalou manželku příslušníka tajné policie NKVD Julii Bessarbovou. Stalin opět nesouhlasil. Ale když se přesvědčil, jak žena o syna pečuje, a narodila se mu vnučka Galina, změnil názor. Dokonce si Julii, bez ohledu na to, že byla Židovka, oblíbil.

Těsně před válkou vstoupil Jakov Džugašvili do bolševické strany. Začínal být srozuměn s tím, že bude navždy patřit do privilegované vrstvy společnosti.

Koncem června 1941 odešel nadporučík Džugašvili na frontu. Velel houfnicové baterii 14. dělostřeleckého pluku, který patřil k 14. tankové divizi. Jeho útvar obklíčila u Vitebska 4. německá tanková divize a všechny sovětské vojáky zajala.

„Netvrdím,
že jsem dědu
milovala,
*ale byl velký
člověk,*“
napsala
Stalinova
vnučka Galja



Jakov Džugašvili v uniformě SS, propagační fotografie, kterou Němci chtěli zneužít

Ilustrace: Sborník II. světová válka, archiv

Syn za generála

Na podzim 1941 převezli Stalinova syna do Berlína, ubytovali ho v luxusním hotelu Adlon a začali ho přesvědčovat ke spolupráci. Neuspěli – ani maršál Hermann Göring, ani nejvyšší vůdce SS Heinrich Himmler, ani hlavní ideolog nacistické strany Alfred Rosenberg, který se narodil v Pobaltí a uměl rusky. Nikdo u něho neuspěl. Syn byl silnější, než si jeho otec dokázal představit.

Předseda švédského Červeného kříže hrabě Bernadotte se dotazoval Rusů, jestli nemá pro osvobození Jakova něco udělat – napsal historik Dmitrij Volkogonov v knize Triumf a tragédie – Politický portrét J. V. Stalina. Když mu to tlumočil ministr zahraničních věcí Vjačeslav Molotov, Stalin neodpověděl. Na počátku zimy 1943–1944, po vítězství u Stalingradu, řekl Stalin dceři Světlaně: „Němci navrhli, že vymění Jašu za jednoho z těch jejich... Mám s nimi přistoupit na takový handl? Ne – válka je válka!“ Berlín měl zájem na osvobození Friedricha Pauluse. Podle jiného zdroje to však Stalin odmítl: „Neměníme nadporučíka za polního maršála!“

Také synové Nikity Chruščova a Anastáze Mikojana se dostali do německého zajetí. Mezi Berlínem a Moskvou neexistovala žádná úmluva o výměnách válečných zajatců. Když si Stalin takový obchod dovolil, ztratil by tím na prestiži.

Sebevražda jako východisko

Sovětský vůdce neudělal nic pro svého syna a jeho ženu Julii nechal uvěznit v samovazbě, vnučku Galju umístil do dětského domova pro potomky „zrádců lidu“. Až na jaře 1943 dcera Světlana otce přesvědčila, aby je propustil. Při odchodu z vězení Julii nikdo nic nevysvětlil, nikdo se jí neomluvil. „Když jsem ji opět viděla, nepoznala jsem ji,“ napsala Galja po mnoha letech. „Bála jsem se k ní přiblížit. Moje matka se s dědou už nikdy nesetkala a nešla mu ani na pohřeb. Nekritizovala ho, nikdy o něm nemluvila a já jsem jejímu mlčení porozuměla. Netvrdím, že jsem dědu milovala, ale myslím, že to byl velký člověk.“

Otec Galji, nadporučík Džugašvili prošel několika zajateckými tábory. Nakonec ho umístili v koncentračním táboře Sachsenhausen, drželi ho v izolaci, často o hladu, bili ho, ponižovali. Ale nezlomili. Důstojníci ze západních zemí, kteří dostávali potravinové balíčky od Mezinárodního Červeného kříže, se o ně se svým ruským kolegou dělili, pomáhali mu přežít.

Jakov však nepočítal, že se vrátí živ a zdrav domů. Když 14. dubna 1944 odvysílal táborový rozhlas záznam Stalinova projevu, v němž označil všechny zajatce za zrádce vlasti, nevydržel psychické utrpení a vrhl se k drátěnému plotu. Strážný SS Harfik Konrad ho zastřelil. Stalinův syn ve skutečnosti spáchal sebevraždu.

Američané našli hlášení o této smrti v archivu tábora, když Sachsenhausen na jaře 1945 obsadili. Svědkem Jakovovy sebevraždy byl britský válečný zajatec Thomas Cushing. Mrtvoly všech zajatců Němci spalovali, ani u syna jejich velkého nepřítele neudělali výjimku. Kapitán Robert Blum, syn někdejšího francouzského ministerského předsedy, byl v táboře X-C v Lübecku ve stejné cele s Jakovem. „Syn sovětského vůdce se choval hrdě a nezávisle. Při příchodu německých dozorců nevstával – za to ho trestali karcerem. Novinové zprávy o mně jsou lež – tvrdil. Byl přesvědčený, že ve válce Sovětský svaz zvítězí.“

Zabavené dokumenty o válečných zajatcích se schraňují v Národním archivu ve Washingtonu. List Moscow Times uveřejnil v září 2003 zprávu, že Američané poslali Galje všechny spisy týkající se osudu jejího otce v německém zajetí. ■

Plejády, nejkrásnější hvězdokupa oblohy

Málokteré seskupení hvězd budí na obloze takovou pozornost jako Plejády. I mnohá souhvězdí by jim mohla popularitu závidět. Zabírají na obloze sice malou plochu, ale o to hezčí je na ně pohled. Působí dojmem rodiny hvězd a vlastně jí jsou i ve skutečnosti.

Vůbec se nedá říct, kdo Plejády na obloze objevil. Podobně jako se nedá říct, kdo první objevil ostatní hvězdy viditelné okem. Muselo to být v dávných dobách, kdy předchůdce člověka poprvé vzhlédl k obloze a začal si všímat toho, co na ní je a jaké zákonitosti se na ní dodržují.

Souhvězdí, nebo ne?

Noční obloha je plná hvězd a člověk neznalý se v nich může špatně orientovat. Už před tisíci roky si lidé pro lepší orientaci hvězdy na obloze spojovali myšlenými čarami do tzv. souhvězdí a představovali si, že takto vzniklé útvary mají svůj význam, vlastnosti a účel, nejčastěji šlo o zvířata nebo bohy. A protože velkých civilizací na světě bylo hned několik a vzájemně o sobě nevěděly, nemůžeme se divit, že například souhvězdí čínská a evropská vypadají úplně jinak a spojují úplně jiné hvězdy. A tak Mezinárodní astronomická unie udělala v roce 1925 ve všem pořádek. Rozhodla, že souhvězdí budou mít jasné hranice, názvy i zkratky a bude jich přesně osmdesát osm. Protože Plejády mezi tuto skupinu nepatří, nemůžeme je za souhvězdí považovat. Ve skutečnosti patří Plejády do kategorie objektů, kterým se říká otevřené hvězdokupy.

Co je to hvězdokupa?

Hvězdokupy se dělí na kulové a otevřené. Kulové jsou obývány nejstaršími hvězdami galaxie, mají přesně kulový tvar a na obloze vypadají jako mlhavé kuličky. Tato kategorie nás ale pro tuto chvíli nebude zajímat, protože Plejády

Vznikly před
*sty miliony
lety*
z kosmického
mračna plynu
a prachu

„Vypadají nádherně,“ říkají všichni *astronomové*



V neviditelném infračerveném světle vynikne hustá mlhovina před Plejádami



patří mezi otevřené hvězdokupy, a ty jsou skoro opačné. Jejich tvar je nepravidelný a obsahují naopak mladé hvězdy. Dalo by se říct, že hvězdy tvořící Plejády jsou sourozenci – narodily se na jednom místě přibližně ve stejnou dobu. Vznikly pravděpodobně před sty miliony lety z rozsáhlého kosmického mračka plynu a prachu a pohromadě drží vzájemnými gravitačními silami, takže se dodnes nerozpadly.

Jak Plejády vypadají?

Většina astronomů by asi hned bez přemýšlení řekla: „Vypadají nádherně.“ Je to samozřejmě věc názoru, ale jde o seskupení hvězd, které upoutává nočního pozorovatele právě svým vzhledem. Plejády zabírají na obloze poměrně malou plochu, pokud bychom je chtěli poměřovat s běžnými souhvězdími, ale poměrně velkou plochu v porovnání s ostatními hvězdokupami. Rozměr Plejád je 110 úhlových minut. Nejlepší je přirovnat si to něčemu, co každý z oblohy zná, například k našemu Měsíci. Měsíční úplňk zabírá 30 úhlových minut, takže Plejády jsou skoro čtyřikrát větší. Někomu připomínají takovou zmenšeninu souhvězdí Malý vůz (správně Malý medvěd), ale to také není úplně přesné.

Kde je najdeme na obloze?

Plejády se nacházejí v souhvězdí **Býka**. Na jarní obloze je spatříme hned po západu Slunce nad západním obzorem. Vlevo od Plejád, tedy východním směrem, září jasná načervenalá hvězda **Aldebaran**, což je nejjasnější hvězda souhvězdí **Býka**. Ještě dále na východ pak spatříme asi nejhezčí souhvězdí zimní oblohy, **Orion**. V něm svítí hned několik jasných hvězd, většinou namodralých. Plejády samy o sobě při letmém pohledu mohou vypadat spíše jako mlhavý obláček. Ale pokud svůj zrak na ně zaostříme, hned zjistíme, že ve skutečnosti je to několik hvězd u sebe.

Kolik v nich svítí hvězd?

To je velmi zálučná otázka. Jedna věc je, kolik hvězd v nich vidíme na obloze, druhá věc je, kolik jich je v Plejádách doopravdy. Když se na ně podíváme z města, uvidíme pět nejjasnějších hvězd, když z místa s tmavou oblohou, spatříme hvězd klidně i deset. Podrobný průzkum velkými dalekohledy ale ukázal, že hvězd do Plejád patří mnohem více, jejich počet se odhaduje přes jeden tisíc. Devět nejjasnějších hvězd má dokonce své jméno z řecké mytologie. Najdeme mezi nimi řeckého titána Atlase, který byl nucen nést na svých ramenou nebeskou klenbu, a mořskou nymfu Pleione v rolích otce a matky a sedm jejich dcer Máiu, Élektru, Taygeté, Alkyoné, Kelainó, Steropé a Meropé.

Co je v nich za hvězdy?

Hvězdy ve vesmíru nejsou stejné, liší se především hmotností a na první pohled barvou. Protože hvězdy v Plejádách vznikaly zhruba ve stejné době, mají podobné stáří a všechny můžeme označit za mladé hvězdy. Vědci odhadují celkovou hmotnost hvězdokupy na 800 hmotností našeho Slunce. Většina hvězd má stejnou hmotnost jako naše Slunce, jedná se o horké mladé modré hvězdy. Celou čtvrtinu Plejád tvoří ale také hvězdy, které bychom hvězdami možná ani neměli nazývat. Jedná se o tzv. hnědé trpaslíky. Hnědí jsou proto, že nevýrazně svítí a trpaslíci proto, že jsou malí s hmotností menší než 10 % Slunce. Jde vlastně o objekty na vývojové hranici mezi planetou a hvězdou, kdy mají tak malou hmotnost, že se v jejich jádru nezapálila termojaderná reakce.

Kde se vzala modrá mlhovina?

Za ideálních pozorovacích podmínek je kolem hvězd z Plejád vidět závoj, nebo jako by byly hvězdy rozmazány. Toto podivné chování se vysvětlí v okamžiku pořízení fotografie s dlouhou expoziční dobou. Na ní spatříme jasné modré mlhoviny kolem všech hvězd. Mlhoviny jsou samy o sobě tmavé, chladné a nezáří. Vidíme je jen díky tomu, že odrážejí světlo hvězd. Barva mlhovin je daná tím, že ozařující hvězdy jsou mladé a horké a září spíše v modré barvě. Dříve si astronomové mysleli, že mlhoviny jsou pozůstatkem z doby, kdy Plejády vznikaly. Ale výpočty později prokázaly, že původní látka by se za sto milionů let už musela působením záření hvězd rozfoukat do okolního vesmíru. Dnes vědci předpokládají, že se mezi Plejády a Zemí úplně náhodou dostala mlhovina, která nám hvězdy v pozadí přikrývá. Můžeme jí být vděční za krásu Plejád na fotografiích.

Jaká je čeká budoucnost?

Stejně jako každou jinou otevřenou hvězdokupu, i Plejády čeká postupný rozpad. Gravitační síla sice hvězdy drží pohromadě, zároveň způsobuje mnoho poruch v pohybech hvězd a hvězdy se ze sevření gravitace nakonec uvolní. Některé jsou dokonce při příliš těsném přiblížení k jiné hvězdě doslova vystřeleny z Plejád do vesmíru. Hvězdy se při pohybu naší Galaxií také střetávají s různými mračky, která rozpad urychlují. Počítačová simulace ukázala, že k rozpadu hvězdokupy dojde přibližně za 250 milionů let. Takže můžeme být klidní, za našich životů budou Plejády stále stejnou ozdobou oblohy. ■

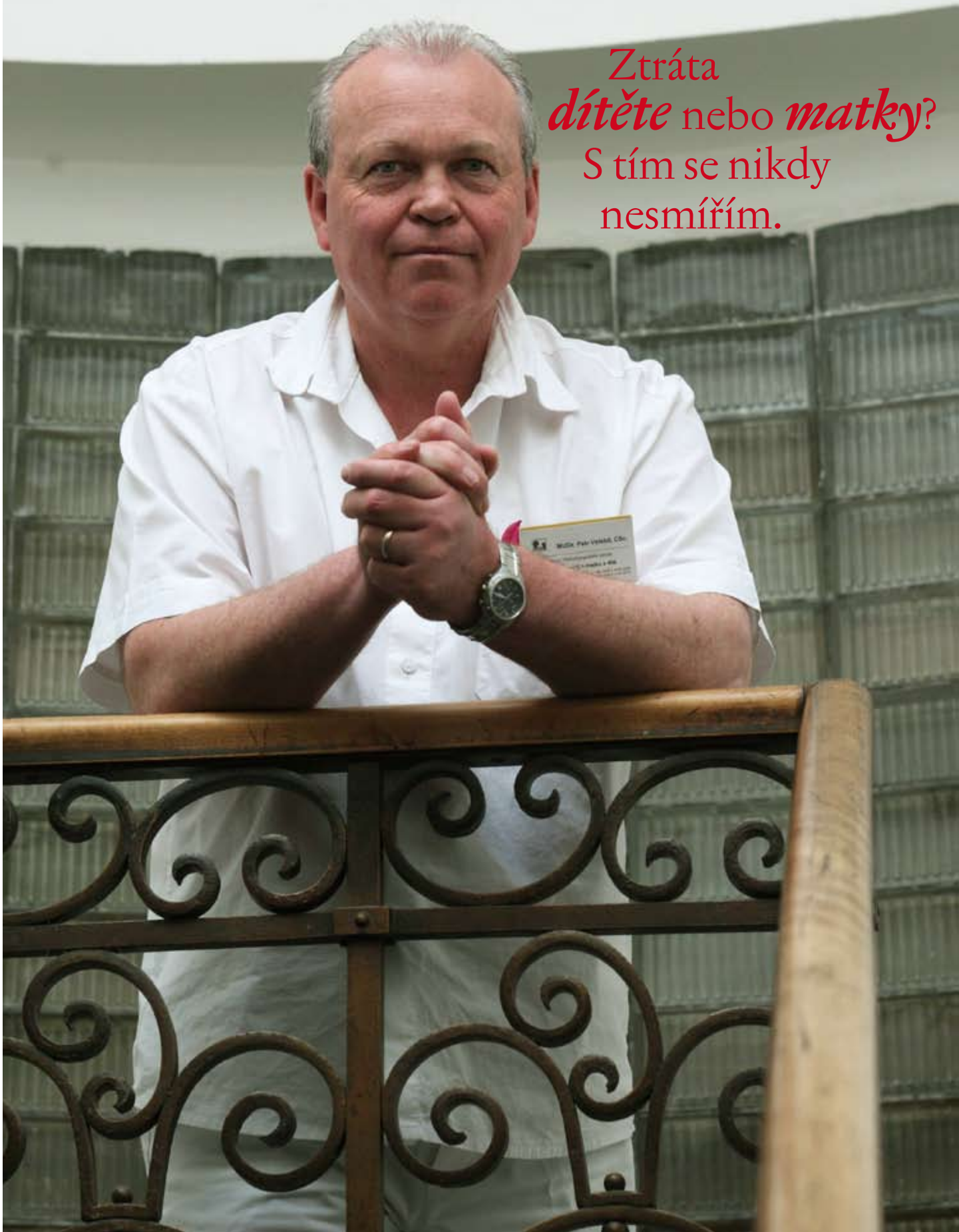
**Mlhoviny
jsou tmavé,
chladné,
nezáří.**

**Vidíme je
jen díky tomu,
že odrážejí
světlo hvězd.**



Porovnání velikosti Plejád a Měsíce na obloze

Ztráta
dítěte nebo *matky*?
S tím se nikdy
nesmírím.



Porod mě stále dojíká

„Zastánci domácích porodů tvrdí, že budoucí matka sama nejlépe pozná, zda je její dítě ohrožené. To je úplně absurdní argument,“ tvrdí MUDr. Petr Velebil, vedoucí Perinatologického centra z Ústavu pro péči o matku a dítě v Praze.

Porodníci jsou zásadně proti domácím porodům za vedení samostatných asistentek. Máte starost o zdraví rodiček, anebo se bojíte, že vás asistentky připraví o část práce?

Nejsem schopen vidět do hlav všech lékařů, ale můžu říci, že moji kolegové, nejen lékaři, ale i porodní asistentky, dobře vědí, že si neobvyklé nenadálé situace nevymýšlíme, ale že prostě nastávají. A to je to, čeho se bojíme. Víme, jak obtížné je některé situace vyřešit v nemocnici, kde jsme skvěle vybaveni okamžitou dostupností techniky, léků, krve, natož kdybychom se ocitli někde v domácnosti. I já se svými zkušenostmi budu bezradný. Zastánkyně domácích porodů však někdy tvrdí, že naše nevole pramení z toho, že si myslíme, že asistentky nejsou na náhodné komplikace dostatečně trénované.

Asistentky zřejmě skutečně nemají velkou možnost tréninku.

Trénovat můžete drobné nuance, můžete se rozhodovat, zda použijete

čistě prostěradlo nebo medicínskou roušku, ale když žena začne prudce krvácet, je vám takový trénink k ničemu. Anebo natrénovat si to můžete, ale nemůžete to vyřešit.

To je otázka kolika minut?

Krvácení mohou být různého druhu a z různých příčin, ale kupříkladu na hypotonické krvácení, kdy se děloha odmítá stáhnout, musíte reagovat ve zlomcích vteřin. Takové krvácení může být tak masivní, že je to, jako když otevřete kohoutek s pitnou vodou. Jistě, i v domácím prostředí můžeme sáhnout na dělohu, eventuálně podat nějaký lék, pokud jej máme okamžitě k dispozici, ale někdy ani to nestačí a musí se ihned operovat. Ještě před tím je však nutné zjistit příčinu, k tomu je

potřeba ultrazvuk, pak anesteziolog, operační sál...

Takže další minuty.

Přesně tak! A proto jeden z požadavků na lepší porodnická pracoviště je ten, že nejenže v té porodnici musí být operační sál, ale je třeba jej mít přímo na porodním sále. Někdy i transport mezi jednotlivými odděleními či patry může být fatální. Anebo když dojde z nějakého důvodu k předčasnému odloučení placenty... Jestliže tento stav právě probíhá, tak pokud začneme operovat v několika minutách, jsme schopni zachránit nejen maminku, ale i dítě. Některé stavy jsou ale tak akutní, že není pomoci ani v nemocnici.

Zastánci domácích porodů porovnávají počty domácích porodů u nás s evropskými zeměmi a v této souvislosti označují české zdravotníky za zpátečnické. Nedostatečně přý nasloucháte přáním matek.

Spolupracuji na evropském projektu, nazvaném EuroPeristat, který srovnává a posuzuje výsledky různých systémů prenatální a porodnické péče. Z něj vyplývá, že v evropských zemích jsou domácí porody zastoupeny jedním, dvěma, či čtyřmi procenty. Takže menšinová záležitost. Výjimkou je Nizozemí, tam je ten podíl asi 30 procent. Domácí porody tam mají dlouhou tradici.

A když srovnáme celkovou kvalitu porodnické péče v zahraničí a u nás?

Určitě jste četla, že si vymýšlíme, že naše čísla nejsou pravdivá

Někdy i transport z poschodí do poschodí může být *fatální*

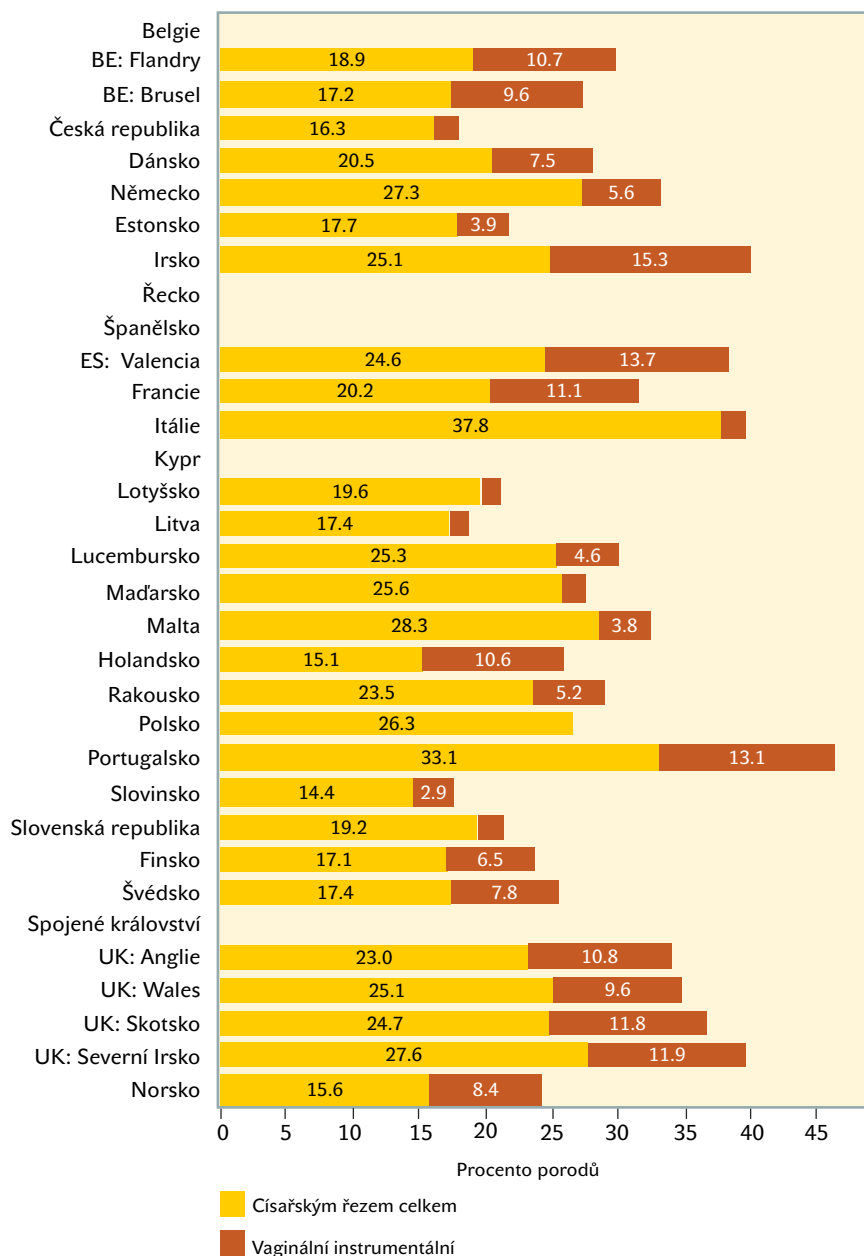
a naše výsledky nejsou až tak dobré. Problém je, že se k tomu nevyjadřují odborníci, ale laici. Ti nejsou schopni přesně rozkrýt, co vše se v daných číslech skrývá. Třeba v Nizozemí nemají výsledky lepší než v České republice a už vůbec ne lepší u dětí v prvním roce života. Mají zde naopak vyšší zejména časnou novorozeneckou úmrtnost, tedy úmrtnost během prvního týdne života (graf str. 52). Perinatální úmrtnost je významně nižší u nás, a to například nižší i než ve Velké Británii. Toto všechno je předmětem zkoumání projektu Euro Peristat, který kriticky posuzuje, co je a není srovnatelné. Ze všech těchto porovnání vychází Česká republika velmi dobře, její výsledky jsou skutečně vynikající.

Přesto i u nás umírají novorozenci.

Ano, a to i v porodnicích. Vyplývá to z biologické povahy, každý porod může být samozřejmě rizikový. V nemocnicích se velmi často zabýváme předčasně narozenými dětmi, které se pohybují na hranici životaschopnosti. Je to boj s přírodou, sice vyrovnaný, který často vyhráváme, ale někdy, bohužel, vyhraje příroda. Tato čísla ale nelze přiřazovat k domácím porodům, tam se jedná o zdravé rodiče, celý průběh těhotenství nevykazuje žádná rizika. Nicméně i v této nejméně rizikové skupině se mohou objevit nenadálé situace, kterých se bojíme. Takové porody nekončí špatně proto, že by je vedl někdo nezkušený. V domácím prostředí by byl u náhlé vážné komplikace bezradný i sebelepší lékař.

Zastánci domácích porodů vám ovšem budou tvrdit, že mnoho komplikací v nemocnicích vzniká

Procento narozených dětí a způsobu porodu



Neměli bychom nikdy nic dělat proti *vůli rodičky*

Slepá důvěra v *moc přírody*! A co přirozené ztráty?

kvůli rutinnímu zasahování lékařů do průběhu porodu.

Netvrdím, že všichni lékaři na všech pracovištích postupují vždy správně. Na druhou stranu mi ale připadá nehorázně tvrdit, že všechny komplikace, které v souvislosti s těhotenstvím a porodem vznikají, jsou v důsledku toho, že lékaři do porodu zasahují. Správný porodník má zasahovat pouze tehdy, má-li pro ten zásah důvod. Neboť žena, která nemá žádné komplikace, nejčastěji porodí sama – pouze s asistencí porodní asistentky. Lékař pouze dohlíží a u porodu vlastně nemusí ani být.

Jistě uznáte, že některé intervence – jako například nástřih, holení či klystýr – jsou diskutabilní.

Jsem přesvědčen, že dnes už se v naprosté většině porodnic ptají žen, jestli chtějí klystýr. Je to ovlivněno i tradicí. My máme například zkušenost s rodičkami z některých sousedních států, které si klystýr žádají, protože si nepřejí to velmi přirozené, co může při porodu nastat. To je otázka pro diskusi. Klystýr je nutný vzácně, proto se také rutinně neprovádí. Nástřih má být procedura, která má usnadnit porod v některých situacích, ale rozhodně není nutný vždycky. A dokonce i když se zdravotník domnívá, že by byl nástřih vhodný, je zde prostor na diskusi, kdy si žena může říct, že si raději přeje, aby došlo ke spontánnímu natržení. V podstatě porodník přistoupí na jakékoli přání, pokud není ohroženo zdraví miminka nebo maminky.

A když přijde situace, která vyžaduje udělat něco proti vůli rodičky?

Proti vůli rodičky bychom neměli dělat nikdy nic. A proto by vždy

tyto situace měly být prodiskutovány předem. Ono to pořád vypadá, že jde o boj mezi porodníky a rodičkami.

Přesně tak.

Ale tak to není! V 99,9 procenta se dá přece vždy domluvit. Je to diskuse, vstřícný dialog. Stále častěji přicházejí maminky do nemocnice s připravenými porodními plány, mají definovanou jasně svou představu, jak by chtěly přivést na svět své dítě... Naprostá většina těch plánů však vychází z předpokladu, že bude všechno v pořádku s miminkem. Tím je dán prostor pro to, aby lékař mohl v akutních situacích reagovat, když je to potřebné. Na světě neexistuje žena, která by chtěla primárně porodit kleštěmi. Přesto některé porody kleštěmi proběhnout musí, aby nedošlo k poškození miminka. A to není situace, kdy by byl čas na desetiminutovou diskusi. Kleště se používají velmi málo, ale když už, tak v situacích, když se dítě dusí a mohlo by dojít k poškození jeho mozku.

Odhadnout riziko je asi největší problém. A další argument podporující návrh, aby nastávající maminky během těhotenství sledovaly pouze porodní asistentky. Budou ženu lépe znát, dovedou s ní lépe komunikovat při porodu... Mohly by také lépe rozpoznat možná rizika.

Ano, ony mohou lépe poznat rizika – ta, která jsou odhalitelná. Ne ovšem ta, na která nikdo z nás nedohlédne! Tato argumentace mi připomíná naše diskuse se zastánkyňmi domácích porodů, které tvrdí, že maminka sama nejlépe pozná, zda je miminko ohrožené. To je úplně absurdní argument. Kdyby to tak bylo, nikdy by se nemohlo stát,

že k nám z domova přijde maminka s mrtvým dítětem v břiše. To se skutečně stává a takovým situacím se občas nedá zabránit nikde na světě. Ta slepá důvěra v moc přírody! Když se s něčím takovým setkám, říkám, že přirozené vždy znamená taky přirozené ztráty. Takže pokud společnost přijme takzvané přirozené ztráty, pak s nimi musí počítat i u takto vedených porodů. Většinou to naštěstí nakonec vše dobře dopadne.

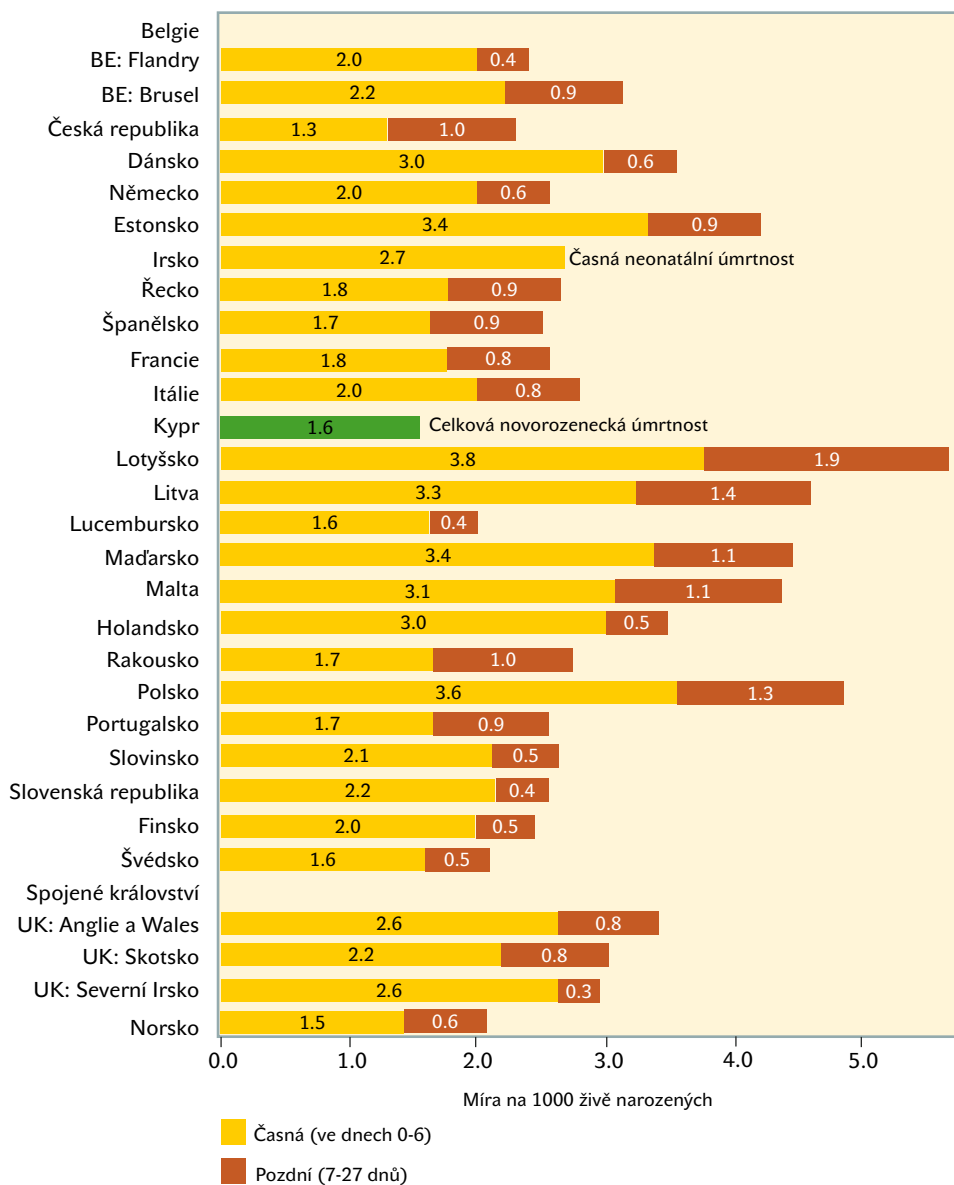
Díky porodnicím?

Kdybychom zrušili v Česku všechny porodnice, je pravda, že asi 70 procent žen porodí doma zdravé dítě, 25 až 30 procent bude mít nějaké riziko a 5 až 10 procent nějakou patologii. Ale ta rizika my nikdy neumíme dopředu zcela označit. Čili – opravdu by nebylo mnoho následků takových rizikových porodů, ale bylo by jich rozhodně více, než kolik se jich vyskytuje v České republice v současné době. Takže bez pomoci nemocnice by umřela nejen některá miminka, ale i některé maminky. Jisté situace ohrožují život obou dvou.

V nedávném soudním sporu vyhrála žena, která pro domácí porod požadovala pomoc zdravotnického personálu z nemocnice, která stojí v blízkosti jejího bydliště. Na dotaz, zda je pro ni porod v domácím prostředí skutečně tak důležitý, odvětila: „To riziko mi za to stojí.“

Proti tomu není žádný pádný argument. To je otázka hierarchie hodnot. Jestli je pro někoho porod v domácím prostředí důležitější než relativní jistota, že jeho miminko bude zdravé, nic s tím neuděláme. Pak takovou ženu nemáme šanci ani přesvědčit, že to, co nabízíme my, je lepší. A bezpečnější.

Časná a pozdní novorozenecká úmrtnost na 1000 živě narozených dětí



*Prostředí v nemocnicích
by se mělo zlidštvovat*

Některé budoucí matky ale výběr místa, kde přivedou dítě na svět, označují za základní právo. Právo svobodné volby.

Žádné právo nestojí izolovaně. Například, když si většina žen v naší republice vybere, že bude rodit u nás v Podolí, tak přesto, že na to mají právo, není to možné. Absolutně uplatnit právo nejde ani v tomto relativně jednoduchém případě. Kupříkladu každý motorkář u nás musí mít přilbu, přitom ohrožuje jen sebe. Ani zde mu absolutní svobodu volby nedovolíme. A pak si zkusme aplikovat tuto absolutní svobodu volby na rozhodování, kde přivést na svět své dítě.

Přiznejme si však, ženy by nechtěly rodit doma, kdyby v nemocnicích vládla vždy vstřícná a pohodová atmosféra. Kdyby zdravotníci více akceptovali přání rodičky, kdyby se nechovali arogantně... Volání po porodech doma je vlastně východisko z nouze, ne?

Můžete mít samozřejmě z části pravdu. Celospolečenské úsilí by ale mělo vést k tomu, že se prostředí v porodnicích bude zlidštvovat. Je zde obrovský prostor pro uplatnění porodních asistentek. Dovedu si představit, že jednou drtivá většina porodů proběhne pod dohledem porodní asistentky, pracující pouze v zajištěném prostředí a mající lékaře někde poblíž, ihned k dispozici. To je cesta. Je zbytečné, aby každý fyziologický porod vedl lékař. Není ale zbytečné, aby každý porod probíhal v nemocnici. Anebo chcete-li, v bezpečném prostředí.

Podle jednoho z posledních rozhodnutí soudu by žena rodící doma měla mít nárok na zajištění péče

Nejsem *profesionálně chladný*, porod mě dojíká



MUDr. Petr Velebil, CSc.
(*1956)

• Vědecký sekretář České gynekologické a porodnické společnosti, místopředseda Sekce perinatální medicíny ČGPS.
• V roce 1981 ukončil 1. lékařskou fakultu UK a do roku 1990 působil v pražském Ústavu pro péči o matku a dítě.
• V letech 1990 až 1995 pracoval v Centers for Disease Control v americké Atlantě.
• Od roku 1995 je vedoucím Perinatologického centra ÚPMD v Praze.

a pomoci zdravotního personálu třeba právě z vašeho ústavu.

To považuji za absurdní právní názor. My máme určené místo, kde pracovat, zde vyžadujeme určité technické vybavení, což v domácím prostředí není. A ani nemůžeme odeslat pracovníka z nemocnice kamsi do terénu. Vždyť by nám tu v té chvíli mohl scházet! Pořád se hovoří o tom, že úhrady systému zdravotní péče budou probíhat podle systému DRG, to znamená, že se bude platit za diagnózu. Potom, bude-li diagnóza fyziologický porod bez komplikací, je úplně jedno, komu to pojišťovna zaplatí. Zda lékaři nebo asistentce.

I to je cílem evropské skupiny?

Ne, my především hledáme metodiku porovnání výsledků porodnictví v jednotlivých zemích. V některých končí až polovina těhotenství císařským řezem, v jiných třeba 15 procent. Jistě to není tím, že by v jednom národě opravdu potřebovalo tolik žen císařský řez, v jiné zemi je tomu zcela jinak. Je jasné, že i když žijeme ve století, v němž se hovoří o medicíně podložené faktem, je spousta věcí, které závisejí na míře subjektivity. A rozdíly jsou nejen mezi státy, ale i mezi regiony, nemocnicemi, dokonce mezi lékaři jedné nemocnice.

Jinými slovy – stoupá stále počet tak zvaných císařských řezů na přání?

Žen, které si přejí císařský řez, není mnoho, zhruba tak jedno dvě procenta. Podle odborných společností by císařský řez na přání neměl být podporován, neboť nejsou důkazy pro to, že je bezpečnější. Naopak. Velké americké studie ukazují, že kauzální souvislost mateřského

úmrť v souvislosti s císařským řezem je desetkrát vyšší než u vaginálního porodu. Při současných znalostech nemá císařský řez na přání, typu – manžel bude pět dnů doma, hodilo by se mi příští úterý porodit bezpečně a bezbolestně – nemá místo. Jistě je možné jej indikovat v ojedinělých případech, kdy má nastávající matka panickou hrůzu z porodu. A protože je stav myslí i součástí zdraví, pak to indikace k císařskému řezu je.

Vedete registr úmrtí matek u porodu. Jak se tato smutná čísla vyvíjejí?

Žen umírá stále stejně, u nás v průměru deset, jedenáct za rok. To se za posledních třicet let nezměnilo. S ministerstvem zdravotnictví se nyní snažíme, abychom byli schopni tyto případy analyzovat. To se v posledních letech moc nedařilo.

Posun směrem k porodům v domácím prostředí souvisí možná i se stále silícími snahami části společnosti obrátit se zpět, více k přírodě. Máme na to, s ohledem na naši kondici?

Můžeme si dopřát návrat k přírodě, k přirozenému způsobu života, ovšem musíme počítat i s přirozenými ztrátami. Některé maminky zemřou a některé děti zemřou. A my, lékaři, si vždy budeme myslet, že to bylo zbytečné.

Již více než třicet let pomáháte dětem na světě. Může vás ještě tato situace citově zasáhnout?

Prožívám každý porod, až si někdy ze mě kolegové dělají leg-raci. Nedokážu být profesionálně chladný. Když jste v noci u dramatického porodu, podaří se ženě pomoci a ona porodí zdravé miminko... Ty chvíle štěstí mě pokaždé dojmou. ■

Život z těla *cizího člověka*

Před padesáti lety proběhl první přenos orgánu mezi nepříbuznými lidmi.

V létě 1954 přivezli do nemocnice v Leedsu čtyřiaadvacetiletého Richarda Herricka s nevratným selháním ledvin. Vypadal hrozně a značně trpěl: tělo plné tekutin, které ledviny nedokázaly vylučovat, unavený až otupělý z průvodní anémie. Neodváždné zplodiny metabolismu v kůži způsobovaly nesnesitelné svědění. Avšak sudičky tohoto zubožence se smrtí na jazyku ještě nedaly palec dolů... V té nemocnici totiž sloužil lékař, který předtím pobýval na stáži v Americe. A nemocný byl z jednovaječných dvojčat. Věci se daly do pohybu; těsně před Štědrým dnem dostal Richard v Brighamově nemocnici v Bostonu ledvinu svého bratra Ronalda a uzdravil se. Přežil osm let. Hlavní zásluhu na tom měli chirurg Joseph E. Murray a nefrolog John P. Merrill (první z obou jmenovaných dostal v roce 1990 Nobelovu cenu).

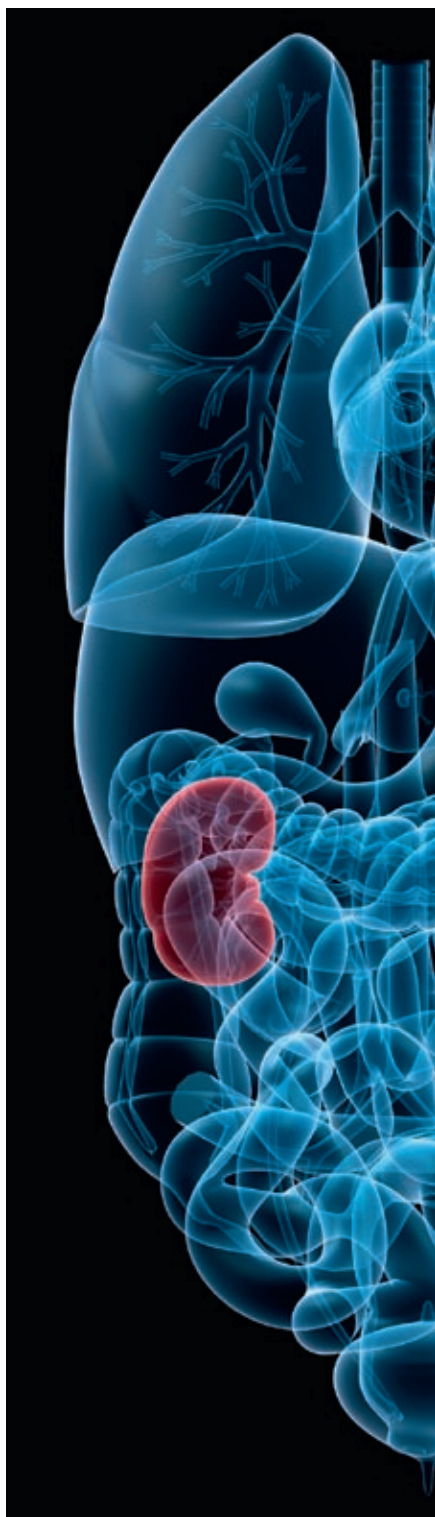
Následující desetiletí vstoupilo do dějin transplantací medicíny jako „černé“. Všechny pokusy pokročit v imunitní snášenlivosti za úroveň jednovaječných dvojčat troskotaly. Z dvaceti osmi transplantací mezi identickými dvojčaty přežilo jedenadvacet, ale z devadesáti jedna mezi pokrevními příbuznými jen pět příjemců vydrželo naživu rok. A ze sto dvaceti lidí, kteří dostali ledvinu od zemřelých, déle než rok přežil jediný.

Murray to ve své nobelovské přednášce shrnul takto: „Cíle jsme dosáhli tím, že jsme otázku biologické nesnášenlivosti obešli, nikoli vyřešili.“

Mezikrok

V roce 1958 se do péče bostonského týmu dostali i dva tříadvacetiletí bratři lotyšského původu. Andrew Riteris chtěl věnovat ledvinu nemocnému Johnovi. Taky dvojčata, ale „pouze“ dvojevaječná, imunologicky na úrovni sourozenců. Neměli by nárok, kdyby do hry nevstoupila náhoda a nenaplnila skutkem rčení „všechno zlé může být k něčemu dobré“.

**Z dvaceti osmi *transplantací*
mezi identickými dvojčaty
přežilo jedenadvacet**



V jugoslávském jaderném centru totiž právě došlo k havárii a pět z šesti smrtelně ozářených lidí zachránila až nečekaně úspěšná transplantace kostní dřeně (tedy tkáň, nikoli orgánu). Což potvrdilo, že podsmrtná dávka ionizujícího záření oslabuje imunitu organismu a zvyšuje pravděpodobnost přijetí štěpu. Jenže: nakolik ozařovat? Murrayův tým zkusil na Johnovi dvakrát zhruba poloviční střední smrtelnou dávku a vzápětí mu počátkem roku 1959 transplantoval Andrewovu ledvinu. Po osmi měsících musel imunologickou reakci utlumit ozářením třetím, slabším, a především posledním. Podařila se první transplantace ledviny (a orgánu vůbec) mezi geneticky odlišnými jedinci. John si pak udělal doktorát a dotáhl to na docenta filosofie na Indiana University. Přežil dvacet let a sedm měsíců.

Zásah!

Jenže potlačování imunitní reakce zářením je ze své fyzikální podstaty dost drsná metoda, a tak se hledaly šetrnější, chemické. První dva pacienti Murrayovcům zemřeli v podstatě na otravu imunosupresivem. Třetí, třiačtyřicetiletý Mel Doucette, jehož imunitní „neodolnost“ byla díky předchozím nezdarům moderována poučeněji, šel pod nůž 5. dubna 1962 – a přežil patnáct měsíců. Stal se nejen prvním příjemcem cizího, nepokrevního štěpu, ale také prvním, kdo nikoli náhodou přežil orgán od zemřelého. Imunosupresivum azathioprin se pak na dvě desetiletí stalo jedničkou svého druhu, dokud ho počátkem 80. let nevystřídal dodnes používaný cyklosporin A (objevitelé azathioprinu Gertrude B. Elionová a George H. Hitchings dostali v roce 1988 Nobelovu cenu). Hlavně díky cyklosporinu se přenosy orgánů staly víceméně rutinní klinickou metodou.

Potlačování imunitní *reakce* *zářením je ze své fyzikální* podstaty dost drsná metoda, a tak se hledaly šetrnější, chemické

Akce Kulový blesk

Dalšímu rozšíření transplantací brání především nedostatek orgánů, a to jak v absolutním počtu, tak v konkrétních imunologických parametrech pro jednotlivé případy. To občas vede k až krkolomným podnikům. Kupříkladu nedávno skončila ve Spojených státech akce, během níž lékaři sedmnácti nemocnic z jedenácti států federace transplantovali na třicet vzájemně provázaných ledvin! Desítky lidí, kteří chtěli svým nemocným blízkým darovat zdravou ledvinu, ale testy je vyhodnotily jako pro daný případ nepoužitelné, ji darovaly cizímu člověku a jejich příbuzný ji zase dostal od někoho jiného, imunologicky vhodného. První člen tohoto uzavřeného řetězce obětavosti a důvěry obdržel kýžený orgán loni v srpnu, poslední letos v únoru. ■



BUĎTE TAM, KDE VAŠI ZÁKAZNÍCI ČEKAJÍ

1400 ozvučených obrazovek
v čekárnách lékařů

Specializace:

praktický lékař pro dospělé

praktický lékař pro děti a dorost

gynekolog



MEDIAPHARMA



WWW.MEDIAPHARMA.CZ

Tel.: 325 553 934, Fax: 325 553 935, E-mail: info@mediapharma.cz

Ze zahraničních serverů

Chitosan je
stavební
prvek schránek
koryšů



Nanočástice chrání kůži

Nanotechnologie, které využívají skořápky krevet, pomáhají chránit kůži před mikroby a stárnutím, zjistili američtí vědci.

Nanočástice s chitosanem vyzkoušeli američtí vědci z Fairleigh Dickinson University. A ukázalo se, že mají výborné antibakteriální účinky a likvidují jak stafylokoka *Staphylococcus saprophyticus*, tak střevní bakterii *Escherichia coli*. Tento materiál se proto může stát vhodnou součástí obuvů – budou chránit ránu před infekcí a zároveň ji budou hojit.

Chitosan je přírodní, netoxický a v přírodě odbouratelný polysacharid, který se získává z chitinu. Ten je hlavním stavebním prvkem schránek koryšů – krevet, krabů, raků, obsahují jej i zobákovité čelisti chobotnic a olihní. Díky svým výborným vazebným schopnostem může vyčistit mikroby. Tato jeho antibakteriální vlastnost je známa již dlouho, proto se chitosan využívá ve stomatologii při prevenci proti kazům i v potravinářství při ochraně potravin před náklady bakteriemi či plísněmi. Ve světě se již testovalo i použití v antibakteriálních textilích používaných například ve zdravotnictví.

Proti infekcím a pro růst buněk

Profesorka Mihaela Leonida z Fairleigh Dickinson University se svými kolegy však jako první vyzkoušela vlastnosti chitosanu na nanoúrovni – a v odborném časopise *International Journal of Nano and Biomaterials* dokazují příznivé účinky vyvinutých nanočástic. Vědci zjistili hojivé účinky nanočástic a jejich schopnost bránit infekci u dvou druhů bakterií, kromě toho se však během jejich výzkumu ukázalo, že nanočástice mají i regenerativní vlastnosti – podporují růst a obnovu kožních buněk. Zatím se tento omlazující proces prokázal jen na buňkách v laboratoři, ale vědci doufají, že jednou se jejich nanočástice mohou objevit i v přípravcích proti stárnutí kůže. ■ WWW.EUREKALERT.ORG

Domácí strava chrání děti před obezitou

Když dítěti uvaří máma, je to nejlepší. Mezi člověkem, který připravuje jídlo, a stavem výživy dítěte existuje přímé a výrazné spojení.

Studie výživových specialistů

z Granadské univerzity dokazuje, že obědy, které jedí děti doma a které jim uvařila matka, představují nejzdravější variantu. Takoví strávníci jsou mnohem méně ohroženi nadváhou a obezitou ve srovnání s dětmi, kterým jídlo připravuje jiná osoba doma či mimo domov.

Výsledky, ke kterým badatelé dospěli, pocházejí z dlouhodobého sledování 718 dětí z Granady ve věku mezi devíti až sedmnácti lety. Vědci sledovali hmotnost, výšku, index tělesné hmotnosti (BMI), věk a pohlaví. Měřili podkožní tuk v pase, na bocích, pažích a stehnech, k tomu ještě děti vyplňovaly dotazník s otázkami na jejich rodinné prostředí, stravovací zvyklosti, ale také na sportovní aktivity rodiny.

Badatelé tak znovu potvrdili, jak velice je důležité, aby rodina podporovala zdravé návyky dětí v jídlu i v aktivním trávení volného času. „Právě tady začíná cesta ke zdravému životu nebo obezitě dítěte,“ zdůrazňuje vedoucí výzkumného týmu María Cordero.

WWW.EUREKALERT.ORG





Fenomén Wobenzym – a sametový převrat

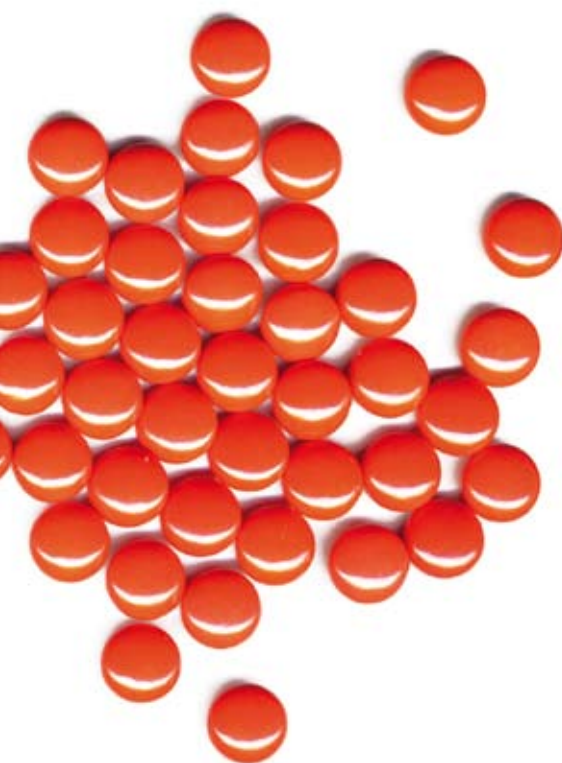
„Přátelství mezi mou rodinou a Karlem Ransbergerem nemohla zničit žádná pomluva,“ říká Jiří Wald. A vzpomíná na přelom 80. a 90. let 20. století, kdy v Praze začínal budovat firmu Mucos Pharma CZ.

Naše návštěvy u Karla Ransbergera v Grünwaldu u Mnichova v druhé polovině osmdesátých let byly vždy mimořádně zajímavé. Jejich atmosféra byla navíc umocněna skutečností, že v jeho domě před lety žil také profesor Max Wolf, zakladatel systémové enzymoterapie. Většinu svého života působil v Americe, kde patřil k průkopníkům celostního pohledu na léčbu nemocných, ale i když posléze pobýval v Německu, jezdila za slavným lékařem stále řada prominentních pacientů ze všech koutů světa. Tady v Grünwaldu se setkávaly osobnosti z nejrůznějších oborů, diskutovalo se o medicíně, umění i politice. A tady se také – po smrti Maxe Wolfa – usadil na nějakou dobu i Karl Ransberger a dál rozvíjel tradici setkávání a vědeckých, uměleckých či politických diskusí.

Díky němu jsem měl možnost se zde setkat s řadou velmi zajímavých lidí a diskusní, veskrze tvůrčí prostředí, které připomínalo spíše galerii výtvarných umění než obydlí vědce, na mne udělalo hluboký dojem. Nebudu zakrývat, že jsem cítil i jistý pocit zadostiučinění, když mi Karl při mé první návštěvě v Grünwaldu ráno u snídaně řekl, že jsem spal v posteli, kterou obvykle užíval při návštěvách u Maxe Wolfa nějaký významný americký politik. Já, člověk, který mohl vyjet do Německa jen díky souhlasu stranických orgánů, a americký politik! Musel jsem se smát, jak se mi podařilo soudruhy oklamat, změnit předepsaný itinerář naší zahraniční oficiální cesty a za jejich peníze se dostat do tak zajímavých míst. Dnes, když na to vzpomínám, se mi už ani věřit nechce, že jsme se mohli radovat z tak zoufale malých vítězství. Zaplatpánbůh pro generaci našich dětí jsou takové situace už zcela nepochopitelné.

Roky příprav

Druhá polovina osmdesátých let byla ve znamení jakéhosi světového „jara“. Připomínala šedesáté roky, která jsem prožíval jako teenager a byl jako všichni moji vrstevníci nadšen z tzv. obrodného procesu, který vyústil v Pražské jaro. Bohužel, vlna demokratizace byla násilně ukončena okupací Československa vojsky Varšavského paktu, jemuž velel Sovětský svaz. Pro celou zemi to byla drtivá rána... Rok 1968 jsme samozřejmě všichni měli na paměti, a když se začala v 80. letech pozvolna zvedat železná opona, neoplývali všichni zrovna optimismem. Tentokrát se



O Karlu Ransbergerovi více ve filmu Zakladatelé systémové terapie.
[klikněte zde](#)



Životopis Maxe Wolfa napsal Karl Ransberger
[klikněte zde](#)



**Všechno začalo na pražském
Albertově - 17. 11. 1989**

**Zaplatpánbůh
pro generaci
našich dětí
jsou takové
situace už
nepochopitelné**

však zdálo, že obrodné trio Gorbačov, Thatcherová a Reagan chystá přece jenom něco zásadnějšího. Blížící se konec „říše zla“ jako by uvolňoval i dosud potlačené tvůrčí schopnosti lidí.

Karl si to uvědomoval a byl přesvědčen, že proto, aby mohla být šířena systémová enzymoterapie na východ od Německa, bude zapotřebí připravit podmínky – a především rozvíjet znalosti českých lékařů v imunologii. Proto mne požádal, abych vytipoval v Československu lékaře, kteří by mohli mít o tento obor zájem. Především však, abych navázal spolupráci s imunology, kteří již v Československu působí. To nebylo jednoduché, neboť těch, kteří byli otevřeni představě celostního pohledu na zdraví a nemoc člověka, nebylo mnoho.

Karl také přišel s myšlenkou, že by bylo vhodné zapojit do spolupráce naše klinická pracoviště prostřednictvím tzv. klinických studií, které byl připraven velkoryse podpořit nejen svými léky a penězi, ale chtěl také zakoupit lékařské přístroje, které na našich klinikách zoufale chyběly. Do těchto příprav se již plně zapojil i můj bratr Martin, lékař, kterému se podařilo připravit v předstihu rozhodující podklady pro registraci Wobenzymu, Phlogenzymu a Wobe Mugosu. Registrovány samozřejmě mohly být až po pádu komunismu.

Již v roce 1987 byly navzdory odporu ředitele SUKL profesora Jiřího Elise a jemu blízkých lidí připraveny pod hlavičkou Mikrobiologického ústavu klinické zkoušky formou prospektivních randomizovaných studií s proteolytickými enzymy (Wobenzym a Wobe Mugos) a s emulgovanou formou koncentrovaného vitamínu A (A-Mulsin forte a A-E-Mulsin forte). Karl Ransberger tehdy doporučil provést klinické studie s pacienty s mastopatií, s non-malobuněčným broncho-

karcinomem, kolorektálním karcinomem, sclerosou multiplex a s Herpes zoster. Ve stejné době začala také připravovat skupina doktora Černého již pod hlavičkou VŠCHT samostatný Úsek biochemického výzkumu a testování těchto preparátů (více informací na www.sanquis.cz/waldovi/mbu).

V Mikrobiologickém ústavu se pracovalo na technologické laboratoři pro přípravu mikrobiálních enzymů (www.sanquis.cz/waldovi/ekonomickyrozbor). Věděli jsme, že kladné výsledky tohoto výzkumu by mohly Ransbergerovy léky významně zlevnit a napomocet jejich rozšíření i do zemí s nižší životní úrovní, než mělo Západní Německo. To byla pro nás motivace.

Jako vdovec jsem se bál, že mi vezmou *děti* a dají je do ústavu.

Nepodepsal jsem

Výzkumníci z Fyzikálního ústavu mi v té době nabídli, zda bych se nechtěl podílet také na komercializaci projektu, který se týkal odsiřování spalin z uhelných elektráren v USA (www.sanquis.cz/waldovi/laborator). Téma mě zaujalo, ale moje zapojení do tohoto projektu asi vzbudilo zájem Státní bezpečnosti. Kdo je na mě upozornil? To se mohu už dnes jen domnívat, každopádně to byl jistě někdo z Mikrobiologického ústavu.

Estébáci si mě nejprve pozvali na tzv. zvláštní oddělení Mikrobiologického ústavu, zajímali se o moji práci na projektu odsiřování a požádali mě o schůzku poté, až se vrátím z plánované služební cesty do zahraničí. Při tomto prvním pohovoru nepadlo ani slovo o enzymech, a tak jsem se – i po návratu z ciziny – vypravil na další schůzku celkem bez větší bázně.

Měl jsem se dostavit do kavárny hotelu Kriváň na náměstí I. P. Pavlova, ale tam mi po několika minutách došlo, že už nejde o odsiřování. Teď to byla jiná „bitva“ – o mou spolupráci se stání bezpečností. Neměl jsem o čem přemýšlet, a jejich nabídku jsem hned odmítl. Jenže oni to nevzdali a doporučili mi, abych si ještě vše rozmyslel. Čas na rozmyšlení přitom limitovali několika minutami, během nichž jsem měl přejít z náměstí I. P. Pavlova do druhé kavárny na náměstí Míru.

Kdykoliv dnes musím projít ulicí směřující od náměstí I. P. Pavlova k náměstí Míru, nemohu si nevzpomenout. Ta cesta se mi tehdy zdála nekonečnou. Šel jsem jako na popravu, přemýšlel jsem, co na mne estébáci všechno vytáhnou, aby mne k podpisu donutili.

Bál jsem se, že bych mohl velmi ohrozit své rodiče, kteří byli desítky let důležitou součástí tajného systému „podzemní“ výroby přírodních léků podle receptur firmy Weleda, mimo jiné i známého preparátu Iscador. Na plynulé výrobě těchto léčiv byly závislé stovky pacientů z celého Československa, kteří je dostávali pravidelně a zcela zdarma. Za odhalení takové činnosti by však mým rodičům a dalším lidem, kteří byli do výroby léků zapojeni, bezesporu hrozil soudní proces a dlouhá věznění (www.sanquis.cz/waldovi/weleda).

Nevěděl jsem, zda estébáci mají představu o celém rozsahu mé spolupráce s Karlem Ransbergerem, či zda znají všechny mé kontakty na Západě. Nevěděl jsem vůbec nic, díval jsem se na věže přibližujícího se kostela svaté Ludmily, modlil jsem se a děsil se, co bude v následujících minutách následovat. Snad ale nejvíc ze všeho jsem se bál, že v případě, že budu z nějakého důvodu zatčen, budou mi, jako vdovci, odebrány děti a umístěny násilně do dětského domova.

Věra a Milan Waldovi

a ilegální výroba léků

Krátce po 2. světové válce můj otec, Milan Wald, začal studovat na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze. Když odjížděl z Ostravy, jeho otec dr. František Wald, šéf laboratoří ostravských železáren, mu doporučil, aby se v hlavním městě obrátil na jeho přítele – chemika ing. Václava Závěského. Ten se záhy stal otcovým učitelem a pod jeho vedením se také později Milan Wald se svou manželkou Věrou, magistrou farmacie, zapojil do ilegální výroby léků z produkce firmy Weleda. Její českou pobočku v roce 1951 ministerstvo zdravotnictví zrušilo, ale okruh nadšenců okolo doktora Závěského v její produkci tajně pokračoval. Manželé Waldovi se do této práce zapojili. Přes den se věnovali svým civilním povoláním, po večerech po celá léta ve svém pražském bytě vyráběli nejrůznější léky, mimo jiné i známý preparát Iscador.

Suroviny pro výrobu „pašovali“ do Československa přátelé karlovarského primáře MUDr. Miloše Brabínka, kteří se do lázní přijížděli léčit ze zahraničí. Vyrobené léky byly pak dál distribuovány mezi nemocné, vždy byly poskytovány zdarma. Náklady na výrobu byly placeny výhradně z darů – z domova i ze zahraničí a také z rodinných prostředků zúčastněných, včetně Waldových. Výroba řízená doktorem Závěským se rozšiřovala a brzy pokrývala celorepublikovou potřebu.

VÍCE INFORMACÍ NAJDETE NA

WWW.SANQUIS.CZ/WALDOVI/WELEDA



Manželé Waldovi přestali vyrábět doma léky až v roce 1991

PhMr. Věra Waldová sbírá léčivé rostliny, Dr. Milan Wald zatavuje ampule s lékem Iscador



Nakonec to bylo jednodušší, než jsem si představoval. Předložili mi k podpisu tzv. závazek o spolupráci a já zase odmítl. Už mě nepřemlouvali a položili přede mě na stůl tzv. prohlášení o mlčenlivosti. Na to jsem byl připraven, v Rádiu Svobodná Evropa tehdy často vysvětlovali, jaká úskalí toto i jiná prohlášení přinářejí a že je třeba podrobně číst text a vše, s čím člověk nesouhlasí či nechce dělat, k čemu se nechce zavázat, musí vyškrtat. Četl jsem tedy pozorně a proškrtával. Zredukovaný text jsem pak podepsal. Pánové ze Státní bezpečnosti na mě hleděli s nevráživostí. „Jste asi jediný z celé Akademie, kdo se opovážil takhle škrtat,“ řekl jeden z estébáků (www.sanquis.cz/waldovi/archivstb). A ten druhý mě šel vyprovodit na ulici. „Až vám začnou problémy, nebudu to já, kdo je bude iniciovat,“ řekl mi mezi čtyřma očima. Znělo to skoro jako omluva. A snad i projev respektu.

Technika made in JZD

Problémy na sebe nedaly dlouho čekat. Od epizody s tajnými policisty jsem si nebyl v Mikrobiologickém ústavu ničím zcela jist, nevěděl jsem, kdo mě tam sleduje, kdo případně znovu udá. Nechtěl jsem riskovat a ohrozit spolupráci s Karlem Ransbergerem, a tak jsem přijal nabídku z nově budovaného oddělení Úřadu prezidia ČSAV. Bylo lepší vyklidit pole v Mikrobiologickém ústavu a neriskovat ohrožení projektu s Ransbergerovými léky, navíc jsem na prezidiu mohl daleko lépe pomáhat vynálezčům z Akademie, kteří v socialistickém zkorumpovaném systému příliš často přicházeli o své skvělé nápady a ztráceli právo si je patentovat. Než jsem však mohl začít na čemkoliv pracovat, začala se naplňovat varovná slova tajného policisty.

V květnu 1989 mě navštívil jakýsi pracovník Rady obrany ČSAV a nenechal mě na pochybách. „Vyberte si mezi dobrovolným odchodem z Akademie nebo vězením. Jiná možnost není. StB má dostatek materiálů,“ řekl a byl značně přesvědčivý. Nezbylo mi než požádat o rozvázání pracovního poměru, čemuž bylo pochopitelně ihned vyhověno. Abych nezůstal bez práce, což bylo i na sklonku socialismu stále trestné, přijal jsem nabídku zaměstnání ve vývojovém, servisním

ŠPIČKOVÁ TECHNIKA Z JZD
Spolupráce s ČSAV • Tribo pro Prahu

Automobilka AZNP
Vychází se špičkovou technikou z JZD...
Před autorem jsou informace...
V současnosti došlo k zahájení...
Vývojová společnost...
Technická služba...
Fotografie: ČTK

Večerní Praha
25. října 1989 • ROČNÍK XXXV • Č. 210 • Cena 50 hal.

...které má i pro další práce...
...programu úrodného družstva...
...Valec seřadil...
...Nabídka VANDERKOVÁ

Večerní Praha 5
25. ŘÍJNA 1989



Listopadovým událostem
roku 1989 se věnuje
SANQUIS 71/2009
klikněte zde

Článek o JZD
Valaško vyšel
v říjnu 1989

**Člověk
brzobohatý
se stal novým
symbolem
zla**

Osobnost



MUDr. Karel Nouza, Dr.Sc (*1930)

- Přední český imunolog se
- narodil ve Veselí nad Lužnicí.
- Po absolvování gymnázia
- v Soběslavi (za války)
- a v Jindřichově Hradci
- (maturita 1949) vystudoval
- Lékařskou fakultu Karlovy
- Univerzity v Praze.
- Pracoval dva roky na interním
- oddělení Nemocnice v Písku,
- řadu let pak v Ústavu
- hematologie a krevní transfúze,
- kde provedl jedny z prvních
- transplantací kostní dřeně.
- V letech 1964–1990
- působil v ústavech ČSAV
- a zabýval se hlavně studii
- imunomodulačních látek,
- antilymfocytárního séra
- a mechanismů imunologické
- tolerance. Od roku 1990
- do 1993 vedl Imunobiologickou
- laboratoř v Ústavu pro péči
- o matku a dítě, kde zavedl
- do praxe diagnostiku a léčbu
- imunologicky podmíněných
- neplodností mužů a žen
- a opakovaného potrácení.
- V roce 1992 začal
- spolupracovat s ing. Jiřím
- Waldem a studoval
- imunologické mechanismy
- systémové enzymoterapie.
- Při studiích systémové

a obchodním středisku JZD Valašsko. Zní to dost krkolomně, ale krkolomné to až tolik nebylo: zemědělci na konci 80. let sázeli v Československu čím dál častěji i na jiné než zemědělské aktivity, připomeňme například podnikání slušovického družstva. JZD Valašsko se vydalo podobnou cestou, podnikalo v oblasti ekologie a pro své aktivity potřebovalo mít jedno detašované pracoviště v Praze. Když mne oslovili, nabídl jsem jim prostory ve vlastním domku na Zahradním Městě. Vedly mě k tomu zcela osobní důvody, nemusel jsem se se svou druhou ženou Radanou, čekající naše první společné miminko, stěhovat z Prahy. Jak se po převratu nakonec potvrdilo, byl jsem už skutečně pod ostrým dohledem a moje aktivity bezpro-

Netušili jsme, že to bude naše první *svobodná cesta* za ostatné dráty

středně ohrožovaly celou rodinu. Také nabídka na práci v JZD byla asi dopředu někým „naplánována“. A když 25. října 1989 vyšel ve Večerní Praze krátký rozhovor (www.sanquis.cz/waldovi/vecernipraha), ve kterém jsem mimo jiné řekl, že bych stejně jako mnoho dalších Pražanů dal přednost celoročně dobře zásobeným obchodům s cenově dostupným ovocem a zeleninou před špičkovou technikou made in JZD, byl jsem na hodinu propuštěn.

Na začátku listopadu 1989 jsem tedy byl nezaměstnaný. Snažil jsem si to nepřipouštět a připravoval jsem se svým bratrem první cestu českých klinických lékařů, kteří projeví zájem o systémovou enzymoterapii, do Německa – za Karlem Ransbergerem. Měla se uskutečnit 19. listopadu 1989, jako první se měl za Karlem vypravit MUDr. Martin Bojar, odborník na lymfskou boreliózu z Fakultní nemocnice v Motole. Netušili jsme, že to bude naše první „svobodná“ cesta za ostatné dráty.

Dva dny předtím jsme totiž byli očitými svědky běsnění komunistických bezpečnostních složek na Národní třídě. Šel jsem na studentskou demonstraci společně se svým bratrem a s kamarádem, neurologem Honzou Hadačem, a když nás policisté začali bít, marně jsme hledali ústupovou cestu. Nakonec jsme si všimli nějakého muže, který na nás mával z otevřených dveří jednoho domu v Mikulandské ulici. Tam jsme vběhli a u dveří bytu ve druhém patře stála jako „deus ex machina“ televizní hlasatelka Marie Tomsová. Těhotná, v devátém měsíci. Na nic se neptala, vtáhla nás dovnitř. Tam už se tísnily desítky potlučených mladých lidí. Malý byt praskal ve švech. Těžko říct, zda bychom byli za dva dny později schopni odjet za Karlem Ransbergerem, kdyby nám tehdy Majka neotevřela dveře...

Stíny z minulosti

Psal se rok 1993, v průhonické kanceláři naší firmy MUCOS Pharma CZ jsem řešil dodávky Wobenzymu z berlínské továrny, když zazvonil telefon. „Tady sekretariát ministra zdravotnictví Ludka Rubáše, potřebovala bych mluvit s inženýrem Waldem, předsedou technické komise Vědecké rady ministra.“ Očekával jsem nějaké problémy související s grantovou agenturou, ale paní na druhém konci aparátu telefon předala ministrowi: „Pane inženýre, potřeboval bych s vámi naléhavě hovořit,“ ozval se známý hlas. „Můžeme se sejít za hodinu v lodní restauraci pod nábřežím naproti ministerstvu? Budu vám vděčný, uděláte-li si na mne čas.“ Ten krátký telefonický rozhovor mě jakoby vrátil v čase. Ocítl jsem se o čtyři roky zpět,



v době, kdy jsem dostal od estébáků těch pár minut chůze, které dělily náměstí I. P. Pavlova od náměstí Míru, abych se rozhodl. Hrozných několik minut.

Schůzku s ministrem Rubášem jsem pochopitelně potvrdil, ale na nábreží jsem to vzal přes byt svých rodičů, abych jim řekl, kde budu v následujících hodinách a s kým. Bylo to přece neobvyklé pozvání na ještě neobvyklejší místo. Od momentu, kdy jsem odmítl podepsat Státní bezpečnosti Závazek o spolupráci, jsem byl ve střehu a o každé podivné události jsem informoval své blízké pro případ, že by nastaly nečekané problémy. Pozvání Ludka Rubáše bylo stejně podivné.

Pan ministr seděl ve zcela prázdné lodní restauraci, dva číšníci se mačkali za vchodovými dveřmi a atmosféra skutečně nepříjemně připomínala mé někdejší setkání s pracovníky StB. To ještě umocňovala ministrova nervozita. Nabídl mi whisky, a když jsem odmítl, vyrazil mi dech svou nabídkou: „Rád bych si s vámi potykal, chci si připít.“ Nedovedl jsem situaci vyhodnotit. Je sice pravdou, že jsem se podílel před časem na hledání nového ministra zdravotnictví, ale to jistě nemohlo být důvodem pro tykání. Pro tohoto ministra – poslance jsem sice také připravoval některé analýzy, které měly urychlit odchod jeho předchůdce, ale ty byly pouze odborné, nikoliv politické povahy. Ale ani to nemohlo být důvodem k tykání. Objednal jsem si tedy whisky a připil si s ministrem. Ten pozvedl sklenku: „Ráno mi volal náš společný známý a sdělil mi, že mám na světě dva úhlavní nepřátele: jedním jsi ty a druhým profesor Klener. Oba prý usilujete o mé odstranění. Můžeš mi říct, proč?“

S chutí jsem si objednal na účet pana ministra druhou sklenku a ujistil ho, že o jeho odstranění neusiluju. A také jsem mu vysvětlil, co asi vedlo našeho společného známého k tak nesmyslnému udání. Ministr to pochopil, ale já jsem si se svými lidmi v MUCOS uvědomil, že máme v onom lékaři nepřítel těžkého kalibru.

Člověk brzobohatý

Zmíněný specialita, mimochodem lékař na značné odborné výši, se totiž ocitl ve velmi trapné situaci. Zavázal se ke splátkám půjčky, kterou mu německý MUCOS poskytl na zařízení pracoviště, ale nesplácel ji. Uvědomoval si přitom velmi dobře, jakého podrazu se dopouští vůči našemu podniku, českému MUCOS, který za půjčku ručil. Asi se nás chtěl zbavit, a tak začal šířit pomluvy.

Když jsem se za ním po schůzce s ministrem vypravil, ani se nesnažil zapírat. „Víš, Jiří, já umím jenom léčit, a kdybych neměl pár blízkých, kteří mne obklopují, umřel bych ve špíně hladem,“ vysvětlil mi. Nápad s udáním u ministra byl, dle jeho slov, myšlenka právě jeho blízkých. Až později mi došlo, že vše zrežírovali hnáni nekonečnou lačností po penězích a systémová enzymoterapie měla být prostředkem k jejich rychlému zbohatnutí. Neštíteli si půjčit peníze. A pak nespláčet.

Věděli dobře, že proti pomluvám se lze jen velmi těžko bránit. Pochopitelně, mohli jsme poukázat na daňové nesrovnalosti kolem jeho půjčky a na mnoho dalších nepravostí, o kterých jsme se postupně dozvídali. Znamenalo by to ale poškodit nepřímou desítky jeho pacientů s těžkými chorobami, o něž se pečlivě staral. To jsme mu nemohli upřít a z morálních důvodů jsme nemocné nechtěli ohrozit.

Ta parta „brzobohatých“, jak jsme je mezi sebou přejmenovali, nám nestála za odplatu. „Člověk brzobohatý“, jakýsi popřevratový lidský poddruh, se pro nás stal ovšem novým symbolem zla v české společnosti.

Onen lékař půjčku MUCOS samozřejmě nikdy nesplatil. ■ ÚRYVEK Z PŘIPRAVOVANÉ KNIHY J. WALDA MEDICÍNA TROCHU JINAK – WWW.SANQUIS.CZ/WALDOVI/SPECIAL



enzymoterapie zaujala doktora Nouzu její fascinující schopnost normalizovat imunitu.

MUDr. Karel Nouza, DrSc.

je autorem téměř

500 vědeckých prací

publikovaných v domácích

i zahraničních časopisech

a několika odborných

monografií převážně z oboru

imunologie. Do povědomí širší

veřejnosti se dostal díky svým

vědecko-populárním knihám

„Skrytá moc imunity“ (1981)

– oceněná Literárním fondem

a „Rouby života“. Obě knihy

vyšly i na Slovensku.

Řadu měsíců pracoval

u profesora Mathého

v Ústavu imunogenetiky

ve francouzském Villejuif,

kratší pobyty absolvoval

v několika ústavech v Anglii,

v Holandsku, Belgii, SSSR,

Polsku, Maďarsku, NDR.

Kromě členství v našich

imunologických společnostech

je čestným členem ALPS

(Adria Society for Immunology

of Reproduction), Slovenské

imunologické společnosti

a Československé společnosti

pro alergologii a imunologii.

Fascinovala
ho schopnost
enzymů
normalizovat
imunitu

Pro zdravý úsměv našich dětí

Děti v ČR mají 2,5krát více zkažených zubů než děti ve státech, jako je Švýcarsko nebo Dánsko. Zubnímu kazu lze spolehlivě předejít správnou péčí – proto byl pro školní děti připraven a do praxe uveden projekt Dětský úsměv.

Během pravidelných lekcí zařazených do školního rozvrhu představí odborná pracovnice projektu dětem srozumitelně a hravou formou souvislosti mezi účinným čištěním zubů, výživou a vznikem zubního kazu. Nejdůležitější částí každé lekce je praktický nácvik správného čištění chrupu. K tomu děti dostanou na začátku školního roku kvalitní zubní kartáček. Zahraniční zkušenosti ukazují, že opakovaný praktický nácvik čištění je základem úspěchu podobných akcí. Systematičnost výuky je významně podpořena pracovními sešity, které ilustroval Miloš Nesvadba. Naše pracovnice také používají pro názornost a upoutání pozornosti a zájmu dětí další obrázky Miloše Nesvadby, kvízy, modely chrupu a jednotlivých zubů apod. Ve školách začínáme pracovat v první třídě, cyklus poté pokračuje v dalších ročnících.

Průběh

- 1.–3. ročník: 6 návštěv během školního roku
- 4. ročník: 4 návštěvy během školního roku

Hledáme partnery, kteří by se podíleli na financování projektu. Náklady na projekt pro jednu třídu pro jeden školní rok činí 7 500 Kč. Při současném počtu 129 tříd představují tyto náklady pro školní rok 2011/2012 celkem 967 500 Kč.

Více se dozvíte na:
www.ceskyzelenykriz.cz

generální partner



hlavní partneři



partneři



mediální partneři



dárci

Autokomplex Menčík, MUDr. Kamil Beneš, Česká sportovní a.s., GSP SIGN & DESIGN s.r.o., Markus Hermann, MBA, Marta a Petr Mátuškoví, Purtex, s.r.o., Mag. Margund Schuh, SIDNEYMANN s.r.o., MUDr. Roman Tichý, Stanislav Váňa, VÖT - spolek Rakušanů žijících v Čechách.



Brusel v ohrožení

V Havířově chtějí zbourat stylové nádraží z šedesátých let.



Havířov je zvláštní město. Široké bulváry lemují domy ve stylu socialistického realismu, jehož tvarosloví se inspirovalo ponejvíc klasicismem a renesancí. Když architekt Josef Hrejsemnou navrhl pro Havířov nové moderní nádraží, obohatil jeho stalinistickou architekturu, nyní památkově chráněnou, o zdařilou ukázkou tzv. bruselského stylu. Proto odbornou veřejnost poněkud zaskočilo, že České dráhy a vedení města chtějí havířovské nádraží zbourat a nahradit novostavbou. „Je zvláštní, že město chrání stavby, které připomínají smutné období československé architektury, a architekturu let pozdějších, let společenského uvolnění, už nikoli,“ podivuje se tomu havířovský architekt Adam Guzdek. Proti demolicí se vyjádřila Česká komora architektů i památkáři, kteří chtějí budovu prohlásit za kulturní památku.

V severomoravském regionu postavili v bruselském stylu také Hlavní nádraží v Ostravě a Vítkovicích. To havířovské z let 1964–1969 je však nejpovede-

Nahore: Převýšený hranol havířovského nádraží se skleněnou zavěšenou fasádou

Na protější straně: Obtížné soužití pseudobarokních ručiček a designu z 60. let

*Zdařilá ukáзка
bruselského
stylu*



Kolik času
havířovskému
bruselu ještě zbývá?



*Diagonála,
mříže a nad
tím op-art...*

nější. Ani tady se cestující nevyhne ubohému peronu a špinavému, stísněnému podchodu, jak je na českých nádražích obvyklé. Špatný první dojem ihned kompenzuje velkorysá nádražní hala o výšce dvanácti metrů, která je po celé délce otevřena impozantní skleněnou fasádou. Krásný prostor člení působivé, diagonálně umístěné schodiště s ladnou křivkou, nyní bohužel zahrazené mříží. Jednoduchou vnitřní formu „rytmizují“ prvky na plochách – op-artový rastr podhledu, kamenná dlažba s obdobným motivem na podlaze, dělená fasáda, výdechy vzduchotechniky. Nadstandardem je i mramorová vyhřívána lavice před skleněnou fasádou a hezké stolky na odkládání zavazadel ze stejného materiálu před pokladnami. Vně nádraží upoutá „brutalistní“ betonová skulptura sochaře Václava Uruby, jakož i zalomená markýza nad původními vstupními dveřmi a hodiny v dobovém designu. Ty bohužel přišly o původní ručičky i barevnost.

Vybydlená stanice

Nádraží v Havířově je především smutným příběhem o tom, jak ho České dráhy nechaly zdevastovat špatnými stavebními zásahy a nedostatečnou údržbou. Do budovy zatéká, konstrukce jsou zrezivělé, na zdech vynikají plesnivé mapy. Čistá architektonická koncepce byla narušena nevhodnou přístavbou v hale a dodatečnými překážkami, jako jsou mříže na schodišti a brána na dnes již nevyužívané galerii. Celkový dojem shazuje i vizuální nepořádek, různé informační a reklamní tabule, kterými je celý prostor zaplevelen.

Hlavním argumentem pro likvidaci nádraží se stala jeho nevyužitelnost a velká energetická náročnost. Ta by však šla výrazně snížit novým úspornějším zasklením. Protože je nádraží stranou centra a nevyužívá ho už tolik lidí jako dříve, je problém s předimenzovaným prostorem složitější. Představuje však bourání jedinou alternativu? V médiích se spekuluje, že jde hlavně o typicky českou snahu, jak se dostat k evropským dotacím. Unikátní a historicky cenný „brusel“ se zbourá jen proto, aby mohly stavební firmy prostavět „bruselské peníze“ z EU. Prý to dokonce má být levnější než rekonstrukce.

Podle architekta Guzdky ale prezentovaná studie obsahuje mnoho prvků, které novostavbu výrazně prodraží (levitující konstrukce, velké prosklené plochy a nároží s rádiusy). „Toto všechno se může samozřejmě nahradit či výrazně okleštit a konečné působení bude úplně někde jinde než na obrázcích, které schválilo zastupitelstvo. Takže si myslím, že novou budovu nádraží lze skutečně postavit levněji, ovšem ne tu, kterou prezentují ve studiích.“ Rekonstrukce stávající budovy by stála několik stovek milionů, nový dopravní terminál by měl údajně přijít jen na sto osmdesát milionů, což se zdá vzhledem ke Guzdkovým argumentům podezřele málo. Nakonec se tedy může stát, že na místě stylového nádraží vyroste nějaká laciná bouda a k ní developéři přistavějí obchodní centrum, což je zatím nejpravděpodobnější scénář. ■

Do budovy *zatéká,*
konstrukce jsou zrezivělé...

Velkorysá nádražní hala a impozantní skleněná fasáda

Na protější straně: Lomenicový podhled se zrcadlí na podlaze
Dole: Brutalistní skulptura Rozcestník od Václava Uruby



CESTY



Polární záře je magickou podívanou

Text a foto **Jan Pohribný**

V ráji mimo sezónu



Říká se, že člověka utvářejí živly, které ho obklopují. Na Lofotech i Vesterálech se střetávají oba důležité živly, jež naši pýchu a sebevědomí patřičně korigují: vysoké štíty hor se tu protínají s mořem. Je to místo, kde pokora má hlubokou platnost. Je to místo, kde můžeme být zcela sami, ale rozhodně se nemusíme cítit osamoceni. Možná i tak by se dal definovat ráj.



Hora Hov (Pata) na ostrově Gimsøy byla uctívána již prvními obyvateli ostrovů, jak o tom svědčí archeologické nálezy v okolí

Moje cesty za prastarými rituálními památkami Evropy i pedagogické působení na různých školách ve Skandinávii mne zavedly také na Lofoty a Vesterály, ostrovy na severu Norska, které jsou zážitkem nejen pro oko, ale také rájem pro milovníky divoké přírody, trekingu, horolezectví, cyklistiky či rybaření. Tisíce turistů přijíždí zejména v létě, kdy slunce za polárním kruhem nezapadá a srážek je minimum. Již třetí rok se však vracím přednášet v podzimních měsících na jedné z typických norských Folkehøgskole v městečku Kabelvag, kdy den se krátí jen na několik hodin a časté smíšené srážky omezují pohyb po krajině. Možná je to však období, kdy lze nejen lépe vnímat fascinující krásu krajiny a živlů i v nepříznivých podmínkách, ale také přemýšlet, proč si tento zdánlivě nehostinný kout severu Evropy již dávno zvolili jeho praobyvatelé za svůj ráj.

V ráji rybářů?

Lofotské souostroví je pozůstatkem jedněch z nejstarších i nejmladších vrášení na této planetě, tvořené převážně vulkanickými horninami. Jejich alpský „design“ ostrých vrcholků jim však vtisknul teprve ledovec, který zde působil ještě před 18 000 lety. Lofotenveggen – Lofotskou zeď, jak se někdy hradba hor nazývá, stvořil podle legendy bůh Thor, aby měl dohled nad všemi rybáři. Rozhodně se ovšem podílí na utváření počasí a dělí ostrovy na vnitřní a vnější pobřeží, kdy na jedné straně (zpravidla západní pobřeží) mohou být velmi husté mlhy a vichry z oceánu, zatímco druhá strana může mít oblohu bez jediného mráčku.

Klíčový význam pro souostroví a velkou část pobřeží celého Norska má Golfský proud, díky němuž je podnebí i zde, 200 km nad polárním kruhem, velmi mírné a průměrné teploty v lednu a únoru jsou často kolem 1 °C, kdežto ve vnitrozemí Norska, například v norské části Laponska, může být -30 °C. Vestfjord, tedy moře mezi pevninou a východní částí souostroví, je bohaté na ryby, zejména však na tresky, které se sem ve věku 7–8 let v lednu a únoru vracejí až z Barentsova moře třít.

Příznivé podmínky pro rybolov byly hlavním důvodem, proč se již v době kamenné začali na ostrovech usazovat první lidé. Teprve nedávno objevené skalní kresby v jeskyni Kollhellaren v nejzazším cípu ostrova Moskensøya z doby před asi 3000 lety, poukazují na spirituální i praktický život těchto praobyvatel severu, jejichž asi nejproslulejší „galerií“ jsou pobřežní skály u města Alta na severu Norska. Ostrovy byly i významnou základnou pro některé vikinské kmeny a na ostrově Vestvagøy u vesnice Borg byla nalezena největší vikinská hodovní síň ve Skandinávii, o délce 83 m a šíři 8,5 m. K původnímu obyvatelstvu ostrovů také patřily přímořské kmeny Sámiů (Laponců), což dokládají některé místní názvy. Byli však v celém Norsku až téměř do druhé poloviny dvacátého století nesmlouvavě norskou většinou omezováni ve svých požadavcích po sebeurčení nebo jednoduše asimilováni.



Nezaměnitelný pach z *rybářské* vesnice

Sušení tresek v Reine

Dominantní postavení v době rozvíjejícího se obchodu s rybami zaujímaly Lofoty zejména v 11.–14. stol, kdy se město Vagan (dnes součást městečka Kabelvag) stalo jedním z norských center obchodu s rybami a ryby, zejména sušené tresky a rybí tuk, exportním artiklem středověkého Norska. Teprve později převzal tuto úlohu klíčového obchodního přístavu Bergen a mocensky silnější šlechta z jihu země. Drsný a nebezpečný život rybářů, čelících často náhlým změnám počasí či silným mořským proudům, vytvářejícím nebezpečné víry, proslavili spisovatelé J. Verne nebo E. A. Poe. Nijak nepřipomíná ráj na zemi. Stejně tak život rodin v malých chudých vesnicích nebo přebývání sezonních rybářů z jiných koutů Norska v přístavních srubech, zvaných rorbu, kde byli ubytováni často v nuzných podmínkách.

Tradice a dějiny Lofot jsou přesto úzce svázány především s lovem ryb, zejména tresek, a jejich následným sušením na rozsáhlých dřevěných konstruk-

Tradice a dějiny
Lofot jsou úzce
svázány
s rybolovem



Lofotské tresky *vyvážejí* *do celého* světa

Maják Kabelvag

**Nebezpečný
a drsný je
život rybářů...**

cích u každé rybářské vesnice. Nezaměnitelný pach, podle kterého poznáte, že se blížíte k rybářské vesnici, přičemž vám nepomohou ani zatažená okénka a vypnutá ventilace, není zrovna pro slabší žaludky. Nezasvěcenému pozorovateli se navíc může zdát, že ve zdánlivě vlhkém a nepříliš teplém podnebí nemohou ryby nikdy uschnout, ale právě mořský vánek s dostatečným obsahem soli a pozvolné konzervování vzduchem zajistí, že ryba se opravdu zbaví zcela vody a zachová si výživnou hodnotu čerstvé ryby. Nižší teplota zase brání mouchám naklást vajíčka do ryb, a tak je znehodnotit. Lofotské tresky se vyvážejí do celého světa, dominantním odběratelem jsou však Italové.

Ráj pro pozorovatele

Lofoty a Vesterály bývají rájem nejen tresek, kosatek, velryb, sledů a dalších druhů ryb, ale také spousty nejrůznějších ptáků. U městečka Reine, ale i v dalších

lokalitách, jako je proslulý Trollfjord, dosažitelný pouze lodí, zahlédnete kroužící mořské orly. Na oblíbené papuchálky musíte do rezervace u ostrova Røst nebo na útesy u Nykvagu na Vestrálech, ale nebe s přibývajícím podzimem stále dříve šedne, nebo se barví do nachových barev, je-li příznivý den, kdy slunce putuje již jen po horizontu. Od 10. prosince zmizí na měsíc za horizont zcela.

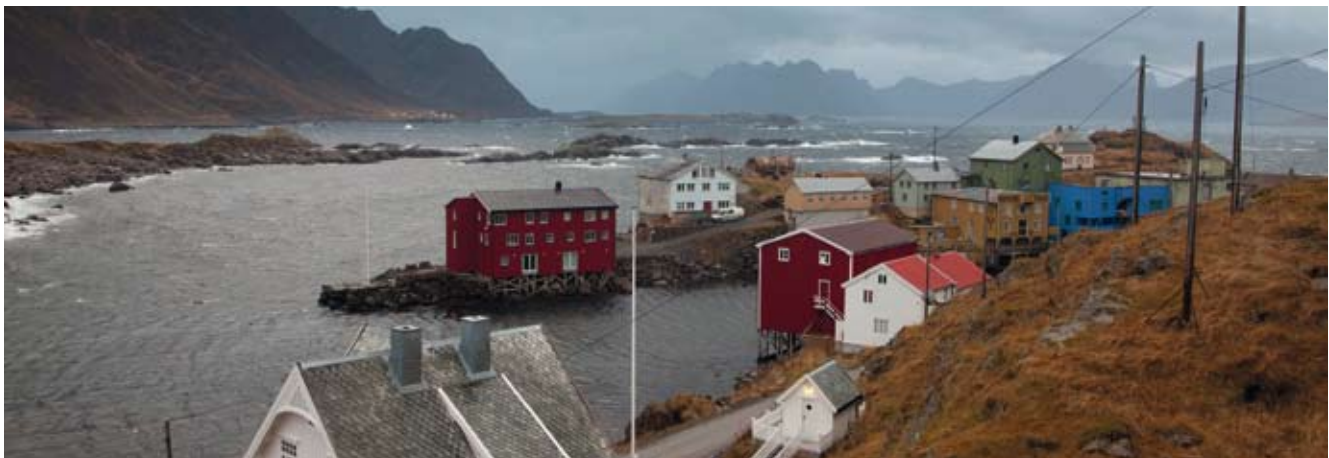
A právě aktivita slunce hraje významnou roli v jedné z nejmagičtějších podívaných, které se na Lofotech i celém severu Evropy odehrávají mimo hlavní turistickou sezonu. V závislosti na slunečních erupcích a následné intenzitě slunečního větru, který u pólů způsobuje ionizaci zemské atmosféry, vznikají polární záře i další efekty, jako je kolísání a výpadky elektrických sítí či narušení rádiových vln. Pokud tedy není oblačno a slunce se alespoň trochu činí, je noční podzimní a zimní obloha prozářena hrou vlnících se nazelenalých až fialových závoňů. Polární záře bývala často spojována s pověrami a mýty a zvláště v krajích položených jižněji vykládána jako varovné znamení budoucích neštěstí a válek.

Lofoty i sousední Vesterály jsou pověstné svou otevřeností vůči lidem zblízka i zdaleka, v přijímání nových zpráv i kulturních podnětů. Pramení to do značné míry z tradice sezonních rybářů migrujících z jiných fjordů a částí Norska i obchodníků, dobrodruhů a umělců, kteří se zde na kratší či delší dobu usadili. Krajina je to bezesporu inspirující a v současném prosperujícím a sociálně stabilizovaném Norsku nabízí možná větší jistotu uplatnění než leckteré evropské velkoměsto. Zajímavým příkladem může být bývalá rybářská osada Nyksund na severu ostrova Langøya na Vestrálech, kterou rybáři v 70. letech zcela opustili. Teprve v roce 2003 se skupina mladých německých, holandských a norských nadšenců pustila do rekonstrukce některých objektů. Dnes je zde nejen několik sezonních ubytoven, restaurací, ale dokonce sochařský ateliér s galerií, letní divadelní scéna a koncertní „sál“. O několik kilometrů dále se navíc nabízí safari na velryby a kosatky. Podzimní návštěva sice může dát odpověď, proč rybáři tuto osadu pro drsné počasí a špatný přístup z moře i po souši raději opustili, ale také příležitost vychutnat si skoro zapomenuté místo na konci světa, kde živly jasně říkají, kdo je tu pánem.

Pro umělce, který hledá soustředění, nevyžaduje tep městského života a pozlátka úspěchů v galeriích, však místo takřka ideální. Alespoň na čas... ■

Polární záře bývala spojována s pověrami a mýty, byla vykládána jako varovné znamení budoucích neštěstí a válek

Nyksund na podzim opravdu připomíná město duchů





Pracovní stůl Isabely Fárové



UMĚNÍ

Výstava Jana Merty
ve Špálově galerii •
Kulturní sezona v Londýně
• JazzFest Brno

Výstavy, festival a nové knihy



Muff



Radio String Quartet Vienna



Pat Metheny



Vijay Iyer Trio



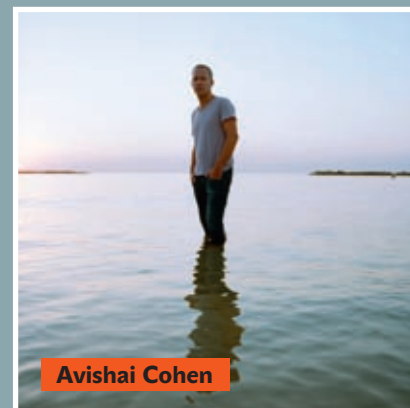
Tigran Hamasian



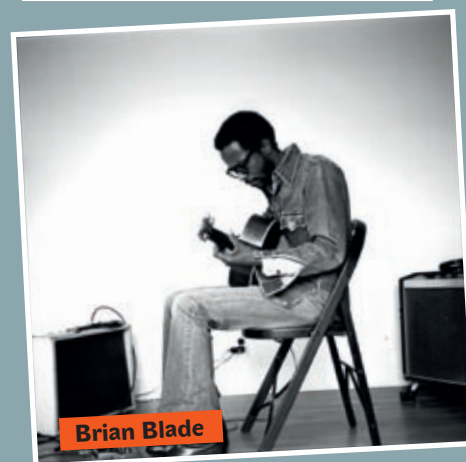
*Zahraniční hvězdy
i domácí jazzová špička
míří do Brna*

Marta Töpferová

Brnem zní JAZZ



Avishai Cohen



Brian Blade

Avishai Cohen minulý rok vyrazil na turné se svým novým albem *Seven Seas* a představí jej i v Brně. Brian Blade také přiváží nové album *Mama Rosa* – sbírku folkem, country, jazzem, rockem i soulem inspirovaných písní, které sám zpívá a doprovází na kytaru.

Zahraníční hvězdy i domácí jazzová špička míří na jaře už jedenáctým rokem do moravské metropole. Jam session, klubové koncerty i různá hudební setkání rozproudí krev všem příznivcům jazzu. Před těmi jedenácti lety JazzFest trval tři dny, koncertů bylo pět. A letos? Jazz bude znít Brnem dvanáct dní a zahraje tu dvacet kapel z třinácti zemí. Jeden ze zakladatelů, současný dramaturg a umělecký ředitel festivalu Vilém Spilka dodává: „První ročník byl kombinací maxima nadšení pro věc a minima zkušeností. Letošní jedenáctý ročník se v tomto kontextu nachází tak ve zlatém středu – už vcelku dost zkušeností a naštěstí pořád ještě dostatek nadšení. Entuziasmus nám trochu brzdí současné problémy ekonomiky a z nich plynoucí škrty ve sféře sponzoringu i dotací, ale optimismus do žil nám nalévá letošní program, který si troufnu označit za nejsilnější v historii. Díky nabitému programu jsme formát mírně rozvolnili do téměř celého měsíce dubna, aby nedošlo k přehlcení fanoušků.“

Jazz do muzea nepatří

K hlavním hvězdám patří bezesporu izraelský kontrabasista Avishai Cohen, jeden z kultovních muzikantů vystupujících u nás, bubeník a především výsostný hudebník Brian Blade přiveze do Brna své nové album *Mama Rosa* a v červnu, ve festivalových ozvěnách, vystoupí u nás neméně známý kytarový mág Pat Metheny. A na koho se těší Vilém Spilka? „Na saxofonistu Donnyho McCaslina, v jehož nejnovější kapele hraje i známý klávesista Uri Caine. Jeho hudba je energická, má skoro až rockový drive, ale zachovává si vnitřní komunikativnost jazzu. Zajímavé je i trio klavíristy Vijaye Iyera, které hudebně popisuje současnost, což byla vždy devíza jazzu. Iyer velmi zajímavě interpretuje hodně cover verzí moderních písniček, které k jazzové tradici také neodmyslitelně patří. Pokud má někdo obavy, že jazz patří do muzea, Vijay Iyer jej z omylu vyvede velmi rychle. Těším se i na rakouské smyčcové kvarteto Radio String Quartet Vienna, které přijede s programem složeným ze skladeb Joe Zawinula, a na arménského klavíristu Tigrana Hamasyana, který zajímavě kombinuje inspirace arménským folklórem s jazykem jazzu.“ Nelze nezmínit i českou jazzovou špičku. Jména jako Jiří Stivín, Milan Svoboda, kapela Muff, Jaromír Honzák či Matej Benko dávají tušit, že během dvanácti dubnových dní si v Brně od kvalitního jazzu posluchači prostě neoddechnou. ■ **BRNO, 11.–26. 4., WWW.JAZZFESTBRNO.CZ**

Když děti vystavují...



Děti z dětských domovů s řadou umělců připravují expozici, která představí jejich společnou tvorbu. Dům U Kamenného zvonu 4. – 31. 5. 2012



Výstava Uměním ke svobodě, která se otevře 4. května 2012 v Domě U Kamenného zvonu v centru Prahy, představí stejnojmenný mnohovrstevnatý projekt občanského sdružení Audabiac. To se již více než deset let systematicky věnuje práci s dětmi z dětských domovů, pro které organizuje celou řadu aktivit, zejména letní tvůrčí pobyty. Každý rok se při nich děti setkávají s řadou umělců – výtvarníků, hudebníků, tanečníků či fotografů – a vytvářejí mimo jiné zajímavé artefakty, které ale až doposud zůstávaly skryty zrakům veřejnosti. To se nyní, při 10. výročí pořádání letních workshopů, změní.

V Domě U Kamenného zvonu děti konečně své práce představí, samy celou expozici včetně vernisáže také přichystají a pak budou v nádherném gotickém sklepení kustody a průvodci výstavou. Návštěvníky zavedou mimo jiné i k interaktivnímu objektu „Sensorium“ Oldřicha Hozmana a Jiřího Walda, který doplnily zase svou tvorbou.

Výstava je předehrá k mezinárodní expozici „Labyrint smyslů“, která se uskuteční od 14. 6. do 30. 9. 2012 v hornorakouském Linci. Na ploše více než 6 000 m² budou prezentovány všechny výstavy z cyklu ORBIS PICTUS aneb..., které koncipoval Petr Nikl a jež představují druhou část činnosti sdružení Audabiac. Hravé výstavy Play či Labyrint světla okouzly v minulých letech desetitisíce Čechů, expozice v Linci se otevírá mezinárodnímu publiku a bude patřit k největším evropským kulturním projektům v tomto roce. ■

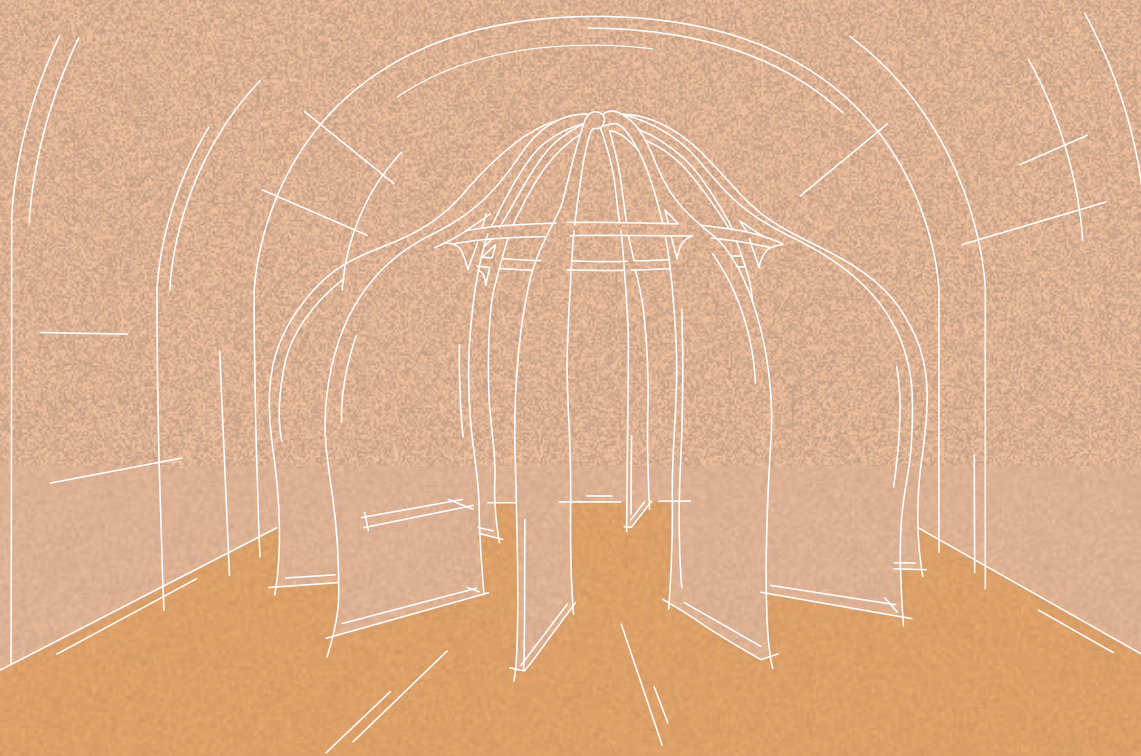
UMĚNÍM KE SVOBODĚ, 4. – 31. 5. 2012 DŮM U KAMENNÉHO ZVONU, PRAHA 1

LABYRINT SMYSLŮ, 14. 6. – 30. 9. 2012 V OĚ KULTURQUARTIER, OK PLATZ 1, LINEC, RAKOUSKO

výstava **UMĚNÍM KE SVOBODĚ**

Petr Nikl, Jitka Štenclová, Oldřich Hozman

a mnoho dalších umělců v tvůrčích dílnách občanského sdružení AUDABIAC s dětmi z dětských domovů



Dům U Kamenného zvonu

4. 5. – 31. 5. 2012

Staroměstské náměstí 13, Praha 1

otevřeno denně od 10⁰⁰ do 20⁰⁰
kromě pondělí

koncepce: Aneta Marková, Jiří a Radana Waldovi

výtvarná spolupráce: Jiří Voves

www.audabiac.cz

kurátoři: Iveta Czinová, Gábina Doležalová, Zdeňka Duchovičová, Adriana Kubalíková, Vojta Kulina, Klaudivie Kulinová, Sylvie Kulinová, Lukáš Němeček, Zdenek Palusiak, Jaroslav Pešák, Marek Sivák, Lukáš Staněk a další

Pořadatelé:

Pod záštitou:

Partneři:



Mým Pražanům!

Třináct obrazů a pět menších prací na papíře vystavuje v dubnu přední český výtvarník **Jan Merta** ve Špálově galerii.



„Jsou tu portréty, skříň, obrazy s vojenskou tematikou, jeden militantní dekonstruktivista nebo skládka. Portrétoval jsem Adrienu, podporučíka Martina a plukovníka Lukáše i malého Toma. Mimochodem, všichni jsou umělci a Pražané, akorát nikomu z nich není letos šedesát. Šedesát bylo shodou okolností Rembrandtovi, když se zpodobil s úšklebkem na tváři. Transpozice jeho portrétu visí proti Adrience,“ představuje svou výstavu Jan Merta, který v tomto roce oslaví šedesátku a svou výstavu nazval Mým Pražanům k šedesátinám.

Co Pražanům chcete vzkázat?

Na vzkazy Pražanům bych potřeboval pravidelný týdeník, ale nejsem ani novinář, ani komunální politik nebo politický glosátor. Mé obrazy žel nepoukávají k čistotě v pražských ulicích nebo galeriích. Pražanům chci vzkázat, ať vše přijímají nejen Němce a Japonce, ale i Moravany, Slováky nebo Berouny. K řádné reprezentaci, užitku a kulturnosti jim každopádně chybí nejen Kunsthalle, ale i nějaká další významná progresivní stavba, třeba městská knihovna. Praha je ospalá zmalovaná provinční kráska. Mohlo by to být jinak.

Když se dnes postavíte před bílé plátno, prožíváte stále to samé?

Neprožívám. Chuť a netrpělivá radost převážila nad strachem a respektem. Vincent van Gogh říkal, že se plátno musí třást před malířem, ne malíř před plátnem. Já se už alespoň netřesu. Co dělá plátno, úplně nepoznám. Mám ale rád jeho bělost, až je mi líto jej o ni připravit.

Objevily se během těch let pochyby o malbě jako takové?

V první polovině osmdesátých let, ještě na škole, jsem se díky publikacím Jazzové sekce a neoficiálně promítaným filmům alespoň trochu a zprostředkovaně seznámil s tendencemi umění sedmdesátých let (koncept, minimál, landart, bodyart...). Tyto věci byly vůči tehdejšímu komunistickému režimu pochopitelně podvrtné. Objevoval jsem osobnosti, jako byl Barnett Newman, Andy Warhol nebo Joseph Beuys. Imponoval mi Sol LeWitt, zneklidnily mě úvahy Josepha Kosutha i vyhlášení konce obrazu Ad Reinhardtem. S Kosuthem jsem měl možnost krátce polemizovat osobně, s Reinhardtem jsem užitečně polemizoval v duchu i na papíře celá léta. Dnes bych jeho umění jako věž ze slonoviny nejraději rozbil kladivem. Přesto je to pro mě pořád inspirující historie. Za těchto okolností jsem si musel proklatě zdůvodnit svou malářskou pozici, najít důvod každého nového obrazu. V té

Co dělá
plátno,
nepoznám.
Mám rád jeho
bělost,
až je mi
líto jej o ni
připravit.

Malířství tu bude
tak dlouho,
dokud
neztratí
smysl
existence



době mě zaujala také italská transavantgarda, především Francesco Clemente. O malbě se tehdy nepochybovalo, byla v ní nová síla. Jenže já jsem právě tehdy pochyboval o svém malování nejvíce. Z odstupu vidím, že malba stále žije i v rámci celého vývoje umění. Vidím, že člověk musí získat nezávislost na trendech a dobových imperativích, pokud má ovšem malbou co říct. Malířství není přežití. Je jenom jiné a je, naštěstí, vystaveno silné konkurenci jiných médií. Bude tu tak dlouho, dokud neztratí smysl existence. ■

Nahoře: Adriana, 2009–2011
Na protější straně: Útočný člun, 2011

GALERIE VÁCLAVA ŠPÁLY, PRAHA, DO 29. 4., WWW.SPALOVKA.CZ



Text **Ladislav Pflimpfl**,
ředitel českého centra Londýn

Czech Open 2012 v Londýně zahájena



Celá česká kulturní sezona v dějišti letošních letních olympijských her slaví především původní myšlenku propojení sportu a umění z počátku minulého století. Její program se soustředí na londýnskou čtvrt Islington, která bude během LOH hostit Český dům, otevřený v době her všem fanouškům. Czech Open 2012, největší česká kulturní prezentace za poslední desetiletí ve Velké Británii, představuje projekty a tvorbu mnoha desítek českých a britských umělců s tvůrčím zapojením londýnských i českých dětí. Součástí je i charitativní projekt, prezentace památek UNESCO a mnoho dalších kulturních akcí. Spojuje v sobě nadšení a otevřenost londýnských obyvatel a umělců s kreativitou, vtipem a uměním českých tvůrců v programech, které jsou součástí prestižních londýnských festivalů. Až nás překvapilo, s jakou pozitivní odezvou a podporou se setkala tato olympijská a kulturní iniciativa u téměř všech oslovených umělců a partnerů v Londýně. Celé léto tu tedy bude jedním velkým festivalem sportu, kultury a tvůrčí otevřené metropole.

Co Czech Open nabízí? Mezi jinými mezinárodní výstavu patnácti českých a britských výtvarníků Coal and Steel v galerii Candid Arts Trust. Spolu s ní bude veřejně představena i unikátní kolekce tří desítek modelových vagonků, které individuálně výtvarně pojali britští a čeští výtvarníci pro charitativní projekt Dissorient Express London – Prague. Více než stovka dětí se od ledna podílí na výrobě animovaného filmu s příběhem pěti olympijských kruhů. Neméně zajímavými budou i tři několikametrové práce inspirované Františkem Kupkou, které vytvoří čeští street-artisté Point a Pasta Oner a jejich londýnský kolega Inkie v Islingtonu, či přehlídka mladého českého designu Nové (Z)boží, jež bude atrakcí populárního květnového festivalu Clarksenwell Design Week. V rámci Czech Open bude samostatnou výstavou představen mladý výtvarník Jakub Matuška – Maskér, úspěšná instalace Jana Kalába z šanghajského EXPO 2008 s názvem Casa Nostra bude zas otevřena v Business Design Centre. A hudební program? Během festivalu New Music 20x12 zazní v červenci premiéra opery Zátopek, v koncertním sále Jerwood Hall vystoupí soubor The Tap Tap sdružující hudebníky z Jedličkova ústavu v Praze, své nové nahrávky uvede v koncertním programu Martinů Quartet.

Nelze opomenout ani Kateřinu Šedou, která bude v červnu pořádat svůj workshop pro veřejnost v rámci Wide Open School v Hayword Gallery na břehu Temže, či Sylvu Fischerovou, která se o dva týdny později setká s dalšími dvěma stovkami básníků na Poetry Parnassus. Již nyní v British Film Institute probíhá retrospektiva věnovaná Jiřímu Trnkovi a jako součást London Festival of Architecture přinášíme výstavní a přednáškový program slavící znovuotevření vily Tugendhat v Brně.

V programu Czech Open 2012, kterou společně s islingtonskou radnicí, Českým olympijským výborem, Hlavním městem Prahou a dalšími partnery iniciujeme a pořádáme, se budou potkávat vybraní výtvarníci, designéři, hudebníci a další čeští umělci se svými protějšky z Londýna v řadě společných projektů v galeriích, kinech, ve veřejných prostorách i v rámci londýnských festivalů a přehlídek až do konce srpnové paralympiády. Program české kulturní sezony je tedy opravdu velmi nabitý a Londýn se má rozhodně na co těšit. ■

PODROBNÉ INFORMACE NAJDETE NA WWW.CZECHOPEN2012.COM.

Kreativita, vtip
a umění
českých tvůrců
v Londýně

Antonín Dvořák

SVATEBNÍ KOŠILE NA HRADĚ

Kantáta pro sóla, sbor a orchestr na text balady Karla Jaromíra Erbena, op. 69

Středa 25. dubna 2012, 19.30 hodin
Španělský sál Pražského hradu

Mária Porubčinová soprán **Ladislav Elgr** tenor **Ivan Kusnjer** baryton

Pražský filharmonický sbor

Pražská komorní filharmonie

dirigent **Tomáš Netopil**

vstupenky na www.pkf.cz

Hlavní město Praha přispívá na činnost PKF v roce 2012 částkou 7,96 mil. Kč



RESPEKT

Opera
PLUS



Cargo

inyou pocket
ESSENTIAL CITY GUIDES

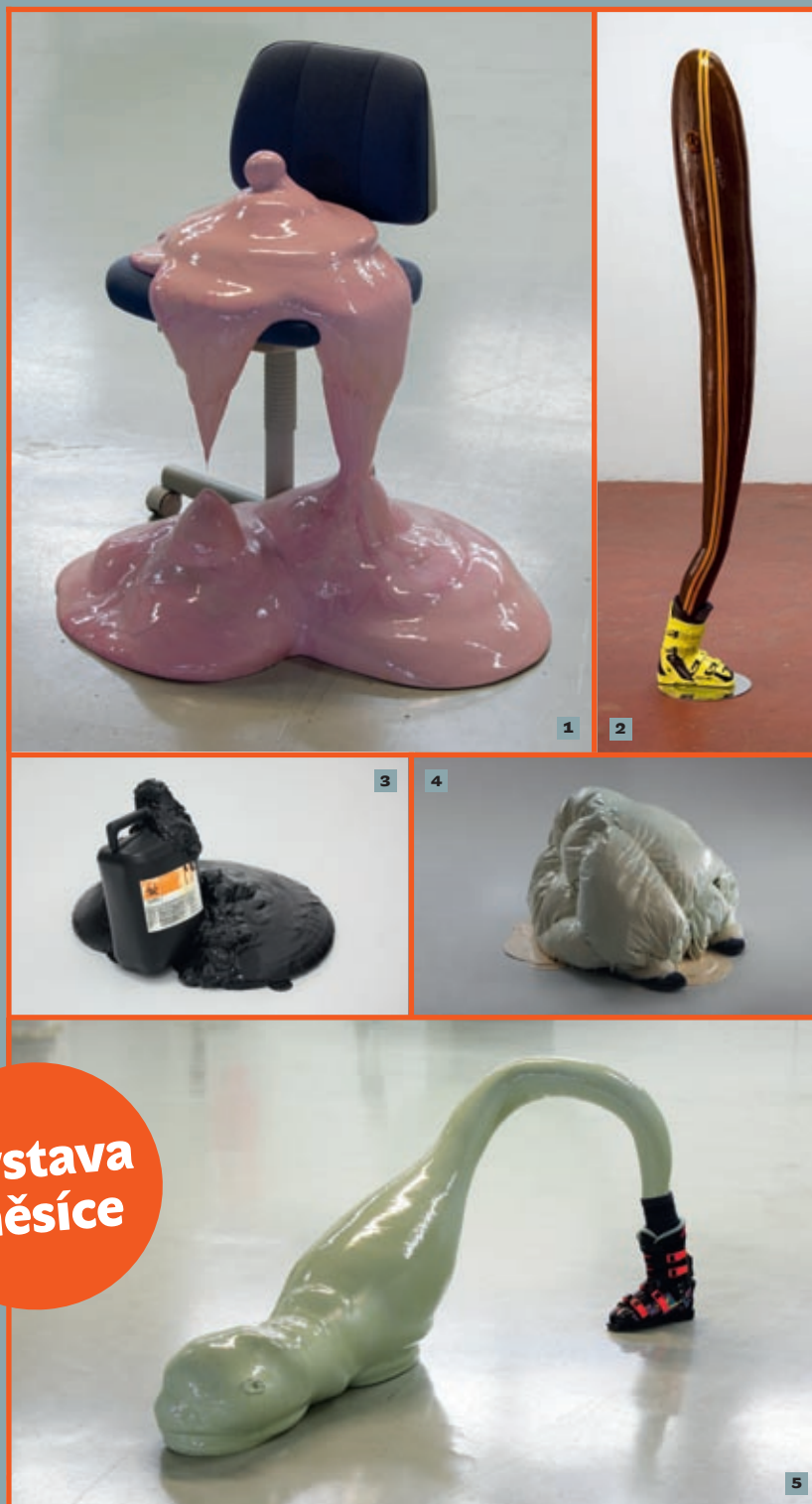
LEADERS
VISION

Analýza i nadsázka

Když navštívíte výstavu Krištofa Kintery v Městské knihovně, nejdřív si nebudete jisti, jestli jste se neoctli v supermarketu. Někteří si dokonce pomyslí, že si snad spletli patro a vycouvají k východu. Ale za předsálím naplněným regály s potravinami se postupně rozvíjí celý sochařův příběh. Naleznete tu jeho nejslavnější instalace a objekty i řadu méně známých děl. Určitě nebylo snadné prosadit koncepci, pro jejíž uskutečnění bylo nutné probourat některé zdi, aby instalace odpovídala umělcovým představám. Jako na některých předešlých výstavách, i v této retrospektivě se setkáte s oblíbenou nadávající taškou s nákupem, která neustále opakuje větu „je mi z toho všeho nanic“ (2003). K dalším starším objektům patří Doma vypěstovaný – strom sestavený z plechovek od piva Heineken. Sugestivní je monumentální instalace Mé světlo je tvůj život – Šiva Samuraj (2009), figura složená z desítek různých svítidel. Revoluce (2005) s chlapečkem bouchajícím hlavou do zdi vzbudila pozornost už několikrát. Tentokrát ovšem musí být v určitých hodinách její chod vypnutý, protože zaměstnanci Městské knihovny, sídlící o patro či dvě níž, nemohli neustálý hluk vydržet. Mluvič s obličejem bez jakýchkoliv rysů nepřetržitě mele nesmyslné věty. Připomíná tak některé z politiků, kteří dokážou s nevědáním umem hovořit nekonečně dlouho, aniž by řekli cokoliv podstatného. K pozoruhodným novým instalacím patří Démon růstu (2012), složený ze stovek deformovaných barevných koulí, které bují v nekontrolovaných skrumážích. Výstava, připravená umělcem a kurátorem Karlem Srpem, přináší jemný humor, který má ovšem společensko kritické přesahy.

GHMP, MĚSTSKÁ KNIHOVNA, DO 13. 5.,
WWW.CITYGALLERYPRAGUE.CZ

[1] Lída, 2011, [2] Chci jít domů, svléci uniformu a zmizet ze scény, 2011, [3] Nic dobrého, 2011
[4] Sculptulus fungis, 2011 [5] Líná vůle, 2011,



Výstava
měsíce

Být hlavou katolické církve je výzva

Film
měsíce



Máme papeže!

V jemné ironické komedii *Máme papeže!* se skrývá mnohem víc než jen příběh o tom, že být hlavou katolické církve je výzva, ze které se jednomu mohou snadno rozklepat kolena. Právě taková je totiž výchozí situace nového snímku Nanniho Morettiho (Michel Piccoli), v němž vatikánská konkláve zvolí outsiderského kandidáta Melvilla, jenž ovšem odmítne předstoupit před nastoupený dav shromážděných věřících a psychicky se zhroutí. Ustaraní vatikánští pohlaváři před veřejností mlží, co se stalo, a na pomoc povolají psychoanalytika (v podání samotného režiséra, který si díky zálibě obsazování sama sebe do svých filmů vysloužil od amerických novinářů nálepku „italského Woodyho Allena“). Mohlo by se podle nástinu děje zdát, že jde o jakousi variaci *Královy řeči*, v níž nesmělý panovník také získával sebejistotu díky pomoci muže z lidu. Tenhle film je ale protipólem jednoduché žánrové story o koktavém králi. Moretti každou chvíli popírá divácká očekávání a sžíravá pointa je čistě satirického rázu. Zároveň film ale není žádnou antiklerikální agitkou. Pohled italského filmaře na víru, církev, psychoanalýzu, média nebo otázku životního štěstí je prodchnut empatickým humorem a pochopením pro lidské slabosti.

PREMIÉRA 5. 4., WWW.CINEMART.CZ

Ucpanej systém

Chcete-li herecký zážitek z divadla, běžte do Dejvic. Bůh navštívil Dejvické divadlo. Obrazně i doslova. A vdechl mu neuvěřitelnou hereckou souhru, vnitřní souznění snad celého tvůrčího týmu a skvělou dramaturgii, již dokáže jak domácí režisér Miroslav Krobot, tak každý hostující, přetavit ve vtipné, atraktivní, inteligentní komedie ze současnosti. Ať to byl Muž bez minulosti před třemi lety, Dealer's Choice loni nebo *Ucpanej systém* letos.

A Bůh se dokonce v této inscenaci hercům i divákům zjevuje přímo. Sedí u kamen, poslouchá skotské floutky, jak se – neuvěřitelně sprostě a syrově (případně útlocitně diváky varuju) – baví o ženských a fotbalu, a nakonec jednoho z nich promění v mouchu. Že to není možné? Také jsem si to myslel, dokud mne Ivan Trojan a Václav Neužil nepřesvědčili o opaku. A nejen oni. V původní adaptaci několika povídek ze sbírky Irvina Welshe *Acid House* (Barevný svět), kterou připravil hostující slovenský tým v čele s režisérem Michalem Vajdičkou, jich na miniaturním jevišti Dejvického divadla potkáte jedenáct. Všechny propojuje Miroslav Krobot v roli pivo čepujícího výčepáka hospody nejnižší cenové skupiny v nejzapadlejším skotském městečku. V minimalistických gestech, poklidném pohybu i apelativní důsledností slovního projevu dokáže vyjádřit otcovskou lásku, mileneckou potouchlost i trenérskou nekompromisnost. A taky smutek nad prázdnotou života. Z dalších upozorňuju na drsnáka Hynka Čermáka jako dojemného primitiva Garyho, anebo na Janu Holcovou v roli servírky Marge, bez jejichž kalhotek by nebylo kam civět. A také na duo Martin Myšíčka a hostující Martin Pechlát, kteří – coby dva vysoce graduovaní filozofové – se v nekonečném (a nekonečně vtipném) dialogu celý život přou, zda Bůh je, anebo není. Až se nakonec poperou. Ale divák se prát nemusí. Ví, že Bůh je. A že se zjevil v Dejvickém divadle na představení *Ucpanej systém*. Nyní to víte i vy. **DEJVICKÉ DIVADLO, PRAHA, 5. A 28. 4.,**

WWW.DEJVICKEDIVADLO.CZ



Divadlo
měsíce



Sólo pro krále

Flétnistka Jana Semerádová, vystupující s úspěchem na světových pódii, natočila Královský koncert pro Fridricha II. Velikého. Jsou na něm například kompozice J. J. Quantze, Františka Bendy či J. S. Bacha. SUPRAPHON, WWW.SUPRAPHON.CZ



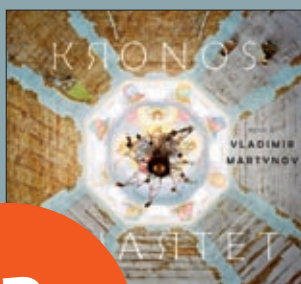
Brad Mehldau Trio Ode

Nová nahrávka vynikajícího jazzového pianisty Brada Mehldaua obsahuje jeho jedenáct dosud nevydaných skladeb. V triu s ním hrají Larry Grenadier a Jeff Ballard. NONESUCH RECORDS, WWW.NONESUCH.COM



Vijay Iyer Trio Accelerando

Tradiční jazz, historický i současný pop a funk i původní kompozice Vijaye Iyera lze slyšet na CD v podání tria mladého amerického skladatele a klavíristy. ACT/DISTRIBUCE 2HP, WWW.ARTA.CZ



Kronos Quartet

Smyčkový kvartet, interpretující soudobou vážnou hudbu, nahrál skladby předního současného ruského skladatele Vladimíra Martynova. Ten své kompozice složil přímo pro tento světově uznávaný kvartet. NONESUCH RECORDS, WWW.NONESUCH.COM

CD
měsíce

Barokní hudba,
Jazzová tria
a Kronos Quartet



Kniha měsíce

Kniha neznámého Švéda Stiega Larssona Muži, kteří nenávidí ženy (první díl ohlášené trilogie Milénium) vyšla ve Spojených státech v září 2008 – a od té doby až do května 2010 vedla žebříčky prodejnosti; od té doby její elektronická verze počtem prodaných kopií konkuruje verzi papírové. V žebříčku bestsellerů následoval druhý díl – Dívka, která si hrála s ohněm a stejně úspěšný byl třetí díl – Dívka, která kopla do vosího hnízda. Zmíněná švédská dívka Lisbeth Salanderová většinu čtenářů okouzila, ty ostatní silně upoutala. Museli na ni myslet lidé všeho věku, muži i ženy, mluvčí více než čtyřiceti jazyků po celém světě, včetně České republiky. Dnes už má Larsson následovatele, dokonce se mluví o severské detektivní škole, jenže: když dva dělají totéž...

Tři novináři Dan Burstein, Arne de Keizer a John-Henri Holmberg se rozhodli zmapovat nejen literární svět Stiega Larssona, autora Milénia. V knize **Tajemství dívky s dračím tetováním** aneb Záhady kolem autora nejnapínavějších thrillerů naší doby (začátkem letošního vyšla v překladu Lenky Kapsové) odpovídají mimo jiné na otázky: Čím je postava Lisbeth Salanderové výjimečná, díky čemu si ji každý zapamatuje? Poskytl Lisbeth novou definici feminizmu?

Autor Milénia, vytrvalý lovec neonacistů, zemřel náhle devátého listopadu 2004 ve věku padesáti let, jen co podepsal nakladatelskou smlouvu na vydání své trilogie. Zmíněná publikace se snaží také odhalit, co z četných úvah o jeho smrti jsou spekulace a co se zakládá na pravdě. HOST, WWW.HOSTBRNO.CZ



Kniha
měsíce



Kniha Francesky Petrizzo se v originále jmenuje *Memorie di una cagna* neboli **Paměti běhny** (přeložila Zdena Šmídová). Autorce bude letos v květnu teprve dvaadvacet – studuje historii ve Florencii a v Oxfordu. A tenhle svůj debut napsala jako patnáctiletá. Název historického románu je tak trochu reklamní trik. Jeho hrdinkou je Helena Trojská na prahu dospělosti, ve své době prý nejkrásnější žena na světě – muže začala poznávat už ve dvanácti. Kulisy a kostýmy jsou historické, charaktery jaké byly, takové zůstaly.

PLEJÁDA PUBLISHING, WWW.KNIHYPLEJADA.CZ



Na titulu publikace **Mluv se mnou**, aneb *O vzájemné komunikaci pacientů, jejich blízkých, lékařů a sester vidíme při pozornějším pohledu ruce, které objímají jiné ruce*. Kniha obsahuje řadu odpovědí na nezvykle přímočaré otázky, například: Kdy zvolit hospic? Kdo má nárok na pohřebné? Kde požádat o sirotčí důchod? Profesor Pavel Pařko v předmluvě napsal: „Kniha *Mluv se mnou* má pomoci jak nemocnému, tak ošetřujícímu personálu, který je také někdy bezradný, jak vážnou situaci pacientovi vysvětlit. Ostatně měl by si ji přečíst každý, protože každý je potenciální pacient, i když si to nepřipouští. Ticho ve smyslu této knihy nepomáhá léčit, nýbrž škodí.“

NAKLADATELSTVÍ MAXDORF, WWW.MAXDORF.CZ



Kdo si hraje, nezlobí, tento přílehlavý název zvolila Klára Trnková pro knihu plnou zábavných úkolů, vycházejících z jednoduchých příběhů a říkanek. V knize pro děti od pěti do sedmi let se střídají logické úlohy a hádanky s úkoly, které podporují manuální zručnost a procvičují jemnou motoriku ruky. Autorka je jablko, které nepadlo daleko od rodinného stromu jménem Trnka, navíc má pro tento druh tvorby ideální průpravu: absolvovala Vysokou školu umělecko-průmyslovou a má státní zkoušku z pedagogiky.

STUDIO TRNKA, WWW.STUDIOTRKA.CZ



Tu modrookou paní v bílé zástěře, která cosi míchá na plotně s kočkou u nohy, namalovala Iva Hüttnerová. **Malou úspornou kuchařku** od Anuše Kejšové vydalo Motto. Autorka sice vyučovala vaření zkrájí 20. století, ale její recepty jsou štedré na užitečné rady a „každá úprava jídla je popsána tak, že i hospodyňka vaření neznalá může ihned s úspěchem vařit a jistě se jí každé jídlo podaří.“ www.moto.cz



Tip
měsíce

Miss World a další dobří učitelé

Rozhlasová redaktorka a autorka povídkových knih Kriplíci a Přepisovačka Milena Štráfeldová uveřejnila soubor svých fejetonů *Co mě naučilo listí*. Pro čtenáře, kteří si stále ještě potrpí na čapkovský způsob laskavého, ale zároveň nikoliv banálního nebo kýčovitého nahlížení na svět, bude znamenat nepochybně potěšení.

Vlastně mnohem víc než fejetony jsou to sloupky – a to ve zdejší originální pojetí, tak, jak je zavedl šéfredaktor Lidových novin Arnošt Heinrich před devadesáti lety. Krátké, dobře konstruované a sevřené texty, postavené na nápadu a zážitku. Vtipné, anekdotické, ironické, s pointou. Na konkrétních příbězích a historkách bez zbytečného teoretizování předvedou obecný úkaz. Mileně Štráfeldové se to ve většině případů daří.

Její sloupky v sobě nesou prvky lidských trápení, nedorozumění, smutků a ztrát. Ale taky šťastných náleží, milých překvapení a setkání. Každý z těch šedesáti osmi „kousků“ je uvozen názvem vycházejícím z titulu, jenž se vyloupil z leitmotivu knížky. To jest – co, případně kdo všechno může člověka v životě inspirovat, dodat sílu, rovnováhu, nadhled. Něco ho naučit. Kromě jednotlivých ročních období to může být třeba portrét šlechtice, bobkový list, cesta na poštu, Google, kamínek v botě, Miss World, dalajláma. Také to mohou být Dušičky, okurky, topoly, obojživelný transportér či Svatý otec... Stačí jen vnímat. **VYDALO NAKLADATELSTVÍ PRIMUS, WWW.PRIMUS.CZ**



O balení kufru

**Všechno, co mám, nosím u sebe.
Aneb: všechno své nosím si s sebou.**

Nosil jsem všechno, co jsem měl. Moje to nebylo. Buď se to odcizilo původnímu účelu, nebo to bylo někoho jiného. Kufř z vepřovice, to byla bednička od gramofonu. Svrchník byl tátův. Městský kabát se sametovým lemem kolem krku byl dědečkův. Pumpky strýčka Edwina. Kožené ovinovací kamaše souseda, pana Carpa. Zelené vlněné rukavice tetulky Fini. Jen vínová hedvábná šála a necesér byly moje, dárky posledních Vánoc.

V lednu 1945 ještě byla válka. Ve zděšení, že uprostřed zimy poputuju k Rusům, kdo ví kam, mi každý něco dával, co bude jen trochu k užítku, když už nic nepomůže. Protože nic na světě nikdy ničemu nepomohlo. Protože jsem nezvratně stál na ruském seznamu, každý mi něco dával a myslel přitom na svůj díl ohrožení. A já to bral a ve svých sedmnácti si myslel, že odjezd přichází v pravý čas. Nemusel to být zrovna ruský seznam, ale pokud se mi nepovede úplně zle, je to pro mne dokonce dobré. Chtěl jsem vyklouznout z náprstku maloměsta, kde všechny kameny měly oči. Místo strachu jsem měl utajovanou netrpělivost. A špatné svědomí. Protože seznam, nad kterým si členové rodiny tolik zoufali, byl pro mne mnohem přijatelnějším stavem. Oni se strachovali, že mě v cizině něco přiskřípne. Já chtěl na místo, které mě nezná. ■



HERTA MÜLLEROVÁ: ROZHOUPANÝ DECH
NAKLADATELSTVÍ MLADÁ FRONTA 2010.
Z NĚMECKÉHO ORIGINÁLU VYDANÉHO V ROCE 2009
PŘELOŽILA RADKA DENEMARKOVÁ.
VE STEJNÉM ROCE ZÍSKALA HERTA MÜLLEROVÁ
NOBELOVU CENU ZA LITERATURU.



8x **BERG** 2012

ORCHESTR BERG

magdalena bartáková > stínohry
tiburtina ensemble
& barbora sojková > soprán / umělecká vedoucí
dirigent > peter vrábel

MARIANUM

9. května v 19.45
kostel nejsvětějšího salvátora

slavomír hořínka
>> litanie lauretanae
>> magnificat /světová premiéra/

arvo pärt
>> stabat mater

www.berg.cz

... kontrapunkt hudby, obrazu a liturgického prostoru

podpořili >



MINISTERSTVO
KULTURY



NADACE
OPEN SOCIETY FUND
PRAHA



mediální partneři >

LITERÁRNÍ
NOVINY





*„Jen jediný Rembrandtův život
byl ideální. Ten namalovaný.“*

REMBRANDT & CO.
PŘÍBĚHY UMĚNÍ VE STOLETÍ BLAHOBYTU

POJĎTE SE NA TO PODÍVAT
NÁRODNÍ GALERIE V PRAZE
ŠTERNBERSKÝ PALÁC
10. 02. – 27. 05. 2012 WWW.PRIBEHYUMENI.CZ



ING BANK
Peníze na správném místě

n á r o d n í g a l e r i e



v Praze